

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

9365

891.99
2-76

ՅԵՐԱ

894.99

ԱՐԵՎԱԴՐ

8-76

ՍԱՄԴՈՒԽԵՏ

Ը Պ Ա Խ Ա Ն Ց Կ

Մ Ը Ն Ե Ր Կ Ր Ո Ր Գ

100/
1416

Ա Հ Ա Խ Ա Ն Ց Կ

Մովսիսի Զօհրապեանց Արցախեցւոյ:

7/11. 1922

ՌԱԴԻ Ա Հ Ա Խ Ա Ն Ց Կ

Դ Հ Ա Խ Ա Ն Ց Կ Բ Ե Ր Ա Խ Ա Ն Ց Կ

Խ ա պ ա բ ո ւ ն ի Ա Ռ ի ն ա ս ե ա ն ց

1873

302

2203
Р.Р.Л.И.Т.
ЗАДОВОЛСТВО

ДО СТАРИХ

Ф. П. Г. О. Д. С. И. З. Ш.

Л. А. Б. Г. Р. Г. К. Г. Г. Г. Г. Г.

Л. А. Б. Г. Р. Г. К. Г. Г. Г. Г. Г.

Дозволено Цензурою.

Гифлисъ, 25-го Декабря 1872 г.

М. П. Г. Г.

Л. А. Б. Г. Р. Г. К. Г. Г. Г. Г. Г.

8781

2003

— 4 —

զ մեջ ոչքի աղս||
ողման ու զար զբ||
ու ծառապա՛լ վաղցը||
ծառապանց ու զնութ
շնու դոյ զնմբանակառ||
բնան խցեաք ու ուն||

և աղըն էխանցաւքը և նամը չը տիուր, էկմանածի մահա
բայց չանցան իմ ցաւագչ Անը նա իւրի ճակատի ծանուան|
Ենցաւ և միա օրոց առջն երջն, խոսքերուցնութ նու
Չիմացայ իժն նոր, մազմաւ Արտիս խորիքերամաղմ որչ
Եւ ամեն, կուալի այնա Եներ կը բայց ծագման կո բյու|
Ենով ու յուսափոր նու և Աներ մի փկանէկն ոչ ա|||
Մուացի տարակայս, օհն Եւ որ թէպէտուկոյի ամայ|
Եւ գրաթիւն հագոյս առ Խոր խոսքին ենու ու ուն|
Չափից գուրս էր դառնց, Շայց թէ առ կապուեմ ոչ ա|||
Արդոված ու իսան, ու Ա աղըն, երբ լրսեմ, զնութ
Զրկար ինձ համար մշյա թիտի համբերեմ, ոչ մասու|
Ոչ քոնց ոչ գաղպարացաւ Յաւըս քընթիմա, մարդու|
Երբ և խելացնութ յմաս Պայց ինչ չուն համար զաղոց|
Կասկածով ես նոր, ու այս Ազատեց յարմարոց ծառու|
Եաւ գլիմա բալսի ու ու Դնձ ոչ ինչ չամաց ողաքած|
Ներս, դուս մանեպալսի Աշաւ ու գընաց անորոն ո|||
Չիմացայ, ու ամ ինչ առ Ռ. թէ ու բանաւութ ոչ ո|
Ռ. սեմ, և ու ինչ ու ու Յայտնի երեւերան սարց|
Զեր զօրում լիզապ զպու Չասաց ինչ համ թկ է չահմ|
Բաց յայտնի թէ կուզ Ինչպէս և կարգէ մարմարի|
Քահանից գանդատ, թողեց, որ մընայ,|
Որոյ գէմք ճակատ, Փոքր բնչ հանայ առանգ | (*)

Կամ ես զօրանամ
 Եւ կարողանամ
 Դիմալ տանջանքին
 Տխուր փորձանքին:
 Այս իմ մտածմունք
 Չարաչար յուզմունք
 Զէին վերջացած, ուուհա ոչ կամ վեղը ծըռած,
 Կատածէի իսցած ամ պահը շըռած, զանձ բառ
 Իմ միտքը հատաւ, մայդ, Ոջոյց կըտար ջոկ ձեւ, աբու
 Երբ ներս տուն մըտաւաս (Այնքան՝ որ մինչեւ լուսածէն
 Մարդ մի ծեր, նիհար: Ամ իրաժին մի տային, մաս այս
 (Ո) ա էր ժամանար մի ամսութիւն կամ դուրս դային ինքնիւն
 Կաև տիրացուն դուրս որ ամսէին՝ "ընկայ, աս դրամ":
 Մեծ եկեղեցուն ու ուստի նա՛ր Ռագոտած նոյնիւն
 Ունէր հին զգիտութիւն բառ Ռայց այն անգամին, ընկայ
 Դէմք պարզ ու չամենցու Մեր բարեկամին ծախորդ
 Այնուն էր Յուսէիկ հայր Գալոյն էր պատճառ այս
 Կարճիկ, կաղ, կուզիկ ու այս Մաշողն ու շուրջառ,
 Մօրուքն սպիտակի մաս Որ տանել պիտէր
 Բունած կուտն տակ, բանար Աւզել էր Հայր-Տէր:
 Մեզարում (ա) հացեր, ճամ Շուտ յետ սորանից,
 Որ ժողոված էր այս Միւս օթարանից
 Վրխի տրներից, Այս կաւ Տիրակին
 Խնչպէս հինեղից մասն Եւ երբ կոչնակին
 Դիրք էր սովորոյթ զառա Խօսքը իմացաւ
 Ժամկոչին հասոյթ ուրամաքի էլ չուշացաւ,

(*) Բարսէ բարե ու անդադար:

Սորա միշտ բանն էր,
 Ուր գայր ու մաներ,
 "Ողորմի՛ Եստուած,,
 Կասէր ու պընտուած,
 Կըկանգնէր իւր տեղ,
 Լուս, դէմքով անմեղ:
 Ապեց, գնաց, բերաւ
 Ուզածն՝ դըրաւ
 Մփողում, կապեց.
 Նսկ երբ շտապեց
 Տիրացուն դուրս գալ,
 Ես ան' ակնկալ
 Կանգ տուի նըրան,
 Ու բացի բերան
 Շատ աղաչեցի
 Եւ պաղատեցի,
 Որ տայ նա ինձ լուր,
 Ձէկ' ուզ վատ, տխուր,
 Մեծ այն ծէսին
 Ենչ անցք է պատճառ,
 Որ Տէր-Հայր շուրջառ,
 Մաշտոց է ուզել . . .
 Կապոցն, թըրու
 Պատրաստ եմ լիզել
 Ոտերը գնաց կալ' իկալ
 Ոտերը ժամկոչ,
 Ապէկ գերին թաղ:
 Ա՛մ' ասէր ինձ՝ ո՛չ
 Նա շատ շտապով
 Ու սրտի տապով
 Տուաւ պատասխան՝
 "Ձէ պարոն իշխան
 Պուղունց (**) Մակարին
 Ճետ Տէր Օաքարին
 Աչ հեռու, երէկ
 (Պատրաստ եմ բերէք
 Երդուիմ գլխովս ողջ)՝
 Տեսի ես առողջ:
 Միամիւտ կացէք,
 Մակարիս մասին . . .
 Որտերըդ բացէք,
 Եւ թէ այն ծէսին
 Ենչ անցք է պատճառ,
 Ու ինչ բան չկայ՝
 Ու ասաց, առաւ
 Կապոցն, թըրու
 Պատրաստ եմ լիզել
 Գուրս գնաց կալ' իկալ
 Ոտերը ժամկոչ:
 Դէպի վերին թաղ:

XXXIII.

Ո՛չ, նա շուտ դրդուեց Հայրէ է, ակամայ,
 Խօսքերովս երդուեց՝ Եւ ինչ ձար հիմայ,

(**) Պըղուեանց, ինչպէս են միւս շտա իշտարէալ՝ անուննէնն,
 շրջունակ. Ասէին, Ասքան (Ասրէին.) Ծառի, Ծառու
 (Աստուածապութիւն:) Պէտի, Պէտրի, (Պէտրու:) Անէնէ
 Թէւանան, Աըլուան. (Յաղութէան:) Գաւդուու, Գաւդէ
 Գաւդէան, (Գարիթու) և այլն:

Երբ սիրարս կրկին
 Տօյս, կարծիք վատ, լուս
 Տուժայ աստիւագին
 Մինչև որ եւաւ մարդ
 Հոգւով զգումեմ
 Խոնամիս յետ քնից
 Ու օրս սպումեմ
 Խոր փոքրիկ տրնից
 Մէկնի, լուս, ժամուկ
 Մտաւ սերս շէմքից
 Են, սրտիս անձուի,
 Սորաւ խիկ գէմքից
 Էր ինձ եղանակին
 Յայտնի երեւը դուռ քայլ
 Յաւը, որով ես
 Խոր ցաւ կարեվէր
 Մեռած կենուանի,
 Խոյոց
 Չունիմ Շոտանի,
 Խոյութեան պնտութեամբ
 Ու տուն, տեղ, ու պար,
 Ըստ չէր ուզում
 Ու մայր և ու հայր յաղ
 Միայն տայր խրատներ
 Մուացաւ այրէ Տէր,
 Թաղեց ինձ անտէր
 Ենաւ չորս օր է,
 Մրտասուել սաստէր
 Հոգիս տրորէ,
 Թէ մեղք է, վնաս
 Կրութինս երկրայ
 Չանիծեմ օրչաս,
 Պահէմ ծոմ՛ու պաս
 Գուցէ կըշոյայ
 Վամբ Տէրին, անչաս
 Մի կողմից ինձ պյու
 Խոնամուր, աբնօրէն
 Եւ իմ կողմանցուց ու
 Կիսուուի օրչաս,
 Կանցել պատուհանութիւն
 Այսիւ արքան Երկար
 Մինչ մաքուր ակար
 Մէտածումեր
 Եւ տածումեր

Եփ պարապուծ
 Ան ինչ խոսելով,
 Կը զուս Դ կապկըսուծ,
 (Արբե խուսելով)
 Եսացի միայն
 Օքնաց գէպ'ի ժամ:
 Ու միանգամայն
 Մոգործ եմ մէնակ,
 Տեսի մենակ կամ,
 Գուշ միշտ ողջ կենաք:
 Եւ երբ տարաժամ
 Կա փոքր ինչ կանգնեց,
 Ասաւ երեկոյն,
 Եւ ապա կրկնեց—
 Գուրսա ելի հսկոյն
 Ու այս կենդանի,
 Աստիւ գըսան մօտ,
 Ու օրիդ սպազ՝
 Օծելու թարմ օժ:
 Յայս պահէիր անխախտ,
 Մնցաւ ժամ Երկու,
 Կ'այ Տէր քեզ բախ
 Կա էլ մաղթանքով,
 Գէրովնեց հոգին
 Գէրմ պաշտանքով
 Խոները գոգիս
 Խոնքումէ Տէրից,
 Փրկել ինձ շորից
 Վայս ինկ միջոցին
 Յանկարծ հնչեցին
 Պայներ տախտակին (**)
 Ժամի (***) կոչնակին.
 Աւստի խաչ հանեց,
 Եւ Տէրին օրչնեց,
 Մպահ հինամեան
 Ու տէրողորմեան
 Հանեց գրպանից,
 Եւ ջոկ ինչ բանից

(*) Հուռամձն գոյնանակ շանէտակ էլին գրքանակ:

(**) Հանեց գոյնանակ ինմ էլին շանէտակ:

Եռու էր բնութիւն,
 Մարդիկ դեռ արթուն,
 Միայն ժամ՝ ի ժամ,
 Շատ սակաւ անգամ
 Լովումէր հաշոց
 Եանց և բառաչոց
 Առվուց, գոմեշից,
 Կամ զըռոց իշխց:
 Յետոյ քիչ հեռուից՝
 Մօտ ջրի առուից,
 Լոտեց զուարձարար
 Փողոյ ձայն յարմար,
 Եւ նորա հետ կից,
 Միմեանց քամակից,
 Երգեր շատ բաղրիկ՝
 Դարձուածովք գոլտրիկ.
 Որ կլկոց տալով,
 Դէպի գիւղ գալով
 Երգումէին ձի՛ք
 Տղայք գեղացիք
 Յիա վար ու ցանքից
 Վարուսի ջանքից:
 Զայն փոլոյ և երգեր

Իմ խորին վէրքեր
 Յառաջ մեղմեցին,
 Եպա սեղմեցին
 Իմ սիրո ու հոգին:
 Միտքն էր երգին,
 Որ էր Պարսկերէն,
 Եւ թարգմանօրէն
 Ինչպէս եմ լսել
 "Ողջ այս աշխարհը ում,
 Մարդկային ազգում
 Չի լինիւ բընաւ
 Ոք անհոգ, անցաւ.
 Իսկ եթէ գտնուի
 Ոչ մարդոյ որդի":
 "Ի՞նչ իսկերս յ րմար,
 Չեն եսկ ինձ համար,
 Յաւ էւ կայ, ցաւ էւ
 Իան քիչ և աւել,
 Յանքարծ, կարձատև,
 Դիւրին կամ թեթև,
 Բայց աւաշ, իմ ցաւ . . .

XXXIV.

Եյսպէս ես տրտում,
 Երկար խոր սրտում
 Շատ մտքեր արի,
 Բայց ո՛չ մի բարի
 Վկընկաւելի
 Որուց կարելի:

Խնամիս չէ չեկաւ,
 Ոիրտըս խիստ բեկաւ,
 Մնացի ես անձար,
 Ո՛չ եւլք, ո՛չ հանձար,
 Չունէին տեղի:
 Այս որ ողջ գեղի
 Մարդիկ էին բուն,
 Ես միայն նքուն
 Դուրս ամեն կարգից,
 Եւ կեանքի հարկից,
 Եկամայ կամօք,
 Իբրու հին ամօք
 Պառաւ կոր ՚ի կոր,
 (Չկար ինձնում զօր)
 Կամաց տուն գարձայ,
 Բայց շուտ թուլացայ,
 Ընկայ անկիւնում,
 Եւ մի վայրկենում
 Քունըս ինձ պատեց,
 Միտքերից զատեց . . .

Շատ քիչ ժուկ տեսեց
 (Ինչպէս ինձ ժուեց)
 Բնից զարթեցայ,
 Եւ չըդադրեցայ
 Միտ բերեւ կրկին
 Յաւերս նոր, նախկին
 Չեկաւ քուն աչքին,
 Ես ընկած մէջքիս,

Երր վաս կրակում
 Ոիրտս էր տրաքում,
 Շատ փոթոթուեցայ,
 Խիստ տապտըպեցայ,
 Չըկար ձար, հընար
 Քնի փրկարար.
 Յետոյ վեր կացի,
 Ես մտեցայ լացի . . .

Զայն մեր որձակին,
 Մերձ լուսածագին,
 Երբ ես լըսեցի
 Ի՞նչոյն սկսեցի
 Յուշի, խելքի գալ
 Դադ րեցայ ես լալ
 Եպա գուրս ելի,
 Որ թէ կարելի
 Ինէր, հով օդով
 Սնցնէր այն վերգով
 Որ հոգիս մաշէր
 Ու սիրտըս խաշէր:
 Դասած, մոլորուած,
 Եւքերս ոլորուած
 Դէպիլեր երկին
 Մտածմունք երկլին,
 Չըտուին դադոր,
 Այլ որ անկատար
 Մնացին իմ բաղձանք,
 Եւ անվերջ փորձանք

Եմ մաս և բաժին,
Միշտ վերաս վիժին, —
Խոստմունք լոկ, դադարկ, Չեմ է հօգեսը, Աչ նշած սարքին:
Նենդանք, վատ, անարդ, Եւ ոչ տնաւոր,
Օրսցցք ամբաստան, Ի՞նչ պէտքէ անեմ, Տիւան
Դիւան, դատաստան,
Չունին վերջ, վախճան:
Եւ կեանքիս խրախճան
Կամ հանդէսն էր այն,
Որ միանգամայն
Հայրս ինձ ատեց,
Իւր տընից զատեց,
Եւ այս երկպառակ՝
Կարգի հակառակ,
Ենցք արաւ առակ
Ինձ ողջ խայտառակ,
Օրկեց միշտ յարդից,
Լաւ մարդկանց շարքից:
Վյլոց տան, գբռան,
Իմ վերայ պոռան.
Ուրիշի խնամքին,
Հրամանի, կամքին
Օպռայ եմ ստրուկ,
Պէտքէ խոնկ, կնտրուկ
Միշտ նըրանց ծխեմ,
Վմէնից վախեմ.
Չունիմ տիրական,
Ոչ ինչ հայրական.

Չեմ ես կին կարգին վաստի
Ոչ նշած սարքին:
Եւ ոչ տնաւոր,
Ի՞նչ պէտքէ անեմ, Տիւան
Ռշարհքից տանեմ:
Ինչով պարծենամ,
Կինդամ, գոհանամ:
Երբ կինիմ արձակ
Խօսել համարձակ,
Կապրեմ, կուտեմ համակ:
Հանդարտ, սրտով բարձր
Ուր է ուր իմ լոյս, առաք
Ուստի կը գայ լոյս հայէ
Ոչ, ինչ փառք, օգուտ
Ինձ թէ այնքան շուտ
Մահը երկուսին
Մի օր միասին
Մօրը հետ որդոցն,
Որ կերան այն ինյին
Աայ ինձ, վայ Սատուած
Եհա՛ իմ տուած
Մարդկանց վատ չարիք
Եւ ուր իմ բարիք
Ոչ ոչ, այս կարգով,
Ա արքով ու բարքով
Չեմ գտնել լաւ ինչ պէտ
Եահ, օգուտ ոչինչ

Չըկայ էլ ինձ ճար,
Միայն չարաչար
Կեանք ցաւոց միջին,
Մինչև օր վերջին:
Ծետոյ կարծեցի,
Ուշ շատ փորձեցի
Ռշաբիս թերմունք,
Մարդկանց արարմունք.
Ես այսուհետեւ,
Այս իմ յարատես
Փորձանաց ընդգէմ,
Ինչպէս և դիսեմ
Պէտք է չեռանամ,
Ռշաբիս մոռանամ:
Ունի չայաստան
Վանքեր մենաստան,
Կայ և ինձ աեղի՝
Կըտոր մի հողի,
Գընամ ու ճգնամ
Խեղձ հոգւոյս օգնեմ.
Կ'աղաչեմ Տէրիս,
Որ անմեղ սէրիս
Փոխարէն տայ վարձ,
Ռդոթքով սուրբ չարց՝
Խարի Մակարին
և եղբօր Խիկարին:
Տայ և թշնամեաց
Զարկամ ատելիաց

Խըղձմտանք: Հաւատ,
Որ գործքեր պիզծ, վատ
Ճաղին և ճարեն
Փրկութիւն չարէն:
— Նետ այս մտքերիս,
Դէմ իմ աչքերիս
Փայլումեր լուսնակ
Երկնից աշտանակ
Որս չորս կուսով,
Փալիլուն լուսով
Ծիւրաւոր աստղեր
Ունէին անեղեր
Տայց կային ամպեր,
Խբր սար, թումբեր՝
Բարակ կամ հաւար,
Որ իւրեանց շուաք,
Շարժական կացքով,
Ծնդուլ ընթացքով
Փոխէին շատ ձեւ
Մարտակ կամ ան
Զգելով սփուեր
Դ վայր և իվեր,
Որ լսւնակին շող
Ծածկէր իբրև քօղ:
— Այս զգացմունքով,
Տեսքով խոկմունքով
Շարժեցան իմ վերք
Վասցի այս երդ.

Այ լուսին, լուսին,
Եր դու ինձ պէսին
Օքումեն լուսից
Աշխարհին յօյսից.
Խղճա՞ անձարիս
Հգալով բորբոք,
Հետ ցաւագարիս: Երգեցի նորո՞գ.
Մըտած ամպի տմկ՝ Ովկ անմեղ Մակար,
Լոյսդ սպիտակ ըլուսի Եր զուր դու Ընկար
Վակէ և մութիրպէ ամ վառ, խիստ, անշէջ
Ոչ, դու մինչե՞րը այս Յաւոց կրակի մէջ,
Պիտի խաւարիս: Որ ինձ իրնուստ
Զօգնես տկարիս: Տուած է վերուստ
Տա՞ց շուտ քո երես, Ես Ոչ, ես եմ արժան
Օգի՞ր լրյա իմ լրէս, Ա իճակիս դարժան.
Յոյց տուր ինձ յարմար՝ Թո՞ւլինիմ Ես զո՞չ,
Դանապարհ—Հընար Իսկ դու բարեխոչ,
Գտնել Մակարիս: Եզնի իմ Մակար
Իմ սիրահարիս: Վպրի՞ ո՞ղ երկար:
Հուսք քո ներքեւ Բանի քաշեցիր,
Հնութեան ծիրք, պարքե Արտանց, անձանձիր,
Ա այելեն, քոչ են, Բանի շարշարանք,
Միայն ինձ զոհեն, Բանի մեղադրանք.
Տա՞ն պէսպէս չարիս Եյո անչամար,
Որբիկ անձարիս: Եյո այն ինձ համար
Դիմեն, ապաքէն՝ Եմեղ աղաւնի,
Չունիմ բաց ՚ի քէն Չեմ ես արժանի
Դիշերուայ ընկեր, Դառն տանջանքիր,
Քայ լըս և պատկեր Ենդադար ջանքիր.

Խո՞ղջ ես՝ հեռացիք, Մնոտի, արհամարհէ
Ոչ, ինձ մոռացի՞ր: Ո՞նա՞ս ողջ առաջ
Չըկայ ինձնից շահ, Ենտրատում, ամբողջ
Կըգայ ինձ շուտ մահ մէ՛ ողջ, մէ՛ մեռած մէ՛
մո՞ջ գենամ մենաստան՝ Ոչը հոգւցս վառած
Ո՞եր հին այսատան՝ մօ՞լ մընալ գըրաւան: Ո՞ուրբ տեղի ուստին Քեղ միշտ անզըրաւ,
Գժբաղկի անդիստին: Այ իմ սիրելի
Գու իմ հովանի Երգը վերջացաւ
Եզնի պատանի: Ա իրտըս հովացաւ
Տէ՛ր օգնէ միշտ գեղ Ա իրտըս հովացաւ
Ես քո ողջակէց: Եւ երբ տախտակին
Անմուռն կ'աղօթեմ: Ժամի կոչնակին
Քեղ կենք կրմաղօթեմ: Լ սեցի ես ձայն
Եւ մի տրոնջար, Կամաց ու անձայն,
Չունիմ ես ինչ ձարի Ա օստ առաւոտուն,
Թաղումեմ աշխարհ: Դարձայ մրտի տուն: Ա զայ Համաս Ա զայ Համաս
Համաս Ա զայ Համաս
Երեսս լուսացի Ն մաս Ա սցշան մաս
Ես որ եր լոյս ծագել, մաս Երեսս լուսացի Ն մաս Ա
Ես որ չի հագել բուրդուն: Եպ՝ աղօթք պրի, այ արի
Ես տեղումս կամածաւ: Ա աղօթելով բարի դուն
Եւ յուսահատած գին աս Ա իմ Փրկիչ Տերից Հո այ
Միտք էի անում, այ այ Որ ինձ ցաւերից Ա այ
Ա ո՞չինչ բանում ո՞չ ի Փրկիչ աղօտի, Ա անում
Չունէի հընարա Ա արանք կամ կեանքի համար, Ա անում
Դըտնել ինչ դադար: Ա մէկ մէտ Ա մէյրի Երանցը
Ա երջը վերկացի Ա այ այ կերպ մաքեր:

Բայց շնորհն էր Տէրիս, Զոքեցի կրկին,
Ար ցաւոց գերիս Եւ աղերսադին
Շուտ յուշն եկի Ազմ մատուցի:
Թէ բնաւ ո՛չ մէկի Երբ որ հատուցի
Ա ատթար խորհրդոց, Պարտք իմ մաղթանաց,
(Որ մարդկան որդւոց Զ երմ պաղատանաց,
Դուրս է օրէնքից Ես այնուհետև
Կամ նազմանքից.) Օգացի թեթև
Ո՛չ թէ կատարումն Որտանց գիւրութիւն:
Ե. և համարումն Եւ այս իմ գրութիւն,
Չըսկէտքէ լինել Ը մական հնար կար)
Եւ թէ միշտ տանել Տուեց ինձ գիւրուած,
Ցաւոց հեղովթեամբ Որ ես հանդարտուած
Ու համբերութեամբ Ուշ միտքս գլխում,
Տէրից է պատգամ, Ել չէի վախում
Որ և շատ անդամ Վուեկնել են խրատել
Մեկնել են սաստել Խնձ, այլ և սաստել
Կախ մայրըս Կախն Սածելով հոգում
(Մեռնեմ անունին) Ենիփղ չարերից:
Եպա իմ վարպետ, (*) — Ե. սակէս՝ սենեկում,
Կապը վանքին մայրպետ, Տածելով հոգում
Եւ ո՛չ սա միտքն Ենյողդող մի ցոյս
Կա և քահանայն, Գատնել վարձ սիրոյա,
Խնամիս և Մակար Ման եկի սակաւ,
Ուստի էլ երկար Երբ միտքս քնկաւ
Չըմոդի անցնել Յ մակար մակար
Ինձ Տէրիս յանձնել Զարգել բարպետ
Համեստ, պատուական
Տան տիրոջ կնկան,

(*) *U* - *սպառակետ*, *Տաղակետ*:

Այս իսկ վայրկենիս, բայ
Մօտ դրան սենեկիս, առ
Երբ չէի փոխել
Ուժը, չէմբըն կոխել՝
Լուսեց մեղմ մի ձայն,
Վպա նոյն հետայն
Կա ինքն տիրակին
Մըտար, տիրագին
Եզբ—ունքն թափած,
Խօսքերը չափած,
Ոկսեց պատմել՝
Լեզուն ծամծել,
Երազի մասին.
Երբեք թէ կէսին
Ենցեալ գիշերին,
Եւր տան խորշերին
Եջ ու ձախ կողմում
Ենի փափիղում
Ումեայ մեծ ձրագներ.
Խսկ միւս սենեակներ
Թանկ դիպակներով
Գոյն գոյն ծաղկներով
Օարդարուած կային,
Ուր գնային, դային
Եղակունք ու կանայք՝
Խաւոն թուրք ու այք,
Տղմարդ չկար ոք,
Տացի պին տարօք

Կնճռուտ մի թուրքեց
(Նեռու սուրբ յարկից)
Զիդ, գարշ մօրոքով
Մեացրած ներկով.
Եւ թէ այս հոտած
Մարդոյն մօտ նստած
Եի ես Սանդուխտ
Հագած զառնաւոխտ . . .
Խօսքը չէր հատած,
Ես ահով պատած-
Ա երջին բաներից
Ըստի Տէրից
Միթէ կ'ըգան ջոկ
Ինձ փորձանք, նոր չոգ.
Միթէ չեն Տիրիք
Իմ քաշած չարիք.
Կանցնի՞ սև օրը . . .
Կիլի կամք չօրս : . . .
Ա՛հ սեղմ քո հոգին,
Կրկնեց տիրակին
Եր ես ինձ դատում,
Օուր յուսահատում.
Չ'կայ ինչ երկիւղ . . .
Դիմես մեր ողջ գիւղ
Նինուց սովոր ենք՝
Ուծ, փոքր ովկոր ենք
Տեսնումներ երազ,
Գընումներ վրազ,

Յօս քահանից, կամ Ասաց Տիրակին: Ճայ աւ լ
Տիրացոց անգամ, ուստի Կոնակին առ լ
Ու ունին ջոկ ձերք Տակից գիրք հանեց: Դա
Եւ երազագիրք: Կայեց, շատ քննեց: Հայութն
Կայութն գրքին Եւ ապա ասաց և բնակ լ
Կարգով հիմ գիրքին: Լաւ է, ուրախ կաց: Առ լ
Ապա մեկնումն Երազդ բարի մզմի այ լ
Ու պարզ ասումն ճարա: Ըստ կեասարի:
Չա'ր է թէ բարի: Արաւու Միայն մըտադիր
Եւ երբ կատարի: Աս Այսօր աղօթիր,
— Այս իսկ վայրկենին Յիսուն ծո՛ւր դիր,
Տիրացու Ա անին (*): Եւ որ քո խնդիր մարդ
Մտաւ ներս մեր մօտ Երկար չուշանայ:
Դէմքով ամաչիսա Արդիւնք ստանայ:
Ողջունեց, ասաց (Բարւոք եմ կարծում):
Ուշ՝ օվլ է անսած Պիտք է պահես ծում
Երազդ եկել է: Ար շաբաթ անբող
Ենչպէս զըրկել է Լաւ, մեաս ողջ առողջ:
Ետքից Տիրակին Ըստ վերջ երազին
Ճամփ պահակին: Ա արձըդ իմ վըզին
Հա՛, հա՛ ինձ ներես, Տիրակինն ասած:
Ես եմ հրամե՛րէս, Տիրացուն գընաց:

XXVI.

Դարձեալ ես մէնակ Զըդըտի անդ տեղ
Մըտի իմ սենեակ, Ի երեւ ինւայեց ի անառ
(*) Ա անի իսմ Ա անեա հշանակին (Օհանես, Յովհանես,

Ման էի գալիս, Տալիս էին յօյս, այս ան Ա
Ա այ գլխիս տալիս: Ինձ սպի խրախոյս: Այս այլ
Ենցաւ երկար ժուկ: Արան, ոչինչ շասի աղմ Ա
Բայց սրտիս անձուկ Արան, ոչինչ շասի աղմ Ա
Արզումէր ինձ շատ, Միայն զմայլուած:
Եւ ես անլոնդչատ: Դէմքս այլայլուած: Ա ան
Ակնկալ խնամոյս: Ա սիթմ'ար, ուրախ, ըմայ:
Երբ ակար մարմնոյս Չունելով էւ վախ այս Ա
Թուլութիւն յաղթեց: Արան գրկեցի դայ Ա ան
Քուրծքիս պատեց: Ա կուրծքիս օնշմցի: Ա ան
Քաշեց քիչ երկար, Բայց և այս անգամ Ա ան
Բայց սահման չկար Ա մոյշ, սրտաքամ Ա ան
Այն իմ զարմանքին Ա աղջոց, վշտահար
Որտանց հրձուանքին, Չըգտի ինչ հնար
Երբ քունը թրպաւ, Ու սպիտ իմ փողուկ,
Տեսի որ պառաւ Պահել արտասուք: Վանցի
Խնամիս իմ մօս էր: Ա խնամիս իւր հերթին,
Ա որա գութ, սերտ սէր, Ա սյնպէս իւր սրտին
Մըտերիմ հոգսեր, Յաղթեւ չըկարաց,
Հ օգտաւէտ դասեր Ա լաւով ասաց:
Ա յնք ան ջերմագին Յաւըդ ես առնեմ,
Իմ սիրտ ու հոգին Ենունիդ մեռնեմ:
Միշտ գրաւել էին, Ա անդուխտ, էւ մի բար,
Ար աւել էին Ա մրտի պաւար
Քաջալիք իսուրեր, Միշտ շարժեր:
Կամ ուրիշ գործքեր, Ա նինք Փրկիչ, Տէր,
Ա յւ միայն լինեն Ա առ միշտ մեզ կօգնէ
Երա իմ մօտ նստեն Ա յրին բնիքիր հան:

Մեր յոյս, մեր պաշտպան: Վղօթենք, փառք տանք
Կան շատ դպրոց: շատ բան, Ու հանդստանանք:
Դեռ չէ ժամանակ, Աղը քահանայն
Մերն է յաղթանակ, Կոյ, ամենայն
Միամիտ կացիր: Ենչ կայ՝ կիմանաս
Թէ և մացիր Եւ . . . կուրախանաս:
Եռանց ինձ մէնակ Աս էլ իմացիր՝
Եւ դրա փոխանակ՝ Գուռ սիրտըդ բացիր,
Թէ և կար մի ցաւ, Կաց հանգիստ, զուարթ,
Բայց և այն անցաւ, Աղն է ծաղկազարդ,
Եղւ ջոկ երոհուրդ, Պէտք է պատրաստուիս,
Որոյ ենք կցուրդ . . . Որ գնաս հաղորդուիս:
Մեռնեմ քեզ համար, Խունկ, մոմ. ձէթ, կնդրուկ,
Եւ մի տժոհար, Լաշակ, քող զանդրուկ,
Եկ, եկ, քեզ մատաշ Եւ այլ միւս ամեն
Գրնանք անյապալ Պատրաստ են արդէն:

XXXVII.

Յետ ծունր դնելցին, Չեղաւ ո՛չ ինչ ձար
Վղօթք անեւցին, Գտնել ինչ դադար:
Ես երկիւղի տակ, Երկար ժուկ անցաւ,
Խոնամոյս հըպատակ Մինչև որ հասաւ
Բնկայ լուս, անձայն, Որձակի կանչին,
Բայց մանգամայն Յետոյ՝ երբ վերջին
Չեկաւ քուն աչքիս, Կանչը սկսուեց,
Եւ խառնուած մտքիս Խնամիս շուշ զարթեց,
Տանջողյուղունքից, Եւ երբ պատրաստուած
Խոնամոյս խոստունքեց

Եղօթքն կ'ասէր, ծարսու Ա՛ղ անժամանակի Այսթ
Ժամին կ'ըսպաէր՝ իունս Ռ' ըռանց ճօճանակի ա ջամի
Կախ մեղմ տընկտընկոց Վծում են եղեց վահաց:
Յետոյ տընտընկոց Այս Այլ և ծիծաղեալ ուժ Ա
Լոււեց տակառակին Եղաց՝ Եւ երս մուսնք գոռնով Ա
Ճամփ կոչնակին. Այս Դ Հարաւու կոզմական Ճ Ա
Քիչ միջոց անցաւ, ամքան Աւր նոխնեաց դիրքով Ճ Ա
Դոր ձայն բախքաժամանակ, Ընդհանուր կարգով Ճ Ա
Եյն էր ժամկոչին Տեղ է բաժանած Պ Պահ
Որ կանչէր ողջին՝ Կանանց, կասանաց, Երաշն Պ
”Ժամ է՝ վեր կացէք Ա Բայց զարմանք Երաշն Պուտ
Ու ժամ համեցէք,” Այս Աւր այնքան մեծ, այն ժարդ Ա
Ես էլ չուշացայ, Երաշն Աւր վերին Պուտ
Շուտ պատրաստուեցայ, Տեղեր վեր Եին Ետքանը Ա
Վպա երեքին Ետքանը Եանայք, աղջմկունք գման Ա
Մենք և Տիրակին Ես Ա Մեծեր ու միօքունք մաս Ա
Տընից դուրս եւսնք, Պահ Մինչև մեզ համար ցողով Ա
Եւ երբ մօտեցանք Պահինք աեզ գժութք Պ Ճ
Մեծ եկեղեցուն Ա Մեծ Երազմաւթիւն Այս
Տեսանք տիրացաւն Ա Մեծ և նեղութիւն, ա իու
Շապիլը հագին, Ա ատ կային տըզարձան Ա
Բանած փայտ ձեռին Ա Ա ատ և երեխայք Ա ատ
Դուրս էր հալածում Ա Որոց ձայներից, որած Ա ատ
Այլ և անիծում, Ա մին երգերից Ա ատ
Տալով հո՞ւ—պայց, Ա Ա ընթերցմանքեց Ա ատ
Փոքրիկ տըզայոց, Ա այս Եւ ո՛չ մաղթանքից Ա ատ
Որ գեռ նո՞ր օրհնած, Ա Ա Եւստար չ'էր լսել Ա ատ
Ճամիը ըսկած, Ա ատ Ա Ա Մի խոսքով ապել Ա ատ

(Պատէ ինձ դողոց) ։ Եւ Ա Ստացած պարքե՞ն մէնիօք՝
թակ էր և ջարդոց մասունք, այելով ներքե՞ն չ' միանի
— Քանի Տիրացովք, այս Չեռներին մոմեր.
Միւս վերակացովք, և Այս ուռա՛ նըման համեր, ուսու՛
Որքան սաստեցին, ողջ ։ Ենշարժ ու համեստ, ըմբա՛
Ա. Յ. և ջարդեցին առաջ ։ (Որ տան նրանց գովեստ) ։ Ե
Ուշ ճեղաց ափովի ու կանգնած մընային
Ուշ հողաժախովունաց ։ Ժամի վրաձանին, մաս առ ։
Ճ' ար չկար բնաւին չ բն՛. — Աղջ միջակ կանանց մաս
Ե. յ դժուար ցածին ըման (Եւ աղջովի բանց, ուսու՛ ու)
Իսկ կանանց գայաներց ըստ Ա աղեմի կարգով ։ Ա առ ։
Որպէս թէ ծէս Քրէմս ալ Ենայի ներկով ։ Ա առ
Կ' որ շրջեց Հագած ։ Ա առ ։ Կարմրացրած էին
Կանգնած կամ չոքած ։ Չեռներ գլխովին.
Ումանք թօնէին ։ Ա առ ։ Բայց կային ոմանք, ու ար ։
Միւսների ապէին ու զծէ Որոց ազգականը,
(Որոնք հինամեայ) ։ Ա առ ։ Սարի չէր անցած.
Տէ՛ր իմ ողբրմեա, զիսով Եին վախճանածն ուն ։
Կամ փառոքքեկ Ա ստու՛ած։ Երբե սըգաւոր ։ Ա առ ։
Իսկ այլը զբաղուած ։ Եւ հարկ կարնոր, Զ առ ։
Եռաւել զըսոցքով ։ Ե. յ դիրք անվայել ։ Վ առ ։
Քան թէ ալօթքով ։ Չէին կատարել ։ Զ առ ։
Կամ ծաղը անէին ան ։ Լ անանց տեղերին ։ Ա առ ։
Կամ հաւանէին ։ Ա առ ։ Երբին ու վերին ։ Ա առ ։
Միմեանց քու ջարդեր, Ա աղջ պատկերներին ։ Ա առ ։
Ըրծաժի գիների, ։ Ա աղջ կողմերին ։ Ա առ ։
Կային հարմացնեք, ուսու՛ Կային շարայար ։ Ա առ ։
Որ երեսոցուք ։ Ա աղջ Պոմեր անհամար ։ Ա առ ։

— Եկաւ գանձանակ, և Ա Վաւեխ եր իսկ ճաքու մէնի
Փողոյ փոխանակ, ։ Եկանջներ արտաքում ։ Վ առ ։
Ա վ ինչ որ կամքը ։ Ա երջը ինչ իցէ ։ Ա առ ։
Տուին խունկ, մոմեր ։ (Կ' եղացած գոցէ) ։ Ա առ ։
Վ անած և կնդրուկ ։ Ա առ ։ Խաժրեց այս ապագաւի ։ Ա առ ։
Յայտնի կամ ծածուկ, ։ Ա ըշընկոց աղմուկ ։ Ա առ ։
Ցետոց այս գունակ, ։ Ա այց շառավ կրկն ։ Ա առ ։
Ենցան շարունակ ։ Երբ բերին կարգին, ։ Ա առ ։
Հարցեր ու երգեր, ։ Ա առ ։ Ճիւղերն ։
Ժամի միւս կարգեր ։ Ա աղցուեց խաղերն ։ Ա առ ։
Խսկ ես շուարուած, մազը ։ Ա ըշ տըղայք միայն մատուա ։ Ա առ ։
Միտքը մոլորուած, մազ ։ Ա. Յ. միանդամայն ։ Ա առ ։
Ա այ ինձ, զարմացայ, ուսու՛ Ա աղջ տըղամարդիկ ։ Ա առ ։
Եղօթքս մուացայ, ուսու՛ Ա առ ։ Խառնուեցան մաս աթիկու ։ Ա առ ։
Միայն զննէի, նմի ։ Ա ալ փոթ, ճըղփաղոց մաս ։ Ա առ ։
Ինչ որ տեսնէի, ։ Ա առ ։ Ա. Յ. և թակ ։ Ջարդոց ։ Ա առ ։
Շալոր ջորս կողմումն ։ Ա առ ։ Ա յնքան տեւեցին ։ Ա առ ։
Երբ փառաք ի բարձունս ։ Ա ինչ որ բաննեցին ։ Ա առ ։
Ակսեցին երգել ։ Ա առ ։ Ճիւղերն իսրեանց մէջ քը ։ Ա առ ։
Եպա, անարգել, մանուկ ։ Ա աղջարտեց մալլէ ։ Ա առ ։
Փոքրիկ երեխայք, ։ Ա առ ։ Ցետոց քիչ անցաւ, ։ Ա առ ։
Ա ոյն Ա մեծ տըղայք ։ Ա առ ։ Ա ամը վերջացաւ, ու ոդ ։ Ա առ ։
Ա աղջ երկու դասին ։ Ա առ ։ Գաւրս եկին գննացին, Նայ ։
Ա մենք միասին, ։ Ա առ ։ Բայց շատոնք մնացին, Գայ ։
Ա ւախ, գոհունակ ։ Ա առ ։ Եղջէկուեք ։ արձադր ։ Ա առ ։
Շըռան, ճօճանակ ։ Ա առ ։ Եւ պատաւ կանայք ։ Ա առ ։
Ա ծեցին երկար խեցա ։ (Որ խոսուվանուին, անա չէ) ։
Որ հընար չկար ։ Ա առ ։ Ցետոց հաղորդուին ։ Ա առ ։

XXXVIII.

Յետ գարձանք շուտ տուն Եւ տըղայք, մանկունք
Առաօտեան պահուն, Ես յնքան առնձարձակ, ինչ
ինամիս էր գաղրած, Երձակ համարձակ,
Ոիրտըն շատ տիրած Չխալան չազուն
Եյոր իսկամախն, Կամ չ'ածեն ծրունացից,
Որ կանանց դասին Ա այ ինձ, էր ասում,
Եւ միւսոց միջինան Տ յո աչեղ պատում
Կառի ու վիճինա մաց Ուրբ Օ առղար դարին,
Կամ այլ վատ, յիմար Ա ատին, արդարին՝
Ենցքերի համար մզմբա (Եստուած է վրկայ) շատ
Շատ էր գանգատուած, թա ՞ոկութիւն չըկայ”
Եյլ և նախասուամիջ Եւ յո իսկ վայրկենին զուի
Ուէ եր' բ, ո'վք Ա այից Եսաց՝ ակի գինին
Կամ քահանայից տուու տապով վեր կացաւ,
ՈՒիսք, Խորհուրդ կանեն: Ա ընաց, հեռացաւ:
Կարգ, կանոն կղնեն, առն Ձեւոյ գառնալով,
Որ սուրբ տաճարուամաս Զեռնին բռնելով
Եւ վատ, ապառաժմասայ Ա ե բաժակ գինով միջեւ
Զինին կացք, վարմունք, Եսաց, դիրքու ո'վաց:

Հաղորդուած լինի մի քառ Այն էր մի միայն՝ առ
զիսի ընդունի սկզբ Ար միանգամայն հայութ է
Կախ մի փոքր գինի հասա Գինեց հոտ տեսած, ուղարկ
Եւ ապա ունի աղջ առաջ Չ'էի բնաւ Խըմած առ
իրաւունք ուտելը լավ Յետ հին շատ անցքիմ առ
Խնչ կամի խըմելնա մշտ Եւ նոր փորձանքիս՝
Յետ խմելըս գինին, միաս Ես գոլով տըկար,
Օգացի ինքնին, առ միաւ Ա, իհար, ցաւագար, հայութ
Որ գիմալ հընարաւ յ Արու աչքըս լացի Ա սկզ
Խնձ բնաւին չկար Ա Չափաղանց լացի Ա սկզ
Խելքը շուարուեց Ա Չ'եղէ Էւ կարող պ պ առ
Ուշ բնաւ ցրուեց Ա Խնձ յաղթահարող նյուա, Օ
Շ ունչ էր վերջին, Յար Յաւերիս տանել առ Պ
Չ'եղէ հընարին, Ա Եւ Ազատ շունչ հանել Ա սկզ
Յանկարծ վայր ընկայ Ա Խնձեցայն բաժակ առըս Ա
Չըկար ոք վերկայ գմն Ա Խնձ մահաւ գուշակ առըս Ա
Բաց ի խնամեցյա զմանց Յառաջ կայր յոյտ ինք Ա
Եմ յօյս սիրելըսյա առ Ա Բայց և այն բնացին պ պ
Որ զարհուրանօք, Եղն իմ հոգում Ա
Մենակ և անոր, Միայն խիստ ցնորքում
Ծ'եծելսվ ծընկներ, Ա ցաւա Միտքըս էր գալիս սկզբ
Վատ և անդ կընկնէր, Ա Մակար սիրելիս Ա աղջ
Չ'էր գտնում ճար, գեղ Ա Արց և անուն առաջ գեցաք
Կարծէր՝ մահագեղ Ա աղջ Կամ մօրըս Կանուն առց Ա
Եց տուած գինին, Ա մաս Երբ լսումէի Ա աղջ
Բայց իսկ և բնին մըցա Ծ ուտ զգումէի Ա աղջ Ը
Փատճառն առաջին, Ա Մի չոկ զօրութիւն առ Ա
Ենցքիս ահադին Ա Երբեւ որտիս սիրելը մասնաւ Ա

— Այս էր իմ գեղ, Ճար, Յաւի մէջ գըձեց,
Եւ միայն հընար, (Կըլսիս կրակ ածեց
Որ թշուառ խնամիս՝ մնասըն ու գինին ի առաջ
Եւել քան ամիս, Տուաւ. Տիրակին, արա այլ
Վործ դրեց, արեց չանք, Բայց մոռացել էր,
Քաշեց շատ տանջանք, Դիմին ածել էր
Մինչև ես կրկին մասին մէջ անլուայ,
Կարացի կարգին արկէ ո՛չ կամայ
Տեղից վեր կենալ, Միեզ վատ ցանկալով,
Եւ քիչ մի մանդայ: Այլ չիմանալով,
Խսկ երբ որ շուտով, Արտով սուրբ անեղ,
Օուարթացայ սրտով, Որ ժանդ՝ մինդեղ
Մի օր ևեղձ խնամիս, Խնչպէս էր ասում, այսու
Կաց” թէ կամիս, Եղիլ է թասում:
Սանդուխտ՝ քեղ պատմեմ, Ինեւր միտոք մեր Տէրին,
Աիրտըս պարզ քամեմ, Որ մենք այն օրին
Ընկ գինւց մասին, Պրծանք փորձամբից,
Որ մեղ երկուսին՝ Ատ կասկածանքից:” . . .

XXXIX.

Այսպէս անյաջող Յաւոց մէջ սաստիկ
Աիրտ, հոգիս տանջող Չըտեսի օտափիկ:
Քաշեցի ցաւեր, Մին ցաւըս կ անցնէր,
Լնցան կեանքս, օրեր: Միւսըն կըհասնէր,
Լնցաւ օառզարդար, Ո՛չ տուն ունէր,
Չգտի ինչ դադար, Ո՛չ տընկեց էի,
Ես անմիտիթար՝ Ո՛վ էի, ուր, էր:
Աերմունքից վատթար, Ո՛չ ոք չուտէր,

Չըկար օդնական Ես այսպէս մենակ, և զամբ
Խնձ ո՛չ ազգական, Երկար, շարունակ այս մի
Խնամույս գեղ ինձ սէր, Ա այ էի տալիս,
Խընամք ու հոգսեր Թնթորում լալիս:
Չըբերին ինձ շահ, Բայց յանկարծ տեսիսան
Պակսել էր ինձ մահ: Մօտ դըռան ներսի
Ո՛չ ինչ ասելի, Կանգնած քահանայն
Ո՛չ և յուսալի, Ենշարժ ու անձայն,
Չունէի բնաբն, Որ ողջ մի ամիս,
Ո՛չ ձար իմ ցաւին: Ո՛չ ես, ո՛չ խնամիս
Բոլորը խստացան, Չէինք անում տեսած
Խնձնից հեռացան, Ո՛չ ձայնը լրսած:
Յառաջ խոստացան . . . , Յետոյ նա շուտով
Յետոյ ուրացան: Բաց, ուրախ սրտով
Թէ Մելիք, Յաջորդ, Տալով ինձ սղօյն,
Թէ իմ միւս միջնորդ, Մըտաւ և իսկըյն
Կոյն և քահանայն Յըստեց: Երբ եկին . . .
Իզուր և ունայն Միտեղ երկոքին . . .
Խոսեցին խողառ, Խնամիս, Տիրակին,
Տալով յոյս սնափառ: Ա, ա ծանր մեղմագին
Ա այլն ինձ տարաւ, Ակըսեց զրուցեւ
Ես սոված, ծարաւ՝ Է՞ շատ եմ մնացել
Մնացի որը, անտէր՝ Ես գժուար վիճում,
Չըկար ոք, դատէր, Տիրութեան միջում:
Թէ լաւ, Թէ վատ էր, Շա'տ էլ եմ տարել
Խնձ միայն աղատէր, Յաւոց, միտք արելու
Աիրտըս տրորուած, Խնչ գլուխս բերին
Միտքըս պղտորուած՝ Կամքըն էր Տէրին,

Պէտք է համբերեմ՝ Բնկայ, շիմացայ ու անգլ
Ինչպէս տովոր եմ; զայտու Եղնարհս մոռացայ: Հ և Հնձ
Թէ բարին և շար է Յա, Երբ քիչ աչք բացի մասի մասի
Լոյսըն ու խաւար, Եղնարշ լացի, ու զանցով
Անաս, կորուստ և շահ, Շ'ար, հնար չըկար, Հ և Հնձ
Այեւը, կեանք և մահ Ան Մակար, Մակար ար
Միմանց հետ խառն են, Եսելով կրկին մաս Հ և Հնձ
Քաղցըր և դառն են, Աիրտըս սաստկագին
Մինից զըրկուելով, Թութուաց, փրթիրթաց,
Միւսով շահուելով, Ուշ միտքըս գընաց:
Այսօր ենք ուրախ, Այսկերպ ողջ այն օր,
Աաղը քաշնք միւս, Այս ցաւով խիստ նոր,
Այս է իմ խըրատ, Այս յաճախ անգամ
Հարկ չէ խօսիւ շատ, Ուշի եկի, կամ
Եւ ինչ խօսք երկար . . . Եղնէ սրտաթափ:
Քոյ անբաղդ Մակար Ուուգ, աց, և սարսափ
Ո՞չ ... մեռաւ.... գընաց... Են ու ահ, թառանչ,
Մեռաւ ... նա չըմնաց...” Մտքեր հոգետանք
Այս միայն լսեցի, այսու Հալումաշ արին
Եւ սկըսեցի ու զանձ անձ, և որ հնարին
Լաւ, սգաւ, ասե՞ւ ինչ, Չեր ամենեկին
Ուշ բնաւին ո՛չինչ . . . Շ'ար ինչ այս ցաւին,
Շ ունչ լեզուս հատեց, Ես միւս օր մենակ
Ինձ սարսափ պատեց, Մըրի ջոկ սենեակ,
Ուշ չմնաց գլխումս, Ուր գիշերն անքուն,
Ահ, գողոց, սրտումս, Կատած, թաքթաքուն
Անգայ, լուռ, մունջ,
Իբրև դի անշունչ, Վչըրերս վեր սարած,

Կամակայ իմասգում յովանդ Պիտի թաղեիսուն մին Հ և Հնձ
Լ աց: Եփաերգում ունի ուրման Անձ, չըմնելի մաս Հ և Հնձ
”Են Մակար, Մակար ու անձ կարու խաքերիդ Հ և Հնձ
Երբ միտքը կըգարու Հ և Հնձ Սանա զատքերից Հ և Հնձ
Թէ դու աչքին լոյս, ա անձ ինչ սպիս թաքան, Ար Հ և Հնձ
Դմ միտքը տեր, յայու գայքի Մընալ ես մնքն Նշ զանց, Հ և Հնձ
Ելմեսներ, կմնամն և լուսիու իմ նրամմակ, սժուն Հ և Հնձ
Ես անտէր, անխնամման Դնձ քեզ: հրագատակաս Դնձ
Ո՛չ, ցաւերս զգամք, Անդ Տիւ էի մաս թոհն Հ և Հնձ
Պիտի լամ, օգամի, զմնասի Բնեղնով ուրախ գոհհառու Հ և Հնձ
Ես՝ թշնամոնի երիդ, Մեռար, ինձն թշնիդ, Անդ Բ
Մատաղնես օրիգ, Անձ և շուտ թաղեր, Հ և Հնձ
Ոիրուն պատանեակ, Հ և Հնձ Ճեզ գերեվարիդ
Քաղցրիկ աղաւնեակ, Որու սիրահարիդ:
Եր ինձնից թըրիր առ Դյեռ չեր վերջնողբանցագ, Գ
Ինձ մենակ թողիր, գայու Երկրարփ մայր թըրիան: Հ և Հնձ
Ո՛վ է տիրականուաց ծիս, Այսեղ ինամիմ պաղպանակ Հ և Հնձ
Ո՛վ իմ օգնականամ դասի Մտաւ, Ներս, անտաւ Հ և Հնձ
Ո՛հ սիրտը այրից Հ և Հնձ Զեռնըս գուշու հանեցն Հ և Հնձ
Մնացի որբ այրի: սանձ Անձ, ապա վիճակնենց ըլքնչ
Մեռնեմ աչքերիդ, Հ և Հնձ հանդարտուածացնշագ, Հ և Հնձ
Սիրուն ունքերիդ: Ոմէ մեզ նոր համածրուաց
Ինչ եղեւ քո ուսիսու Վորձանքն առաջինամ ըսու: Հ և Հնձ
Քո դժբաղդ Անդութիմն Ձէ, այւու մերջինայ մին
Մնալով որբ, անմայր, կաս Ո՛վ որ ծընանիայշ լուս Հ և Հնձ
Թաղեց կայք առուն, զայր, Պիտի մեռանիր, գանոս, Հ և Հնձ
Ընտրեց քեզ իւր այրի համ Մարդիկ չեմ, ակմանի, Հ և Հնձ
Չունի քոյր, եղբայր: Ան Մեր բաժինի եռմանցքու

Ու է մին մեռնածեցին զավթ Գլուխիդ Կոր ցաւ և ախտութ
Միւսըն ծընկաւմնեց ։ հայ Անդո՞ւ և ստարաբաժդդ ։ առ ։
Ու է աղքամահդ բաթե՛կին Եշիւ մատա՞ղ զա նսամիթ ։ առ ։
Սմէնն թօքակարկինու ։ Ո՞հ լար Հանդարատիք ։ ոչ ։
Ս լրի չեն կինում ամ և Ալայ և մի ջոկ գարծ առ ։ առ ։
Ս շխարհ են մըրտնում ամ ։ Պէտք է քեզ հարցիգարձ ։ առ ։
Ս յապէս է թնափարն առ ։ իրոյ և մասին ։ առ ։ առ ։
Տէրի առյօր կամբն ։ զագ և մի հետ միամբն ։ զամա ոչ ։
Դառ է լ շնորթեանդ ։ յա ։ Ա ըդայ քահանայն ընդար ։ չ ։ Ա
Արտօդ հընտղանդ ։ և անդ կասենք քեզ միայն ։ համի ։
Պիտի հընդերեան ։ ուստ Պիհամի հոյնի հետ պան ։ ոչ ։
Որ և չպայթեն առ ։ չ ։ ինքն համացայն ։ ։ ։

Քիզախեցք քէ : Խամբառար մշողիլ
: քիզահաղիլ զիլ : XL. Խամբառար մշողիլ
Քաշեցաց Զանդարձ ու ԱՌ ատ Վաղթեմ պետք ո՞ւ :
Քիչ քանչեցէ մի ժամկից Պէտք էր զարգածելուն և մէ :
Միատեղ եկին վասն Հրատիգ, օրծ կար, ուղարտուկ չ :
Տէր-հայրա Տէրափին, աւա ԱՊիտէր մնալածածքին չ :
Եւ երբ զիրա կտցին բառն կառ չէր : Տէրա պահելուն չ :
Տեղից, վանդածեցինքն ան Ա ընաս : Արա անհէլ իւան Ա :
Քահանայնակաղը բաւ : Անարդ չ ակամայն ու :
Տալով մարդուն, զի և Ա Ա է փիտում մի համայ
Շաս նախ հանդ ու ու մադու Պ սասցի ու ինքու ու :
Շաս նախ հանդ ու ու մադու Պ սասցի ու ինքու ու :
Սետոյ հրամբեցի ու Ա Ա ստի, ու շատրի, ոյր խում Ա :
Կ ստանք, — պիտում պիրեցք Ա օրծը մինչ հասցի զըսուն
”մէ Ա անդունու լոկիրա Է Յանկացած կէտին զըսուն
Խոսքը մատութիւնու զմ Ա այց, ափան մետին աւու

Պատահած փորձանք՝ զդէ լինդ կամպից աշնգառի ու
Խրեւ մի պարծանք ըստաւ (Կոտարա զարթեկալն ընտառ)՝
մը ըշնամեաց համար, առար Մարդկանց քիչացնորդ քննուն
Խակ մեղ անշարժար քանուայ Գցէլ էր միջնորդ ըստայի բան
դոյացրեց, առամ ու զօնածուի (մաս Խանին), ու զօնածուի
ջաւերս շատացրեց իրավակ Ամէ քոյ Մայր Ամսին ու
Միտըդ է արդեօք քանուա Խրեւ մահցրան օրին, ու զի (Այս տեղէր, կարծեօք) ամեւալ էր Տէրին չել Խայլ
Երկար խօսացի մասն ու կայ Հարիսը թուզման մաս ու
վերջը ասացի, ու ու սխազ Խւ հինդաշլ-թիրմանդաշ ար
"Կայ խորհուրդ է, չոկիա Օւր հոգուրաժամկին" չել Խայլ
Բայց մի աներն հոդրս ու Ոմէ և շատ շարժին հոցման
պէտք է դիմանապս ու զա Տան կամուրջաշնուր մասուց ու
զա աղըն կ'իմանեաք զա Միայն որոկամքն չել մարդ.
Եհա՛ և որդեակի, ճառա լի ինի մեծ լինան ին լոյրի ու
Ենմեղ աղաւեակ կ'աց ծր Ոմէլ տալ այս թունին ծառու
Լոիր իմ խօսքերի ամի լու ու այդին գումարու չու զ
Կոր և հին անցքեց, ամ Ո Ա. Խ. Խանին հպատական ու
Ա. Խ. մի լար բնափեխն, ամ Ա. Խ. Խար և ջնի նուերն զա ան
Մեր բոլոր ցաւին ու ամ Ա. Խ. Ու ուներ պատառերի Դա և
կայ ճար հընարին ու ա Փար այր վրասրանից կ'անձը և
աւակառակ չարին ա Փար Արք պըրծներ ցաւից չ ու
Դեռ ողջ էր Մակար, ան Աւզարկեր խօսնին առ բանաւը
Դու էիր տըկաբ պարագան Ա. Խ. առաներ բնքեմիան ու
Զ ար, լիրի, անզգամ բայց Բայց մի խեւագար ու զա ան
խորթ մայրըդ թաւանման այ անուամբ Ա. Խ. ակար ան
Ա. Խ. հու նենդ ներըսվ, Գրտանէ այն դումուրաց ու

Աւ միւս այլ գործածք բայց ԱՌեթ կը ճանահատիանդ կատար
 Արանց կայք կաւուածու (Խանից ջերմեապնդ, մի ձզի
 Խըմէ կամնել՝ շախքան Անդրումենքնեւ, բանամց հիմ
 Գըլիից հաճանեւ զի չէ Բալուածք բայքարքակայքն իւս
 Քեղ (Ամսիւսա) գախցրեւ չետ նորա մահեցացք մաս
 Եւ մահնվալակցրեւ չա ։ (Յաջորդիքահից) այ սպան
 Որ դու, ևրբ հարցնեն, ու Ուառանիքու փրխան՝ բայդ Ա
 Կամ թէ տեղն դարձնեն Անուանինքն կանա աւ ։)
 Չասեամբը ուսբարան բայց Ենօրէն՝ Օքանին (Յ) բախով
 Գախցրեւ և Աթակարու ։ Ուրախ այս բանին պայման
 Եւ թէ յայտնաբարու զ Օածնկ, շատով վորով ար ։
 Խըլդ կամակարու մ Հ. Ուուս սարի ճամբով Անցաւ
 Ուղումես պրեալ անայ մաթւր մի ազգականը ։ գաձր
 Արան կիւնդառալ մաս Եւ խորհրդականը ։ մըրա ։
 ։ Այսնպէս անիրամ, մի ։ (Անունն՝ Օքան Ազայ, աշ ։
 Օածնկով իրաւն ։ Պիղծ շուն Եր մեզայ ։ մի ։
 Տոկ սուտ էաճարել ։ Ու բկեւ եր մերօքեղը ։ դիս ։
 Եւ ապստաբեւ ։ Ու ու Նա, ջուտ այս անել դու ։
 Թէ մեր մեծա ԱՌեթ զա ԱՌոնէ հարցու փորձ, մի ։ Ա
 ւամ միստ պատուելիք ։ Ա Բանէ ովք այն գործու դու ։
 Եշխանիք գիւղամիւրան ։ Եւ որ ամեն կերպ զան լոյ
 Ես Տէր կարագեանը պայ Եշխատիւ ու երբ խուսափաւ
 Յաջորդով վաստահ ծինորա Տեսնէ՝ կայ օգուտ, ու ունը
 Եւ Խանից անա համա նո թէ ուղորդ, թէ սուստ առը
 Տուել ենք մահագեղ ուր ։ Պատնէ մի ջոկ ճարը ուր ։
 Երեւ խիստեղ անա յարդագրէ լըճար ։ Երան
 Քո հօր Խոսրով Անունու ։ Այսք, կայք, Խոսրովին,
 Որ բուրգովին մա ։ Անոյք Եւ քեզ գլխովին,

Եռնէ իւր ձեռընցաւ ։ Ա Ուելիք Շահնազար,
 Եւ Ու Եղայնեաըն ուր ։ Որ քանի հազար
 ։ Զար, նենդ այն գագան Օօրք, սորուկ ունէր,
 Երկար զանագան ։ Բայց եղև աներ
 Գործ ածեց միջոցք, յո անին բաց, ազատ
 Սպառմունք, յիշոցք, Տալով իւր ։ իւրզատ
 Բայց տեսաւ երբ որ ։ Դուտութեան,
 (Փնչպէս են սովոր) Որ և խանութեան
 Ուուտ են դանգատաւնք ։ Ուեծ կին է այժմոյու,
 Եւ ողջ հանգամանք ։ Եւ իւր հօր սիւն, յայս ։
 Եռաւ նա կաշառ ։ Եւ Խոսրով քո հայր,
 Սատանին պաշար, մէտ և խեղճ, թոյւ այր,
 Գարշ շար Խամամից ։ Եւ երբեւ է բնաւին
 Յուգայի դարմից ։ Եւ անիրաւին
 Յետոյ ուորեց ։ Խորատ և խոստմունք,
 Գոկ թել, յորդորեց ։ Ա արձ ու սպառմունք ։
 Հորըդ անպիտան, ։ Օ ալ Եղայն Եիմար,
 Թէ քանի կենդան ։ Յետ իւր անհամար
 Տայ քեզ կին խանին ։ Օուր աշխատանքին
 Խոր տէր իշխանին ։ Գոկ միւս գաւանքին,
 Երկար ժամանակ, ։ Եոր հիմըն դըրեց,
 Եմեն եղանակ ։ Եւ կարգագրեց,
 Շատ նա աշխատեց ։ Որ գժբաղդ Աթակար,
 Կշոեց ու դատեց, մէտ և ցաւագար,
 Բներեւով խանանակ ։ Մինչ վերջանայ վէճ
 ։ ին, սոր օրինակ ։ Աստի բանդի մէջ,
 Օօրիւ ու ազգու, Ուր և շատ տանջուեց,
 Խնչուն Ու արանդու ։ Եպա վախճանու եց .

(*) Առնըրտնոր գորչ այն և նշանակէ թառիս, Տամէն։

— Այս առենումեա Չենք քաշեւ երկիրդ,
Խօսքերս լըստւմեա Ես, ուու և ողջ գիւղ,
Խնչ անցք անց կացին Աչ բրից, Խանից,
Եւ ինչ մեզ մեացին! Աչ այւ իշխանից . . . ավազ
Այս իսկ հանդամանք, Կմ այս ասելիս զան ճարք
Եղեն արգելանք՝ Այս է սերելիս,
Որ այս քան երկար Որ լինիս յօժար,
Ես և ևեղձ Ու ակար (Նեշտ է, չե դըժար),
Թաղինք քեզ, որդե ակ Քեզ անչ է և հարկ,
Վնտէր ու մենակ: Կայ կանան և կարգ)
Երբ լաւահոգին
Վ ախճանուեց, կրկին
Գլուխո շատ խառնուեց,
Աւրս աւել վառուեց,
Որ գիշեր, ցերեկ
Եւ մինչև երեկ,
Ենթաղդ Ու ակարին
Եղբօր Խոկարին
Մօտն էի լինում,
Խօսում ու օգնում:
— Կայ այլիս մի գործ,
Սստուած տայ, անգործ
Վ երջանայ շուտով,
Եւ շատոնք սրտով
Աւրախ կը լինին,
Որ նորը հինին
Կիլնի փոխանակ.
Աչ ինչ ժամանակ

Տէրին հըպատուե, ա ու Գուռ, Ասնդո՛ւմս գըստիկէ
Իբրև նահատակ՝ Քոյց այս, սէր քաղցրիկ
Գուռ ունիս և վարձ, Հաստատ հաւատով
Եւ թէ նոր յանկարծ Սուրբ մաֆուր պատով
Հասաւ պատուչած Պահէլ ես պին' տ միշտ
Շայդէս Քը օրհատա Խ ասկ թէ ամբարեշտ հեզ
Ծաշուառ Ամկարինց Պարդ հասցեց պիաս
Ընդգէմ անկարինած, այ Ե՞ր պիտի մընաս
Ասունծոյ կամքին Յա Գուռ անհայր անհայր
Եւ ըարի խնամքին Յա Ա Ա Ա Ա
Ո՞ր մարդ ստահակուց Խ Ենառն, Անդամէկ,
Կարողէ, Ներհակ' Խ Անդամակ
Տըրտնջալու վարուիլ Խ Կարդ քեկ կարտիք, մաք
Եւ կամ թէ շահուիլ Մի Մի յուսահամիք
Եթէ ո՛չ միայն այս Ճ Ծուտով կամարիք
Լուս միանդամայն բանդոյ Խ Ի Խորհուրդ խնդիք;
Նեղութեամբ տանեւ Տ Տուր քո Խոկգուին
Եւ սըրտից վանել Յա Ամկարինանան ծուխ
Տըրտնջալու գըշտոհանք, Ա Ա Ա Ա Ա
Կամ ախտի գայրանք: Եղբօրու վնախիկար: Հյանչ
Օրհնելու Վատուած, Ա Ա Ա Ա Ա
Պէտք է միշտ տուած Ա Ա Ա Ա Ա
Սուրբ կամօք անհաս, Ա Ա Ա Ա Ա
Ա արձ և պատիհասով Խ Կազատուես գերիդ: Ա Ա Ա
Սիրով ընդունենք, այ Սուրբ ամուսնութիւն, Ա Ա Ա
Գոհանանք, օրհնելու ջուղ Տէրին գոհնութիւն, Ա Ա Ա
Հաւատ, յոյս և մէր, սկս Ա Ա Ա Ա Ա
Վնշուշտ պարտիքն են մէր, Ա Ա Ա Ա Ա Ա

Գլուամ, շուտ կը դամ, այս Ես և միւս անգամ: Ի՞նձ
այս առաջ ու այս առաջ այս այս
ԽԱ. Հայք, և այս այս
Դաւրս գնաց քահանայն, Ո. Ա. Հայի աղջեկի՞ ՁԵ
Կորա զրոյցը համայնքաբ Չ' եմ գուհեկու Խոսքիկու ։
Ինձ շատ ներգործեց, Ո. Ա. Աղնիւ բընիկ. սիրու ։
Արտիս մէջ ածեց, Ո. Ա. Ինչպէս ինձ թոյլտամ, Ո.
Օքրդ կրակ նորոդ, Ո. Ա. Ես յօժարակամ: Խերց
Խիստ ցաւոց մոր մոք, Ո. Ա. Աղն անվայել գործ, Յասու
Մինչ այն սահման, Ո. Ա. Որ սէք ջուխտ եղարց
Որ մահ, գերեզման: Եմ որտումն յարգեմ, Ո. Ա.
Ըսել էին լաւ անուր: Կամ թէ ինձ կարգեմ: Յաբ
Քան այն նոր իմ ցաւ: Այն միոյն, միւսին, Յարչ
Երկար լուռ կացի, Յա: Ո. Ա. լորոց երկուսին: Ենաք այ
Մոլորուած մացի, Յասու: Ո. Ա. Ի հարազատ
Հին, նորն յիշելով, Յ. Օ. Ըստունդ, ոչ ջոկ լաւ:
Տայց չորոշելով՝ ոչ ոչոչ, Ինչ վայել, արժան այս
Լինիմ համաձայն զայտ: Ո. Ա. Եր առնել բաժան այս
Կամ միանցամայն: Յասու: Ո. Ա. է սիրո, հոգի, լուսոյի?
Ծշաբհ չըմտնեմ: Յազոյցը Ո. Ա. ոչ կրկնակի հայատամայ: Յ
Ինձ մահու մատնեմ: Յա: Ո. Ա. մըտածմունքից: Հոյու()
Ծնարժան, գժուար մայ: Ո. Ա. իսորին դատմունքից: Գայք
Եշ և անհընար: Ո. Ա. կամայո: Տարկանաք ոզու: Ո
Ինձ՝ սէք Մակարինասարա: Եմ միտըն եկաւը և ճառ: Ո
Առիկել Խիկարին: Ո. Ա. Ո. Ի իւս անլըսեիփաց յոզե: Ո
Մին պիտէր իմ այր, Յազ Խորհուրդ գարշելինածու: Ո
Միւսըն իմ եղբայր: Ո. Ա. Ո. Ա. թէ պատիւ
Չեմ ես թուրք, տաճիկ, և Կամ գոյք, գանձ անթիւ:

Կարող են իտրեւ: Ենիկամ, անըգգամ,
Եզքերըս կապել: Որ թէ միանդամ
Որ իմ սուրբ հաւատ, Աէր տուի եղբօր,
Ենօրէն, գարշ վատ: Եւ յետոյ՝ երբ որ
Թուրքի հետ փոխեմ . . . Ենուաւ նա, գընամ
Մըզկիթ սոք կոխեմ . . . Միւսին, ուրանամ,
— Ո. Ա. Խորթ առարկայ, Նըրանից դառնամ,
(Եստուած էր վկայ,) Կամ թէ մոռանամ
Յաւերս նորոգեց, Իմ սէր առաջին . . .
Հոգիս բորբոքեց Ո՛չ աշխարհ չնշին,
Ենչափ զըզուանօք Քո փառքին համար,
Եւ խիստ զայրանօք, ՈՒ՞թէ եմ յիմար,
Մինչ ես աննըպաստ Ենբան անասուն
Եի իսկ պատրաստ: Ես և հասուն
Գլուխս մահու տալ Մարդ և քրիստոնեայ,
Քան թէ ողջ մընալ . . . Եւ այն հայկաղնեայ . . .
— Ես խոր մաքիս մէջ, Որ կարեմ թոյլ տալ
Ըսել կրկով անշէջ և աշ Ինձ գնալ: Տարմանաւը
Տեղից վերկացի Կրօնիս հակառակ, Ո
Ու բերան բացի, Եինել խայտառակ, Ո
Խնամւոյս ասացի: Դժոխքի բաժին: Եինել
”թէ կըտոր հացի” Եւ միթէ աժին: Եինել
թէ և կարօտ եմ: Հայի սուրբ կրօնին պատաճան: Ե
Տայց ինչպէս մըռտեմ: Եւ նրա անունին: . . .
Եմ անուն, կրօն, Խանի կընութիւն, պատիւ
Կամ ազգիս կանոն: . . . Կամ ողջ խանութիւն, պատիւ
Քաշ ինչ, օն և օն, Որ Կորա կայք ու գանձ, վասու
Ես շեմ անլըգան, զանու Եւ փառք գերապանծ:

Ա՛ւ ո՛չ խընամիւս Շըդմէջ՛ըկայ իմ արտօնեմն լ բազալ
Ո՛վ ոք այդ կամբավի մել ո՛վ Ո՛չիւ ցանկութիւն ու ուժը ։
Օման զ մորթէւ ակամէնս ո՛վ Ենառափառմիւն պղուա ։ Այ ո՛վ
Խնձ մաս մաս ամել լուսէ ։ Հայտ վերջիւն հոռքիս, մայօն ։
Ես ո՛չ պյառ ո՛չ այն առաջ Ո՛րդովուեց հոգին ։ Պարագի
Չեմ կամում ։ ու խայն ։ Պեղե ։ Էլ հընար ու նըբբա ։
Ո՛իւնին աշխատանք ովհանդինձ խօսեւ երկար, ու ուշ ։
Ողջ խրատ յօրդորանքի նա Ո՛րտի ես մենեակ, ծուսու ։
Վմէնն եմ ատացմաս ու ու ՆՓակուեցայ մենակ ։ ու ու ու ։
միշտ նց ապչա ՀԱՅ. ընզուզոս ու իր ։
անուն մեղուանի ու գուսուրը իրաց ։

Սենեկում նասածն մել Ո՛վ պիտի ջանայ, ու այս ու ։
Յուզունք իմ մըսաց մայս Ո՛վ ինձ ասիրանայ, ու ու ։
Չտուին ինձ գագարը ու և Յաւերըս բառնայր ինչ ու ։
Եւ անմիթար ու և բայ ։ Ո՛րքան ահամին ու ինչ ։
Մ'իտք եւ բերում ու Ես և Տիրակինը մել անձ ։
Յնէ ես իմ սէրունդայի Երաղներ տեսինք ու ։
Քանի ձախողակ, յան ու Տհա և Գասինք խայաց ու ։
Ու ատ, անյաջազակ ու սիօն թէ ես, թէ Մակար ըլրէ ։
Մցքքեր փարձեցի ամ ։ Եյս օրիս խաւար ։ մայն ու ։
Բայց համբերեցի գոյսն Ծ՛ըկայ էլ հընար սցընածու ։
Մ'ի միայն յօւսով մել ու Ո՛չ ոքից ինձ ձարութ ։ մել ։
Մակարիս կռանփուս ու ։ Եյս իսկ միջացին ։ ու ։
Որ Տէր կըդթայաւ այս Մօս միւս նստօցին ։ ու ։
Ինձ հնար կըսադ, ու մաս Լըսեցի տընքոց ։ մաս նու ։
Նըման միւն կանացը և ան Յետայ և տըրիսկոց ։ որս նոր ։
Հասնեւ վայեւմանց ու ան իմայն դուրս ելի ։ մել ։ ու ։
Վայ ժմ ու թը եւ նա ու ու ։ Ահ, տես ոսսկալի, ու ։ ու ։

Եշացս առաջնոր մայսուր ։ Այս ընկայ պետին ։ Կ ։
Սենեկիս միջնոր մա մա լուսու նրանհետին, միջն ։
Չոր գետնի վերայ, ու ։ Չեղէ ես կարու ։ ու ։ Ս
իմ ժիր, գործունեայ ։ Այս ինիւ հետեւոց ։ Ուժուաց ։
Խնամիս վայր, ընկածա ։ Վ ։ Շուտ ցաւըս անցաւու ։
Աչքերը վակածութեա ։ Ա ։ Երկացի, շտամփաւան ։ Ա
Ենշունչ կատարեա ։ Դնացի ու համի, անցուաց ։
Եր իբրեւ մեւեալու ։ Եւ երբ որդուտեսի ։ ու ։
— Օ արհուրիման վրա Տիրակին, մենակ ։ ու ։
Ելի վաղ կըվազն ։ բայս ։ Չեռնին ըմբանակ ու ։ Հ ։
Ես թանչոց տալով ։ ինձ ։ Վ ա տ եր ջուր ցայտում ։ Վ
Եհով ու աւալավ ։ սինամու ։ փում ճըմուտում ։ յայ ։
Դէպ ՚ի տիրակին, յազնեթիայց, խեղճ իմ կնամին ու ։
Որ իմ սաստկաբին ։ և լու ։ Չէր զգում ու մին կայ ։
Զայնից ու գէմբից ։ ճամփայն ։ չնարներից ։ յայ ։
Ա ախելով ։ շէմբից ։ ի ։ Ես այս ծաւերից անու ։
Դուրս թըստ յատաջ, ծծ ։ Ինձ լնաւնին կորցըրի ։ ու ։
Ենելով աղած մասունք ու ։ Ա լալ ։ Կարցըրիա, զայ ։
Ըսեմ շուտ ի նշակայաւ, ։ Ենդ ան կ, մեռած զայ ։ ։
՚ի նշ կայ և շնկայ, յորով Տիրակինն լուած, յմ րեց ։
Ըսացի ։ զընաց, ։ դնասու ։ Ը լիէր նոյն կերպով ։ ու ։
Ո՛չ ինչ էլ չ'մաց ։ ա ։ ա ։ կինդ ու տագնապոյ ։ ու ։
Խեղճ խնամիս պառաւու ։ Յնեցի՝ երբ տեսու, զայ ։
Ո՛չ ։ վայ ՚ինձ ։ մեռաւ ։ Օ օրը ։ ըս հաւաց յանցա, Օ ։
Օ արմացաւ, մառաւ, ու ։ Մաց բնձ ։ վազի ։ ու ։ զայ ։
Պառաւը մեռու ։ յանց ։ և ։ Յաւրա, շուտանի կանչն րըր ։
Հարցըրց, գուրտ թըստա, ։ արեան մարդկանց, չնայ ։
իմ ու ըստ մըսաթաւունց ։ Ա ։ կամ թէ կանանց ։ զայ ։

Ավելից թող գան,
Եմին օգնականա
Չըկայ էւ օգուտ,
Ուղարկի՞ր և շուտ,
Գայ մեր քահանայն,
Մընայ մի միայն,
Եւ խիստ տապարած
Երեսս պատուտած,
Մազերս կըտրատած
Գուրս թըռոյ, փողոց,
Տուի բըղաւոց
Լացով հայ—վայով:
Ուստի շուտ, ահով,
Կոյն լըսած պահին
Լուր յանկարծ մահին
Շատոնք վաղեցին . . .
Դէպ մեզ վաղեցին . . .
Եկաւ նոյն հետայն
Եւ մեր քահանայն:
—Երբ ես տուն դարձայ
Օարմացայ, չորցայ.
Կար մեծ բազմութիւն,
Գլըրդոց, թընդիւն .
Քաշեց շատ երկար,
Ռար, հընար չըկար

Աղմոկին գիմանալ
Բան մի իմանալ
Արջը է հանդիպել,
Աւտի և գիպել
Վալիի մէջ կամուած . . .
Ուշ այսօր ջարգուած
Գուղվ չափազանց,
Պիտի չ'անուի զանց,
Պահուի ապահով:
Հանդիստ, անլրգով:
Իսկ երբ արթնանայ,
Որ շուտ զօրանայ
Պէտք է տաւ յաջախ
Յուրտ ջուր, և քացախ
Վըսել ոտերին
Կուրծքին, ձեռներին:
Եւ թէ միւս հընար
Ու շատ օգտակար,
Իայց այլ և դժուար
Նիւանդին համար
Եյնէ, որ երբէք
Չիլի սըրտարէկ,
Միշտ ուրախ կենալ
Եւ չըդառնանայ . . .
—Րժըշկին խորհուրդ
Ուներ միտք խառնուրդ.

Եւդ սրտում ցաւ վատ,
Կամ մի յուսահատ
Ռնցը է հանդիպել,
Ուստի և գիպել
Վալիի մէջ կամուած . . .
Ուշ այսօր ջարգուած
Գուղվ չափազանց,
Պիտի չ'անուի զանց,
Պահուի ապահով:
Հանդիստ, անլրգով:
Իսկ երբ արթնանայ,
Որ շուտ զօրանայ
Պէտք է տաւ յաջախ
Յուրտ ջուր, և քացախ
Վըսել ոտերին
Կուրծքին, ձեռներին:
Եւ թէ միւս հընար
Ու շատ օգտակար,
Իայց այլ և դժուար
Նիւանդին համար
Եյնէ, որ երբէք
Չիլի սըրտարէկ,
Միշտ ուրախ կենալ
Եւ չըդառնանայ . . .
—Րժըշկին խորհուրդ
Ուներ միտք խառնուրդ.

Կարծեածոք գիտէր
Ծնէ ո՞րքան շատ էր
Պառափիս ցաւ հոգ,
Եւ թէ մեր կամօք
Արկէ մենք անփոր
Կեանք կը ըվարէինք,
Եւ թէ ճարէ ինք
Շընար, հանդչարան՝
Վ. Ալոյ տան, դըրան,
Կման տնկեցի,
Երբէ խոյեցի՝
Չէինք թափառիլ
Վ. Ալոյ պատկառիր . . .
—Պառաւո էր քընում
Վզատ շունչ առնում
Վնշա՛րժ, հանդարաիկ.
Եւ երբ ողջ մարգիկ
Գուրս ելան, մնացին
Կին մի մեր դրացին,
Միւսն Տիբակին,
Վենք էւ երեքին
Գիշերի կեսին,
Բնկանք միասին,
Յատ մեր աղօթքին
Պառափի մօսին . . .

XIII

Գոհութիւն Տէրին,
Մենք պին գիշերին

Վնիտանդ պլրթանք, Կամ թէ խան, այլ շուն
 Չ'ըտեսինք փորձանք: Չ'ըտանք քո անուն . . .
 Օ'ագեց առաջնա, ովասար զոկ հընար չըկայ, առաջ
 Գառաւը ցաւոտ Փրկիչն է վրկայ և խառ
 Օ'արթեց, ածք բացեց: Այիտի նշանուին,
 Շայց և շատ լացեց: Եղատուիս, հանուիս
 Յնտոյ մօտ կանչեց Մաքից գաղանին
 Ինձ ու աղաւեց՝ Ենօրէն խանին . . .
 Զեռնըս բռնելով,
 Եյսպէս ասելով: Հին հարանց կանոն
 "Դ'նբա՛ղս իմ Անդուխտ.
 Թա՞ղ աչքերըս ջունս
 Կուրանան և կամ
 Փակուին վերջ անգամ,
 Որ ես չը հանեմ,
 Եւ ո՞ղ չը տեսնեմ.
 Երբ դու որբ, անմայր
 Մընած խեղձ, անայր:
 Գիտե՞ս սիրե՛լիս,
 Որ իմ ուզելիս
 Եյսէ, որ Խիկար
 (Երբ մեռաւ Մակար)
 Ի ինի ամուսին
 Քեղ՝ դուք միասին
 Աարքէք տեղ ու տուն
 Ոիրով հաստատուն,
 Չ'ընաք ոտքի տակ,
 Խոյտառակէ, կատակ.

Կամ թէ խան, այլ շուն
 Չ'ըտանք քո անուն . . .
 Զոկ հընար չըկայ, առաջ
 Փրկիչն է վրկայ և խառ
 Օ'արթեց, ածք բացեց: Այիտի նշանուին,
 Շայց և շատ լացեց: Եղատուիս, հանուիս
 Յնձ մօտ կանչեց Մաքից գաղանին
 Ինձ ու աղաւեց՝ Ենօրէն խանին . . .
 Զեռնըս բռնելով,
 Եյսպէս ասելով: Հին հարանց կանոն
 "Դ'նբա՛ղս իմ Անդուխտ.
 Թա՞ղ աչքերըս ջունս
 Կուրանան և կամ
 Փակուին վերջ անգամ,
 Որ դու հարանց կամ ամուսին
 Եւ ո՞ղ չը տեսնեմ.
 Երբ դու որբ, անմայր
 Մընած խեղձ, անայր:
 Գիտե՞ս սիրե՛լիս,
 Որ իմ ուզելիս
 Եյսէ, որ Խիկար
 (Երբ մեռաւ Մակար)
 Ի ինի ամուսին
 Քեղ՝ դուք միասին
 Աարքէք տեղ ու տուն
 Ոիրով հաստատուն,
 Չ'ընաք ոտքի տակ,
 Խոյտառակէ, կատակ.

Կամ թէ խան, այլ շուն
 Չ'ըտանք քո անուն . . .

Երդմանի կամ աշով, Մըտաւ ծանրաձե
 Քո գլխի մահով թեթև թայլի մեթե
 Յոկ էւ ինչ ասեմ: Տան տէր — Քահանային,
 Ինչ երկար խօսեմ: Որ (իրեւ թէ այն
 Դու ես կեանքըս մահ: Չէր լսեւ խօսքեր)՝
 Չ'ըկայ քեզ ինչ շահ: Ինչպէս և հարկ էր
 Որ և ինձ հողեա, որ Յետ տաւոն ողջան: Այսոք
 Քեզ մենակ թողես: Ըստավլ մի և նոյն սարչեց
 — "Ո՛հա ես քեզ թաղեմ: Մաքով լսերուց
 Գլխիս քաք մաղեմ: Ըստ երկար խօսեց: Այդու
 Ըստին ինամ մի: Ա երջապէս կըցեց, ա ողջու
 Ձայց և տուրք քանի մի: Պարու յայտնի բացեց, այսոյ: Ա
 Խօսքեր քեզ պարզեմ: թէ լինիմ յամառ: Այսոք
 Իմ սիրուս մազեմ": . . . Ես մինչեւ ամսա
 — Նա շուտ ընդհատեց, Պիտի հարս գընամ:
 Խօսքերը խօսեց, Ինձ ինչ մեռանամ: . . .
 Մսելով կամաց ամսարար
 Օճէ նորա կամաց
 Չ'ը պիտի լինեմ
 Ես բնաւ բնդդէմ: Ենչ ևս թուրքանամ:
 Եւ թէ անզատձառ
 Չ'ըկայ ոչ ինչ ձար: Ենչ ինչ գանձ անթիւ
 Պէտք է վերջ դընեմ Կարող են հանել: Այդոց
 Ինձ ազատ անեմ: . . . Կամ ինձ բաժանել
 — Եյս իսկ նուագում Խմ ոուրբ հաւատեց: Այսոք
 Ոիւս մօտ սինեկում Սան գարշ կաւատեց: Այսոք
 Երսուեց ոտքի ձայն, Ես պիտի վախեմ:
 Շայց և նոյն հետայն Եմ հոդին ձահեմ: . . .

ԱՌ ո՛չ իմ սայր, -առեր,
 Ակրտը մի գըրդեր,
 Կաց միշտ միամիտ,
 Չ'եմ յիմար, անմիտ:
 Իսկ եթէ կայ հարկ,
 Կայ և կրօնի կարգ.
 Իմամ թէ դու կամիտ,
 Ինչպէս և խնամիտ —
 Ես ձեղ հընազանդ,
 Ուրով ջերմեռանդ,
 Ձերն եմ ողջ սպանդ,
 Միայն թէ հիւանդ
 Փառաւս հովանի
 Լինի կենդանի:
 Խնչ հարկն է արէք,
 Ուր կամիք՝ տարէք:
 Բայց թէ մարդկանց մօտ
 Լինի ինձ ամօթ,
 Կամ ինձ չովին,
 Եւլ և նըղովեն՝
 Թառ լայն մեղադրանք,
 Եւ ձեր հարկադրանք
 Ջըմերեն փորձանք,
 Գըլիսիս վատ յանցանք”... Օսաղկիս, զմայլես
 Օսւր են այդ կարծիք, Վարի շատ երկար
 Կասկածանք, խօսք ձիգ, Եւ փեսայն խիկար,
 Եսաց քահանայն,
 Եւ թէ համաձայն

Եմ ես, շուտով նա
 Կաշնատի, ջանայ
 Գործը չուշանայք,
 Ենշուշտ վերջանայ:
 — Իմ պատասխանին
 Ես վերջին բանին
 Ե՞ն եղեւ միայն,
 Թէ միանդամայն
 Յօժար եմ պատրաստ,
 Չ'եմ լինիլ ուրաստ:
 — Իմ այս կարճ խօսքով —
 Աստատ խոստմուն քով
 Այր — տէրն գոհունակր
 Մի ջոկ եղանակ
 Ըսկսեց օրհունել
 Ինձ, յետոյ հանել
 Օսոցից գովանի
 Ըսկի մատանի,
 Որ երբ դրեց մատիս
 Ա եր կացին մատիս
 Լանայք և խնամիտ
 Լոացին, “ապրես”,
 Բարով վայելես,
 Ո՞ի տեղ ծերանաք:

Այր-տէրն իւր կարգով, Չունիմ էլ բնաւ ին
 Նին հարանց դիրքով, Եւ միշտ գըլիսովին
 Որտ' անց խնդադին, ինիմ ես անհոգ
 Օրհունեց ինձ կրկնութիւնը Չէ կարող ո՛չ որ
 Փառք ուռաւ, Տէրին, Անձ վնաս հասցնել
 Մաղթեց ինձ վերին, Եւ ո՛չ նեղացնել:
 Շնորհ, գութ, բարիք, Ա երջը՝ մեզ անաց
 Շասց՝ թէ կարիք Մնաք բարեաւ, գնաց
 XLIV

Ընցաւ յետ ոյնոր հայրաւ լ ըսեն իմանան,
 Ա եց կամ եօթնօրոց Հոգան ու ջանան,
 Խնամիտ ողջացաւ, Ա յետոյ էլ խան,
 Չունէր նէ ինչ ցաւը էնիլամ այլ թուրք իշխան
 Բայց շատ էր յուզում մաշնամեաց խօսքով
 Գտնել ճար ուղում, ա ջոկ ջոկ չար մոնքով
 Որ շնութ կառարից զայ Չըհամարձակունու ու
 Խըր խորհուրդ բարիք, Դիմաշել իմ պատուին
 Եւ ինչպէս հարկն աէ կամ բըռնադատելու միջքը
 Ուր շայոց կարգն էնիք խիկարից զատել դրաք
 Շներեն ինձ նըրշան, Շնութ գոտուծոյն էր իննամք
 Ճանդէսի սեղանեան միջք Եւ որա սուրբ կամք
 Ուստի չունէր քուն, ատա Որ իննամույս խորհուրդ
 Դա յայտնի, թաքուն Ուր ողջ ժողովուրդ
 Գցել էր միջնորդ, Շատ լաւ հաւանեց
 Որ ինչպէս Յաջորդ, Ու ծածուկ յայտնեց, ուժաց
 Կոյնպէս և Վելիք, Որ էլ չուշանք ուժ
 Միւս երկելիք

Բայց զգուշանմբ մաք մաք

Կայ խանից լըրտես մի քանի մի կանչը, վասպաւ
 Չինի մեծ հանգէս այս է լորկու քահանայք զաշ մի է
 Այլ միայն ծածուկ և նդի Առօրծակալ թեպն, ըմանդ
 Այն դիտմամբ յատուկ Մայրպետ և այլ մինձ ունի
 Որ նա ըսկառուի ունի ամիսայ կոյս կոյր զափ
 Եախ նշան օրհնուի, ինամաւոյս մօրաքոյր միւր
 Յետոյ ընդհանուր Վ'կար է ոչ ոքոր շգու Դ
 Երբ տարածուի լուր, ինայք նոտած ջոկ, նաև
 Ու ես կանոնով Չուէին ինչ հոգ,
 Օրհնած նըշանով Խօսքերն էին լոկ
 Խնիմ ինձ փեսայ իմ նորափ եսին ունաբար
 Խանն է լ կը խուսայ, մար Տան, կայից մասին,
 (Խնչպէս ըլսած են ա'րկ է ա'յն դիտմամբ, այս
 Գիտեն, տեսած են) Ու մեկ երբ, ստիպմամբ չէն
 Կարող չ' մօտ գալ, ամք էի տուել աաց ըստ
 Խնձ վընաս ինչ տալ մեկ վատ, թէ լան էլ
 — Այս իսկ խորհրդով Պէտք չ' ըր բնաւ ցաւել
 Պառաւը շուտով Այլ ինդաւ գովել...
 Խնքին յօրինեց Քիչ քաշեց, յետոյ
 Զոկ կարդ, տնօրինեց, Խնչպէս էր պիտոյ
 Եւ շարթի վերջին՝ Առաջուց մի մարդ, ու մեղմ
 Երեման, Խաչին Զեռնին բռնած վարդ բառ
 Կատարուեց այն ծէս Մը ըստ կանանց մօտ, առաջ
 Օ'ածկաբար, այսպէս Կերպով ամաչկոտ,
 — Իրիկուայ պահին Տալով այն ինամայս,
 Հրաւերուած կային Ասաց՝ "աչքը լոյս,
 Ու բոլոր գեղեց Սոտուած ընդունի, աճած
 Միայն մեծ թաղեց,

Բարեաւ վայելին, ունց ամ Ու խօսքը է մին, ունաբար
 Որդւովք ըղմայւեն": Եմ տէր, մայր խնամին
 — Փոքր ինչ ժուկ անեց Յանկայ թէ կուզ մահ
 Չըմնաց, բարովեց, նաև Խնձ, պիտեմ վստահ
 Պուրս գնաց մարդն այն. Ես ա'յն կատարել,
 Եկաւ նոյնչետայն մարդ Միշը շահ համարել —
 Տան տէր — քահանայն Շուտով դուրս գնացին
 Ասաց՝ ամենայն մարդու Աղջ հիւրերն, մնացին
 Պատրաստէ արդէն, Եմ մօտ պառաւ կոյս
 Ուստի և պարտ են Մօրաքոյր խնամոյս,
 Գընալ մեծ կանայք, Եւ մին կին դրացի,
 Ուր կան քահանայք մանձ Ուր նըշանացի մանձ
 Եւ միւս այլ հիւրերը Յայտնեց ինձ մենակ
 Տուաւ և պատուէրու Գընալ միւս մենեակ
 Կա ինձ առանձին, ու մեջ մեջ մեջ մեջ մեջ
 Ու է ինչ պատճառ կար, մեկ իմ անձին զման
 Չիմացայ երկար Չուացի են մեջ մեջ
 Շուտով վընասու ունց Ունացի են անձ անձ
 Որպէս շափահաս, ու զայտ ինչ միատեղ մանաբար
 Ինքը ինքեան տէր Յայտնեց Յետ գարձան կանայք
 Պէտք է անվեհեր, ու զայտ Եկին քահանայք, միայնիւն
 Ազատ, պարզաբար Յերին և հիւրեր պարզ
 Եւ ոչ բռնաբար, ու զայտ Եւ ըշանիս իրերու զայտ
 Ակամայ, տարտամ Յայտ Յետ որոյ միայն զայտ
 Պատասխանի տամ ու զայտ Եւագ քահանայն զայտ
 Ինքող նըշանին զայտ Առօրծակալ թեմին նու զայտ
 Եւագ քահանին զայտ Եւ իմ խընամին մասն զայտ
 — Փոքր ինչ լուս կացի, Եւ երս մըաին իմ մօտ,
 Իսկ երբ անցոցի ու զայտ Ես կրետով ամօթ,

Տեղեց վեր կացիզոս ԱՅՆ ՀԱ շնորհաւորել, առաջայ
Ու կանանած մնացի Դժու ԱՅՆ և պատուիրել Այսուրով
Կոքա երկորիծ ԱՅՆ արթա ԱՅՐ երկիւղ չկը եմ ոքոք
Հարցրին, ինձ կարգին. ճճ կասկած անքս ցրեմ. Այսուր
Ճճ Առողուած այսին մաս ու Անքնին իմ կամօք աղոտք
Օրէնք երբ և հինաց աց Չափահաւատ ամօք, իրմ առից
Կարգին են պըսակ, խառ Դրաւունը տունին, դժու մատ
Որ չափահաւակ պարունակ ՁՊ նորեմ, ընդունին պատ
Տըլայք, աղջկաւնք առ Խ կենակից ինքեան, առ աղոտք
Աւնին, իրաւանք պացազո ԱՇ մենք երկորեան դառայ
Ընորեա ամուսին, մի այս Ի իննենք միաբան, ամուսին
Ոիրով միասին պամաց ՈՒ իմեանց պահապան,
Վարկել կեանք վարելուա ՈՒ հոդի, մարմին,
Բարդ, պոդիք ճարելուա. ՄԵՐ չար թշնամին
Ճճ այս երահրդուլ Զ է կարսղ յաղթել առ
Ես էլ իմ հերթով կամ մեր սէր խակսել: Ան
Պէտք է, որ խօսեմ, — Յետ այս և այլ շատ
Բացարձակ ասեմ, Տալուց ինձ իւրատ,
Կամայ եմ սիրել Գնացին միւս սենեակ,
Խիկարին ընտրել: Ուր աջ և աշեակ Ճառ
— Երկար միոք չ'արի, Կանգնեցին կարգով,
(Չըկար ճար հնարի,) Վզօթքով, երգով
Ասի, կարճ խօսքով Դէմ իմ բաց դըրօք
Ճճ յօժար կամքով, Առօք ու փառօք,
Ե՛ս եմ ցանկացել ախտուու, Երշան օրհնեցին
Ու հաւան կացել, Ու բաժանեցին,
— Երբ այս լըսեցին, Դւրեանց մէջ հիւրերով
Վուտ ըսկաեցին առ Քանի մի իրեր որդ այս

Թէ շաքարեղին, ու առ ԱՅՆ Յետոյ ասացին
Թէ միւս քաղցրեղին, ու ԴՊ Պահպանիչ, ու գնացին:
Այս այս առ առ առ առ ԱՅՆ
Երբ այս վերջացաւ, Յու Ընկոյզ, նուշ, պիտույք
Գէպ ինձ մօտացաւ, Այս Չամիչ շագանակ, Ամսին
Տիրակինն դընից, Ելու Անուշակ, ճաղար
Բանեց իմ ձեռնից, Այս կենամոն, մեխակը Պ Ա
Կանանց մօտ տարած, Ամուզ, Խնձոր, փըշան, ան
Ուր ինամիս պառաւ, Ամ Արմաւ և այլ շատ պատք
Կոյր կոյս և մայրպետ այ Պէսպէս քաղցրեղինք, Ա
Աստած միւտոց հետ, Եւ շաքարեղինք,
Պրած էին մէջ տեղ Փունջերով վարդեր, Ա
Երկու սկուտեզ Խողմերից զարդեր, Ա
Եմ մըանելուց յետ ու Օ անազան գոյնով Ա
Ըուտ կանգնեց յայրպետ, Սարքած թիթեղնով: Ա
Էղօթք մի կարդաց, Խոկ միւսում կային գան,
”Ենորհաւոր” ասաց, Երեր նըշանեն ամսաց
Եւ երբ շատ խնդաց, Պ աւխտ կերպաս, գիղակ,
Խնամիս փափաց,
Պինտեր, թաշկինակ,
Ողջ ամենեքին Վիթկալ, վերարկու,
Երկինն, երեքին
Տուին աչքալոյս,
Ինձ խրախոյս մեծ յոյս:
— Ո երջը միասին
Բացին ջուխտ թէփսին,
Որոց մինն էր լիք,
Կային ուտելիք.
Եւ մի ջուխտ մուճակ:

Տեսղեցին ոըրանց՝ Առաջ Ունիմ արդամիք Հայաց
Խնդացան սրտանցար ով Շատ ուրախալի Անի
Շատ հաւանեցին, Աստատ յուսաւի
Շատ և օրհնեցին. Խօսեցին երկար,
Յետոյ առաջին Թոկ էլ բան չըկար,
Թէփոէի միջին Տեսին՝ որ ուշ էր,
Դարսած իրերից ՈՒեց՝ բարի գիշեր?
Մի մի բուլրից Վասցին, գնացին,
Բաժին լիր առին, Չմնացին հացին:
Գոտիկներն զըրին: Խոկ մենք նոյն ժամին,
Ա երջակացին Ես և իմ խնամին,
Խնձ աղաշեցին, Ու տան տիրոջ կին
Որ տըխուր չըմնամ; ՈՒիտեղ երեքին
Այլ ուրախ կենամ, Կերանք ինչ տուած
Թէ յայտնի, թէ գաղտ, Եց մեզ Տէր Վատուած,
Բացուել է իմ բաղդ. Ես քիչ խօսելուց,
Տեսի աւետիք Տուն ժողովելուց
Նշանիս հաւասարիք, Թոկուեցանք նոյնպէս,
Զանեմ էլ կարծիք. Ա երջացաւ հանդէս:

XLVI

Վուօտանց շատ վաղ Պւուխ մի բանում
Խնամիս անյաստղ Թէ իմ նըշանում
Ժամ գնաց: Ես մենակ Կայ վնաս կամ թէ շահ,
Երկար ժամանակ Եւ թէ ես անահ
ՈՒիտք էի անում, Կարող եմ ման դաւ,
Բայց չէի հանում Թէ անակնկալ.

Պիտի պատահին ոց այլ Երկին չըմոնիլի Անու ա .
Կման ու մահին Խօս Տրտիք, վարդանիք,
Մակարին՝ փորձանիք, Կանգնեցի մօտին:
Եւ կամ այլ յանցանիք Նա սկ, հաստ գատին արու
— Այսպէս իմ սրտում Բանած աջ ձեռնով
Տարակոյս, սրտում Յած ու մեղմ ձայնով
Էի շատ շղուած Ըսկնեց խօսել Կմ հետ, և առեւ բախուն
Ո տքով զբաղուած. " Թօն զ տիուր քր, ձե,
Բայց այս նուագին Այլ հագուստ թուի, սկ
Երբ տեսի եկին Այլ հագուստ թուի, սկ
ՈՒիտեղ երկոքին՝ Աչք, ունքը բացի բ,
Խնամիս, տիրակին. — Ես ինչ հարկաւոր
Ես զգուշացայ. Եւ էլ չուշացայ,
Տեղից վեր կացի, Չես կը կայ կարգաւոր
Շուտ գուրըն բացի. Եւ ու սըբաւոր,
Եսկ երբ գուրս եկի. Ենտէր, չըբաւոր: Ճ հում
Կոքա լըսելին Խօս Անդիք, Անշնեգ Կարդ, ծէս Ճ ք
Զեղվ, բայց ծածուկ Ա երջացան արդէն: Ի մ մասին յատուկ
Օրոյց էին անում Եւ էր շար թշնամիք,
ՈՒիտանց խօստանում Ուոցա թուրք խնամիք....
Որ էլ չուշացնեն, Թէ ող արտմին, արմաքուին
Պործը վերջացնեն Արտերըն ճաքուին.
Ես էլ իմ հերթով, Թէ ող տան յիշոցներ,
Այս խոկ խորհրդով Շան պէս հաչոցներ:
Որ սիրտ պառաւիս Չեն կարող տար վնաս,
Շնորհիւ նոր ցաւիս, Ող, աղատ կըմնաս

Եյս տան մէջ մեր հետաքի օքո վախրդ ցրիր, որ գոհի
Մինչև այն իսկ էիտ վաղ Մի ամօթ կըրիր, ու մանի
Երբ Տէրի կամքով մարտակի աց այլ և անհոգ մարտակի
Դորա մուրբ խնամքով, ա Պղօթքով, պահօք, նայ այ
Միշտ շայրց կարդով ճամաւաւամահիդ հաստատածուած
Գատուով ու յարգով ու ծագ Աստուած կանէ քառամարտ
Կիբնիս հարս ու կի զամանակ Զար ու Նենդ մարդոց, և է
Խիկարիդ անգին, և անդ ԽՍատանի սրդոց ու խոր և
Եւ գուրք երկոքին, ու անդ միայն սիրելիս, ու ըստ
Չեր սիրտ ու հոգին Քիրեղ չեր ասելիս, ու այս
Կիբնիս իրեւ մին ու Աւանիմ ջրկ խորհուրդ
Ընբաժան մարմին:
Մեր էկրն Աստուած ինէ և ասացի
Միշտ ցոյց է տուած ու Շայց պարզ չը բացի, ու այ
Մեղ իւր շնորհք, խնամք, ձինուց սովոր ենք ու ըստ
Ուստի և այժմ կամք, (Եւ է իսկ օրէնք)
Ընփորձ, աներկիւզ:
Միշտ ամէն տարի,
Մեղ և մեր ողջ գիւղ Աւստերով բարի, ու գուն
Օգնեց, այլ և կայ Աստուած Արբոց տակ գրնալու ան
Գալաշուան և վրկայ ու այ Միջոց մի մընալ մասն
Քո անմեղ վարքին, ու Աւստեր ազօթելով ըստ
Եւ որ պիղծ մուրբին այս Ասաւաներ մորթել մասն
Չընկներ ձեռին տակ, ու ինչպէս ողջ մահանգ ու այ
Չընիս կատակ: Եղանակ արուստ կամ տընանկ ծորու
Եւ ինչ խորհուրդ տամ, Քաղաք ու գիւղեր, ու այ
Քեղ երանենք կարդամ, Անին շատ տեղեր, իսկ ման
Դու էւ ջանք արտ, արաշուած սուրբեր, ու այ
Վուրս եւ աշկարայ,

Ավստ էին գընում, և վաս Եւ ո՛չ թէ ահով, իոյ կառ և
Ավստերին համամայս և Արող ես գալ գնանք մասն
Եյնպէս էլ այս տուն թրամ թէ կամիս և մանք մարտ
Միշտ շըն հատանուն, Ա օտիկ գիւղերում ու յա, Ա
Թէ՛ Տէր քաշանայն Ամա Արբոց տեկերում ուսի՞ ոյ
Այս քամինայն այս Պարուշն Ապան, անձառ
Տիրակինն, տըղայք, ուղար պատ Պատրիամ ամ ոյ
Մունթեր, և ծառայք անքի շնորհն ընչած, ուու
Գատրամատ են արգէն մահուսիկ, Ուուբ նըշան, Եց
Պիտի շնորհարթեն ընչարապ, Եւ կամ Գիրզափայտ, ուու ոյ
Ա աղն գընան ուխտն հաս Աւր յայտնի անյայտ ոու
Գու էլ իմ Անդումնու Եւ շատ զանազան, ուու ոյ
Գընա, աշխարհատես, ուու Արտեսնես խիզան գուն այ
Լշուց է հանդէն ընչարապ Աւրեմն վաղաքոյն ու մաս ոյ
Տօն Ա արգավառին ամ Ա Մեղ այս երեկոյն, ճաղառալ
Կամ Տաղաւարին մաս ա Պէտք է քընելուն սիմաց, Ա
Ինքը էլ գիսես, ուու Հ Ու շուտ զարթներում ու գալ
Ու դու իմ հետ ես, Ա հ Ան Անք կարողանած բացու Ա
Ա ըստահն ապահովը հ Եւ ըր յետանդք բաց ըստ
Հայ, զառ նիմուն ԱԼՎ. յայտ ոյ նմի գոյն
Գլուխայի բայլ Ա գլուխար նարու մ Ա
Այս Խօսքից Արակիուս Ա Ջըստահաց այս ամ ամ
Չէր հընար տակ կայս ոյու և գոհացած յանուր Ա
Ես լուռ, տարակաց այ Ա կէթ լոկ մի բարտվան այ
Այս և կամ ամ կայս նամ Ք Ա իրեւ կրամ առ իուն
Բանը շըկերասա ոցմ Ա անգնեցի փարքանց անց
Եւ կամ վիճելսկոս մադ, Եւ երբունք ու ինչ ու Ա

Չուզելով, ասեաւ անը չու աշխատի և պահպար միշտ ամփառ
Ըսկսեց քրոնել առ ու բողաթյու արագոքանդեօղ դաստիա
Ծնկնեաթիւ, ձեռների պատճեանք է Ա. Ա. Կ. Ղ. Ե. Վ. Ա. մութով, և սժամն
Ա այր թագիեց աւանդերի կոտոս Որ ենամիւ եւ թքով ուզ Ա
Ես նիստ սովորացած ըստ Պ. Ունիայ արագանջ է այս Ա
Պատճառ՝ Նամակ անցակ ցողով Որ ցաւ, աղքամանն է այս Ա
Որ նա այն կերպով՝ բայց իս նրտումն ահա վախիադի Տ
Խոր առանց տաքար Ազգա Խլուհա բանած կանաչ է այս Ա
Յայ առաջնորդանի, միտո Զախ ձեռնքակամրդիս, առա
իւր տժառնութեանի նայ ։ (Ըպացոյց գարձիս), վահի
Ընոր իսկ Տամարալա զ կիցի մօս իր մօտոց մրա ։
Որ լուս, անյառանցուաց ։ Եւ կրթով անցթառ ։ Եւ ուր
Եւ մոքամ գլուխ սմանցա Զեռն, պաշեցի առաջ ամզ ։
Ես այն օր բարպարայ մնեց Ու աղաւեցի ըստա ։ Եւ ուր
կատարած, ծեմին այս ք Որ նա ինձ ներերդա ։ Ա աշ
Դ շանիս մասին նու ։ Գումա, իսկ իմ աներաքաջ նար
Ը չք, ունի անթացի ուոց Ա. Ն հայր, ունամայրէ քաջամ
Ու տրտում մանացիս գոյն Ու մատ կ ուղի և անցըթէ առ ոյ
Բաց սրանից շետագի Ա ։ Ա Ն ողջ կրակի մեջ առաջ
Երբ ինձ էր պիտոյ. Ես չունիմ խօսք, զէ Ճ,
Ը յն տուած պատուէր — Ու ինչ իրաւունք.

Աւետ գնալու Վեցեկոսից Պայլ սրբագրադաշտով մաս
Ըստունել իսկից նախոք և Հայորհներդ Տեղաթափան զվալ
Եւ մտերմաքոյն ին ից եւ Արքին իմացերեզման ունայ ունի
Զեռվ գոհանալը աղջի Աւ Պիտեմ կրտսարեւապ և աւ
Կամ ուրբաթակալը իշտմբան Եւ միշտ սատարելու զան
Պայլ ու Շուշը յանուոր և Իրան Խօսքով գործքով
Յոյց տաւ գէմք արմսւր: Ա արքով ու կացքով

XLVIII.

Եւ ճար՝ չը կը տի, մոռա ։ Եւ տոյց քիչ տեղ, ոսկ ։
 Շուադ անսենակ մը թի, մը ։ Ինձ այնպէս թուեց, ։
 Ուր, այն պատճառաւ ։ Օճէ ամբողջ մեր գեղ, ։
 Որ խնամիս պահմաւ, այց ։ Խորկուել է այն տեղ, ։
 Չը տեսնէ անքուն ։ Ուր քաշեց կարձ ժուկ, ։
 Ինձ, յայնին թաքուն, ։ Աստիկացաւ աղմուկ ։
 Ե՞ր չը թընթորայ, ։ Մինչ այն պատիճան, ։
 Եւ նո՞ր իմ վերաց ։ Որ մեր բարեջանս մը ։
 Չածէ գըժգոհանք, ։ Տէր — հայր ձեռն առաւ ։
 Չը տայ անարդանք, ։ Փայտ, ու գուրս թընաւ ։
 Ես և այս անգամն, ։ Բըզաւեց սաստեց, ։
 Նարկաւառ յանկամն, ։ Ըպա և նստեց ։
 Ա այր ընկայ շուադով, ։ Մինչև ողջ ամբոխ, ։
 Պղտորուած սըրտով ։ Ուրմեանց տարով կոխ, ։
 Ուիսք էի անում, ։ Ըմնքն պատրաստ ։
 Գլուխ շէի հանում, ։ Ինքներն ու գիանտ, ։
 Թիէ ինչ նոր բան կայր, ։ Դրու եղան, գնացին, ։
 Կամ ինչ գուրս կը գայ ։ Ուիսյն մընացին, ։
 Իմ չար, սե բախտից, ։ Ճամկոչք, ափրացուք, ։
 Եւն Սրբոց ուխտից, ։ Մեր մասաղացուք, ։
 Ուերջը, յետ քնելուց, ։ Զուիս ջորի հճի, էջն ։
 Եպա զարթնելուց, ։ Եւ երկու գոմեշ, ։
 Ե՞ր էր լոյս ծագում, ։ Միներն հեծելու, րուցը ։
 Տէր — հօր տան բակում, ։ Միւսերն լծելու, ։
 (Ար հարթ ու լայն էր) Տէր — հօր սայլակին, տու ։
 Լըսուեցան ձայներ. Օպանրոցի տափին, այս ։
 (Դմիթրովաշան պատ)

XLIX.

Յաջողեց լատուած, ։ Մէկց խիստ տաքին —
 Մենք էւ պաարաստուած՝ Տըղայք, երեխայք
 ։ ագած, զարդարուած, ։ Մնծ, փոքը կանայք,
 Քողով պարարուած, ։ Միմեանց հետ կըպած, —
 Եւանք միատեղը ։ Փաթաթուած, կամ բաց՝
 Շուտ թողինք մեր գեղ, ։ Գնումէին հանդարս,
 Իսյց ինչ տեսարան ։ Ուրախ ու զուարի՛:
 Եր, ինչ լըսարան, ։ Ողջին զուք ու զարդ
 Քանի տղամարդիկ, ։ Եիրուն էր զերթ վարդ,
 Քաջ, հմուտ մարտիկ, ։ Եւ ամեն նայեացք,
 Քանի նոր հարսունք, ։ Բերումէր զարմացք:
 Կանայք, աղջոկունք, ։ Մի կողմից կլկոց,
 Քանի պատանիք. ։ Միւսից մըկըկոց,
 Զոկ ջոկ լըստանիք. ։ Տաղեր, մեղեղիք,
 Եմնքըն հագուած, ։ Երգեր, բայաթիք
 Օարդարուած, սարբուած, Միշտ լսվում էին
 Խումբ խումբ բաժանուած, Ու թընդումէին
 Ոմանք տաժանուած ։ Չորեր, անտառներ,
 Երթից հետևակ, ։ Դաշտեր ու լեռներ,
 Նստած ծառոց տակ, ։ Որոց արձագանգք,
 Մի քանիք, մենակ, ։ Երբեք ձիւ կականք,
 Միւսներըն ջուխտակ ։ Լսուելով կրկին,
 Զի, զորի հեծած, ։ Զեղվ սասակագին՝
 Կամ սայլեր լըծած՝ ։ Եւ էին ձըգում
 Շատերի վերան ։ Մեր սրտում, հոգում
 Շինած ծածք, վըրտն, ։ Մի տեղ մեծ ուլուսք,
 Որոց և տակին, ։ Միւս տեղ երախայք,

Յոկ Խըմբեր կազմած, ԱԱՀՀւ հետ ղիետէ,
 Կանգնած կամ բազմած, Միայն Տէր գիտէ,
 Ա աստակած ռոքով, Քանի՛ հարիրները
 Նանդչելու մոքով, Եւ կամ հաղարներ,
 Երդ էին ասում, Քանի՛ գիւղերից,
 Փող, թմբուկ ածում, Ենյայտ տեղերից,
 Պար էին գալիս, Ուստիկ կամ հեռի
 Երափ, ըուղ տալիս, Ու ամեն սեսի,
 Մինն էր քարում, Ու արդիկ ուստար,
 Միւսը հրահրում, Ուտքով, ձիւոր
 Շատեր էլ կային ևս, Խուռոն գասերով
 Որ հին աղջային կամ քիչ մասերով,
 Պահելով աւանդ՝ Գալով միացան
 (Ու որ չէր հիւանդ), Մեր հետ, բազմացան
 Աստատ հաւատին, Մինչեւ այն, որ էլ
 Աւստած Խորհրդին՝ Դըժուար էր ճարել
 Բորիկ ու ոտքով, Տեղ՝ ճամպից ելնել,
 Խառըն կամ յետքով, Կամ փոքր ին կանդնել:
 Լուռ էին գլնում, Յետոյ՝ էր կէս օր,
 Միւս չին զնում Ասանք օչազկածոր,
 Խաղ ու պարերին, Ուր գետի ափում՝
 Եւ ոչ երգերին: Այնարձակ տափում
 Այսպէս ձիւրով, Երաւ իջեան,
 Ատքով, սալերով Աղջ մեր կարաւան:
 Գնալով հեռացանք, Բայց մեր գիւղակը,
 Քանի՛ց անց կացանք Մերձաւոր, գրացնը,
 Շատ սարեր, գաշտեր,
 Չորեր ու գետեր,

Այսինքը ԱՄարտոս, ըմանց Արգկանց երգերի, յու և
 (Ու եւ Ենարանին մշտ աւ Եմափելին թիսդ, այդ է,
 Զըմացինք երկար, Ելուան Որ խուելոց պինու զմօք:
 Շընար էլ չըկար աւ աւ Ելուան չըկար ըսդունակու ըսդունակու
 Խոստ, ծանըր տաքից, Ասելու հընար: Ա մանգուի
 Եւ որ մեր եսքեց, Ելուան մեղ համար սերչու
 Եկողաց յառաջ Այլ տեղ բաց յարմար,
 Բոնենք մնջ պատշաճ: Ասահ և մեր խումբ պատի
 Շուտ գնացինք, համանք Ալտնելով թումբ, զմին:
 Տեսինք՝ երբ հոսանք, Աւր, իրաւ, գըժար, ամ նար
 Լիքն են տարածուած, Եկամայ՝ յօժար,
 Ա անքի ողջ կալուած: Եցան արինք:
 Բազմութիւն Մարդկանց, Եւ յետոյ տարինք սած ուն:
 Այլերի ձիանց, Ենք մծ նեղութիւն: Պոչ
 Շատ տաղաւարներ, Վատճառ՝ բազմութիւն ու
 Անթիւ տաւարներ,
 Ուսարի հօտեր՝ ըստով գոյ Օքրթ գունտեր վորաց
 Արձակ ու անտէր ճանշուն Եկին, խըսկուեցան յառան:
 Կամ իբրև վաշտեր և աւ Խանոնակուեցան ամբար
 Յըրուած լիյն դաշտեր: Այս Ենքան լիք սրիմած առ
 Խորինչ, բուռնկոց, ուժու և Խնչպէս կայ առած: Ա առ
 Բառաւ շշնկոց ուն: Որ չկար էլ տեղուու ոցուն
 Խառն խօսքերի ու անմեն Զգելու ասեղն ոցուն պատ
 ճանան նոն, Ելք վայր քարտական:
 Ա անքի ողջ ասի ու արարան ման ճան: Ա անքի
 Են որ էր ու բաթիւ զմին Ֆշամարդիկ, կանաք ամին:
 Խոկ միւս օր՝ շաբաթ,
 Ա անքի տաճարում,
 Բոլոր քահանայք, Կամ գուրս՝ պատուարում:

Ապալ առաւօտանց,
 Տերմ, բղիսած սրտանց
 Վզօթք մատուցին,
 Որբոց ուխտեցին,
 Դարձան, և յետոյ՝
 Ինչպէս էր պիտոյ,
 Եւ միշտ սովոր ենք
 Ոուրբ պահել օրէնք՝
 Վրինք կէս ուտիք
 Կամ նաւակատիք:
 Էպա՝ ըսկուեց:
 Գոկ կարգով բացուեց
 Կո՞ր ծէս, նո՞ր հանդէս.
 Երբ վանքի տընտես,
 Որ ծեր էր կաղ՝
 Ռեռնով օրհնած աղ,
 Ուխտով եկողաց—
 Ուտաղ ունողաց
 Արցնումէր, օրհնում
 Ու բաժին անում
 Հատ ու քիչ չափով
 Ինքըն իւր ափով:
 Բայց փոքը մի ժուկ,
 Տարածուեց աղմուկ
 Չեծ, թակ, աղաղակ
 Ունչ ձախողակ
 Դէպեր լաց, կական,
 Միայն լաց, կական

Կանանց, աղջոկանց
 Եւ ձայն մեծ մարգկանց
 Կարացին արգել
 Տաւ ու նորոգել
 Կըուուղաց մէջին
 Արք, կարգ առաջին:
 Եւ տընտեսելն ծեր,
 Որ անշափ կայծեր
 Գլիմին էր թափուած՝
 Հազիւ ազատուած
 Տընամարտ ծեծից
 Փոքրից ու մեծից
 Շորով պատռուած,
 Դէմքով ճանդուուած,
 Հանդարտ, անմոռնչ
 Իբրև անտրտունչ
 Ոտք փոխեց կրկին,
 Օրհնած աղ կարգին,
 Ում, ինչքան արժան,
 Երաւ ողջ բաժան:
 Կա միշտ օրհնումէր,
 Երբ ընդունումէր
 Կանանց նուիրած
 Խունկ, ձէթ, մում, մանուած,
 Որ վանքի համար
 Վրժեր մէծ գումար:
 Եկին յետ այնոր
 Քահանայք, ջոկ նո՞ր

Ճամկոչ, տէրացուք,
 Ով ինչ տալացուք
 Պատրաստի ունէր,
 Փող կամ այլ բակեր,
 Ուեծ, ժողովք արին,
 Բնաներով տարին:
 Միայն այս անդամ
 Տուրք, համակ'ամ,
 Կրելով ահ, ամօթ
 Քահանայից մօտ՝
 Չ'արին կախ, ջարդոց,
 Չըտուին ծպաոց,

Վ. Յ. Մ'ու, գլուխաց ուզան
 Քայլերով չափած՝
 Ուս էին գալիս,
 Ու համբոյր տալին
 Մասունքին խաչին,
 Քահանից աջին՝
 Որ թաշէններով
 Պինտ կոճկէններով
 Փաթութած, ծածկած
 Կամ արկղում փակոծ՝
 Ուան էին ածում,
 Օրհնէր տարածում:

Ա.

Գեռ չէր միժնացել,
 Բայց քիչ էր մնացել
 Տոլոր ժողովուրդ,
 Միասին խառնուրդ
 (Միայն կանանց դասն
 Վռանձին էր մասն՝)
 Երկար ժամանակ,
 Ենթանջ, շարունակ
 Վանքումն պաշտամուք
 Վզօթք ու մազմանք
 Ենելուց յետոյ,
 Վմեն մի մարդու
 Բան, գործըն էր այն
 Որ ողջ գիշերոյն

Բոլորք գլուխին
 Պիտի բնաւին
 Չըքնեն, մընան
 Վրթուն ու գընան
 Տեմնել պատրագ,
 Եւ առհասարակ—
 Կորո՞գ աղօթել,
 Կո՞ր ուխտեր մազմթել
 Բայց կանայք արդէն,
 Վստէն ու անդէն
 Գո՞կ ջոկ գիշացիք,
 Վզգակիցք, զբացիք,
 Դաս դաս հաւաքուած
 Ու կարգով սարքուած,

Գատառատիւեին,
Կայն և ունէին արտեր՝ կամացկոս արտեր՝ կամ
Հատ ծաղկունքը վարդեր՝ Երբե բուն խրամանքառար
Փունչ կաղած զարդեր՝ Հոգւոյ վայելչանք, առփ բափ
Դօասի ճիւղերից՝ Աիրտ էին շարժումն ծալ
Կամ այն հիւղերից՝ Աիրտ սըրում, վարժումն ծալ
Աւը կանանց միայն այն այն, որ էլ
Պիտէր գիշերայն առփ այն Չէր պէտք պոլորեւ
Էինեւ ջոկ ժողով, որ խօսքեր սարքեւ
Ար պարով, խաղով իւլում—հայ երգեւ
Երգեն՝ գիւլում—հայն բնութիւնն իսկ ինքնին
Ինչպէս ամեն չայ Զեղ անքըննին
Գիտէր այս աւանդ, Տալիս էր աշխոյժ
Եւ նա մանաւանդ՝ Ասվըուն միտք, ոյժ
Ար լսած էր, կամ Աինչե անգամ ես,
Տեսած միանգամ:
— Ռ.յա մծ հանդէսին, Ուռ և գուճ եկած,
Կրօնական ծէսին Աի կողմում ընկած
Տալիս էր բնութիւն Գառաւիս մօտին,
Աի ճոկ պանութիւն: Երբե խեղջյետին,
Չըկար տօմ սաստիկ, Խէպէս և նիշար,
Օգն էր հանդարտիկ.... Հաւոտ ահահար,
Թաւչոց ծըլվըլոց Ծատ էի ուզում,
Վարդկանց կըլկըլոց, (Բայց չէի պորդում)
Հողմոց մեղմ հընչեւն, Ար գայ ժամանակ,
Տերեւոց շաչիւն՝ Մեն եղանակ
Խառըն անընդհատ, Իմ մտքովս անցած,
Կայն և շըջապատ

Խօսքերըն երգեմ, Խնչ որ էր ուսած, այս
Աւ ինձ չըդրեմ կամ ինքնին հիւսած: ուսած
Եյն պատսից վիտորից Աին էր ունկդեր,
Կամ կանանց շարքից Աին անխուսիք
Որ կարգով սարքով, Կար խօսք էր սերտում,
Անը ւ ախնեաց զիւրով Երգեր պատրաստում.
Կատած դէմ առագէմ, Կայն և ումանք այս
Վիմեանց իբր բնգգէմ: Արոց հանդամանք անձ
Խօսումն էն երգով մաքայ խօսք, միտք և հարհութեալ
Սմենքն իւր ձիրքով: Այս Չէին ժողովուրդա բարուի
— Ա երջը՝ մմնացաւ Աչ ուխտ, ոչ ժամ, վանք
Քիեց ժուկէւ անցաւ՝ Աչ մատադ, մաղթանք,
Կանայք, աղջկունքուր Ա. Ա. Նրանց ուզածներ
Տըլայք նեհ հարսունք Եին ջոկ անձներ, Յանձնա
Ըուս հաւաքուեցան, Ա. յն է հարսնացուքաղաւ
Խումբ խօսմբ սարքիւնքան իր երեստեսութան և զոյն
Յառաջ մէջ ըերին նետ Պետ ևս չըստացած՝ զայն
Ուտելիք, կերին, զոյն փոք Երեն չըբացած
Խմեցին և գինի հիշեմբար Լուռ էին նպասած
Կենաց մին մինի, Յանց այլ Արտքի մէջ մըտած,
Ծատ սկրախացան, մինչ մէլ ով, երբ կըդայ: Համաց
Ծատ ևս միամիկացան առ Պարզեներ կըսայ: Համաց
Յետոյ՝ նստուած, նամ անձային և ումանքուան զոյն
Կերած, խըմուած: ար Արոց չարս կոզմոնք՝ արար
Աին կիսաղարթան Վաղոց՝ Օածուկը շըջամիա' կանձ
Աիւսն՝ էր մասած բունք, Արութ տեղ ճամաց անչէն
Ամըն բնգնասաց զայման մաքը էին կացուն Յանձն
Պատմումբ դարբանձրուան Ա. որ վեպայսածանզմ:

Տղայք, պատանիք,
Որոց ընտանիք
Ու թէ Նրանց կամբով,
Վ.Յ.Լ իւրեանց Խնամքով,
Ենտես, անձանաչ՝
(Որ կարգ էր յառաջ)
Կան էին տուել,
Ու հեռուանց գովել:
Ուստի Նրանց բաղձանք,
Փորսող տալն ու ջանք
Խանոր էր համար,
Որ գտնեն յարմար
Դիմուած տիսնելուած
Իւրեանց առնելու մոլ
Հարսնացու աղջկանց,
Որոց և ծաղկանց
Փունչ պիտի տային,
Որ "Դիւլում հային".
Մէջ տեղ դընէին,
Երդ յօրինէին,
— Օւզենիք միւս ին' շկար... Ու էին աաւ կամ մայր,
Զըտեց երկար,
Շուլոր ամբոխում,
Դադարեց կեր խում,
Մեծամեծք, ծերեր
Խնչ հարկաւոր էր,
Տղայց յանձնեցին
Ու ինքեանք քնեցին

Ըուտով յետ այնոր
Բացուեց հանդէս նոր
Կանայք, աղջկունք,
Ենձեր ու փոքունք,
Գո'կ դասից տղայց
(Ինչպէս է այսոց
Կարգ և սովորութ),
Երեսի ծանկոյթ,
Երկար չափ չափում
Բացան կիսով չափ,
Բայց և սրտաթափ
Երկիւղից սաստիկ,
Որ տըղամարդիկ
Մի գուցէ տեսնեն,
Գո'կ պան յօրինեն՝
Կատեցին կարգով
Երկակողմն շարքով,
Գէմ առ դէմ միմեանցու
Իսկ երբ չորս կողմանց
Կանգնեցին պահնորդ
Երդ երից որորդ
— Օւզենիք միւս ին' շկար... Ու էկին աաւ կամ մայր,
Միւսին մեծ եղբայր,
Եւ կամ սկեսուր,
Ապա՝ սիրասուր,
Կորովի ոգին
Տիրեց ամենքին,
Յանկարծ մեղմաձայն
Լըսուեց "Դիւլում հային",

Բուլոր կողմերից
Կանանց գասերից
Տնեց շատ կրկար,
Ելնաւ ձար չըկար,
Եկանջ էր Խւանում
Խելք ու ուշը շլանում
Երգերից, դափից,
Չայնով մեղմ բարակ
Պատասխան դարձնում
Ինչ միւսն էր հարցնում
Էկն այն երգերն
Արկ է նոյն չափով,
Ու ինչ գաղափար
Յայնի, գաղտնաբար,
Պարզումէր երգում
Կամ ծածկում հագում
Ու էր սիրահար,
Յաւոտ վշտահար...
Ու ունէր սիրած,
Ոյր սիրածն զերած
Չէր հընար գիտել,
Միայն նըկատել
Կարացի ես այն,
Որ միանգամայն
Հարսնանք, աղջկունք
Ուրու, հոգիս մաշում:
Թէ մեծք, թէ փոքունք
Ու էին ձարտար,
Եւ ոճով յարգար,
Վանն իւր հերթին

Օգացմունք սրախն.
Աէր, անցքեր, փորձեց
Եւ կամ այլ հարցեր,
Երբեւ թէ քերթած,
Կոկած ու սերտած
Խելք ու ուշը շլանում
Երգումէր արագ
Չայնով մեղմ բարակ
Պատասխան դարձնում
Ինչ միւսն էր հարցնում
Էկն այն չափով,
Արկ է նոյն չափով,
Ու ինչ գաղափար
Եւ էլ այնդունակ,
Գոլով ընդունակ,
Յաւերիս մասին սոյն
Երանց հետ միասին
Երկար երգեցի,
Արցեր հերքեցի:
Ծատ ինձ գոլցին,
Ծատ էլ յաւեցին
Միայն նըկատել
Որ ես տարարադդ,
Բացայայտ և գաղա
Տանջանք եմ քաշում,
Հարսնանք, աղջկունք
Ուրու, հոգիս մաշում:
Թէ մեծք, թէ փոքունք
Ու էկին ձարտար,
Գիտի եմ դարձել
Եւ ոճով յարգար,
Եղուր և անմեղ,
Վանն իւր հերթին

LIII.

Մոտ կես գիշերին, ոյլի Ծյն է կոչնակին նմանը
Կանանց զաօւըրին, ուստի շնչին երեքին ուստի ըմբար
Տիրեց լրութիւն, Ըստօտեան ժամին, առաջ
Տղամարդիկ զարթուն, Ոտ լուսադէմին, առաջ
Հագած, պատրաստուած, Յետ որոյ մեծերն՝
Դիրքով տասնդռած, անձնելով գործերն՝
Ավ ունէր մատալ, Եղջկանց, կանանց
Լիզած օրհնած աղ, Կամ տղայոց իւրեանց՝
Յետ երեք անգամ Խնքներն գնացին վանք,
Չոքաչոք և կամ Աւր աղօթք, մաղթանք
Ոտքով պտուտ գալոյն, Երր, որ վերջացան՝
Աւ օրհնանք տալոյն, ուտ վերադառն, թոք
Չորս կողմով վանքին, Իներելով նըշնարք
Ռմենն իւր ջանքին Ար ինչպէս էր կարգ, Ա
Զօր էր տափին՝ որ Վկչէր ժամ գնացել,
Ըստօտանց միւս օր Գործով յետ մնացեւ,
Մատաղըն մարթուի,
Եփուի, պատրաստուի,
Յետ Պատարագին
Բաժանուի կարգին:
Իսկ այս խորհրդով,
Ըմենքն իւր հերթով
Գանք էին անում
Բաժանուի կարգին:
Արկաւ անխօտոր
Բաժնեցին: Իսկ երբ
Ըմենքն այս կերպուսու
Գանք էին անում
Արին ոյն ճաշակ
Ու միմանց օգնում՝
Հոգեոր թոշակ, ուստի
Ու ինչ առաջին
Սպա՝ ամեն մին, առաջ
Լըսրեց ձեյն կանչին:

Վրբե առաջնակ՝ առաջ առաջ
Ներին կամ գըմակ՝ առաջ
Եփած, նորոված,
Ասրթած մատաղին Ախ, ձուկն, հաց, իւղը բրինձ,
(Ա արձ օրհնած աղին,) Ոսխ, ամիթ, դաղձ, դինձ,
Վրկեց քահանից, Ա արունկ, սեխ, մըրդեր,
Եւ բացի սրանից, Վանիրով պարկին,
(Նարկ է անխափան) Գինով տըկձորներ,
Մորթին ու թափան Եւ այլ շատ բաններ,
Տոկ լամփին տարին Մարգեցին կարգով
Ա անքի ժամհարին, Ասեցին շարքով,
Արա հետ միասին Արթ, կանաչ տեղում,
Եւ կաղ տընեսին: Ար ջուր էր չեղում
Յետոյ և մնացածն Մեծ լայն վըտակով
Թէ՛ հում, թէ՛ եփածն Ջեդ ծառոց տակով:
Վմեն շունեւոր., Ըսկուեց կեր խում,
Օտար, մօտնոր Երբ վերեկ դիմում
Մարգկանց բաժնուեցաւ. Ա անհօր կամքով,
Իսկ երբ վերջացաւ Ո՞ի պարկեշտ դէմքով
Ըմա ծէս, սոլորոյթ, Օնք երեց կանգնեց,
Բացուեց հացկերոյթ: Ա եղանը օրհնեց:
Ըմեն գիւղացիք, Ըմպէս էւ կանչը,
Մերձաւորք, դրացիք Ըղըկերք, աըղայք
Ժողովուած մի տեղ, Գոնի խնջուք սարքած,
Զերթ մի տուն, մի ցեղ, Աւելին կարգած
Փըսոնի գիրքով Մեծ իւրեանց դասին
Վմեն իւր բերքով Աւր մայրակետ կուսին,
Իներին բաժիններ,
Ու ինչ որ ուներ Մւ գոլասանքով

Հատ եղեն խազողք Աղամա, անարգելառ ապա
Գիւլում հայ ասողք, Ո՛չ տասն, հարիւր, Ելուա
Որոց մէջ ոմանք Ա. Հ. Հաշտը և բիւր անունը Ա. Հ.
Հոյց տուին դարմանք Դաշտնի, աշկարայ Տառ Ա. Հ.
Խրեանց երգերով Ծաների վերայ Տառ Ա. Հ.
Խորին խօսքերով, Ա. Հ. Սալէս ուխտաւորք,
Մանաւանդ այնով, Օտարք, մերձաւորք
Որ անհատ ձայնով Ա. մեն իւր կարգով,
Ենգիր, անսովով, Հայրենի վարքով,
Ամեն մին, ով որ Կերան, խըմեցին,
Հերթին էր հասնում Յետոյ դիմեցին
Ու բերան բանում Դեպ իմիւս հրճուանք,
Պատրաստ էր երգել Զիոյ արշաւանք:

LIII

Չախ կողմում վանքին՝ Ա. մենքն զերթ կրակ՝
Վօս պղնձի հանքին, Ա. առուած եռանդով,
Կայ մի տափարակ, Տապտըպով, սրտով
Լայն, մեծ ագարակ, Բ. սպասում էին
Ուր հարիւրաւոր, Երեանց մեծերին;
Տըղայք ձիաւոր, Քաշեց քիչ մի ժուկ
Կային հաւաքուած, Օ. երթ մարախ մժղուկ
Օարդարուած, սարբուած, Խուռն ամրու խոկուեց
Հեծած ձիերին, Ա. իմնանց մրայ թափուեց, Օ.
Հրացան ուսերին, Որոց ձայներից,
Մէջքից կախ դաշնակ, Թամրկից, փողերեց
Թառը, ատրճանակ, Երգերից, ծափեց
Չեռներին մըտրակ,

Բարձրացաւ աղմաւկ, Ա. էջ տեղ վաղացրին
Խլնդացաւ շշուկ, Զիանք խազացրին առիւնու
Ունչե այն, որ էլ Ա. էն մի կամ ջութակ
Չէին դազարել աւուս Պ. Օ. երթ հրեղենք խատակ:
Եթէ մեծ մարդիկ, Խաղ չ' էր այն, հրաշք էր,
Զեսի խիստ ամստիկ, Ա. Ողջերին աչքեր
Մէջ չ' ըլտնէին Ա. Հ. աղուած, զարմացած
Կամ գործ ըլդնէին, Ա. Կային մընացած:
Խրատ, սաստ, խրիստանք, Դժուար էր, ամ էլ
Օ. եծ ու նախատանք: Ա. այել սիրտ պահէել
Խակ երբ հանդարտուեց, Երբ մին սուր վաղով
Քիչ լոււթիւն տեսեց, Եւր ձիոյ վիզով
Եկին քահանաք ու զեզա Գ. ետին էր ընկնում:
Ա. Հ. և շատ կան այգ, Բարձրանում, կանգնում
Եպա ձիւաորք Ա. արքի թամբի վրան
Տշայք տուին շարժ Ա. Աղիդ զերթ գերան:
Փոքր ինչ ձիերին կամ կամ միւսըն՝ թեմբ
Գտուաթով գերին, Ա. Հ. Զըգած դէպ ի վեր
Որ քիչ տաքացնեն, Զին անսանձ, տրկոր
Յետոյ վաղացնեն: Ինքըն թաւագլըր
Ենցաւ կարծ նուագ, Խաղեր էր անում:
Կանգնեցին հաւաք Օ. լնկուում ու ոստնում:
Գունսեերով հեռուանց Ա. յն էլ էր զարմանք,
Դէմ առ դէմ միմեանց, Որ նրանցից ոմանք,
Եւ նոյն խակ հետայն, Թառըն՝ ակըռքով,
Երբ տուին միայն Ա. Հ. Հրացանըն ձեռքով
Մէ և մրւ կողմունք, Բըռնած խաղումէր,
Կուտահանդ կոշուք Ինչպէս կամումէր:

Ալստումէր, կանգնում, Ե. յաղէս ամեն մին՝
Վրձակում, լլըցնում. Յատուկ ևայ զարմին,
Եւ կամ ծայր ՚ի ծայր Ծոյց տուաւ ժրութիւն,
Շատուած դէպ ՚ի վայր, Կըր արուեստ, սրութիւն,
Ժողվումէր քարեր Յետօյ միւս վարժանք՝
Եւ ուրիշ իրեր Ե. յլ իւրեանց արժանք,
Կային և միւսեր, Երբ մի ծառի տակ
Որ միւսանց ուսերը Նշան դրին տանտակ,
Զեռներով ըլոնած Անցրած բիծերով՝
Ու ուրի կանգնած Ալորակ գիծերավ,
Հաւասար, շիամկ, Եւ ջնկ կախ արին՝
Միասին ջոխտակ Շատուի կատարին
Չիերի վազում, Բարձր ու քըլպան
Երբ էին ուղում՝ Շիւղերից կապած
Մէկը միւսին ձին,
Բանած ծայր սանձին, Եւ փնջով նաղիներ:
Փոխփոխումէին Ըուտով հեռացան՝
Ջոխտով, կամ մէն մին: Զեռներին հրացան
Եւ այս ընթացքում՝ Մեծումեծ մարդիք
Շնդրադարձ անցըռում,
Չեռք էին ձրդում Արդեցին սահման,
Հրացան արձակում Երբ տուին հրաման
Մին միւսին ուսով՝ Մեծեր և աղպյք՝
Եւ ու ձախ կուսով. Ողջ հասուն տըղայք
Կամ նոյն իսկ կերպով, Կանգնած կամ չոքած,
Շնչափ ըշտամով՝ Հրացաններն ձրդած,
Ժառը էին հանում, Եմնքն իւր հերթով՝
Ծատ խաղեր անում:

Վրձակեց գընտակ Պարգևներ բուշինասա զէ
Եւ նշանին տախտակ Փող՝ մանր ոսկիք յանու պատ
Դարձաւ շուտ խարբաւ Գուլպաներ հետիք Եզի
Խնձորներն տապալ՝ Եւ այլ ջոկ բանեք ու Ա
Գետին գլորուեցան, Ո՛վ էնչ որ ունէր իւսաման
Կամ բնաւ ցրուեցան: Յետոյ երբ այսպէս
Իսկ փնջերն ծաղկանց Ա երջացաւ հանդէս.
Տուան այն մարդկանց, Բազմութիւնն ցրուեց,
Որ երեւլի Մի մասն ծըռուեց
Էին աւելի Դէպ ՚իւր իջևանք
Պատուվ, անունով՝ Միւսեր՝ գնացին վանք,
Կամ ուրիշ բանով՝ Որ չը յետանան լուսա
Որ և փոխարէն Ճամփց իրիկուան: Ե. Ե
Խնչպէս էր օրէն՝ լուսակի անդաման
Տղայոց ամենին վայրով լուսակի անդաման
. լուսակի անդաման Ե. Լ. Վ.
Ծուտով մթացաւ, Յետ քանի անդամ
Գիշերն էլ անցաւ, Շառուն գընեւեց ուսով Հ
Աաղ՝ լուսածագին, Աղօթք անելոց
Երբ ձայն կոչնակին Դարձան և շուտով,
Հնչեց, ուխտաւորք Մին միւսի հետով
Հեռուք, մօտաւորք Շանապարհ ընկան
Օարթեցին միւսանց, Ուրախ, բաւական:
Աարքեցին իրանց: —Մօտ էր իրիկուան
Եպա շատ մարդիք, Երինք իջևանք
Կանայք նորատիք Զիգ գետի ափում՝
Ծուապով գնացին ժամ, Բազ, ծաղկուտ տափում.

Ուր առաւճուանց ու մաքղաբ Բաց ՚ի միամասից ովհանն է
Երբ տխուր սրտանց, քազ կալուածոց Կէսից մաց ու յ
Ողջ յոյսըս հատած արյուսու Խրեանիւս հայրական առաւ
Լիի ես նըստած Լինին միշտ պատկանուան
Հանկարծ վազ ՚ի վաղ, Միայն թամամին: առաւ
Քրտնահար, վըսա՛ղ — Ես և իմ խնամին նայ
Եկաւ խնամւոյս մօտ Երբ այս խացանք, մի ինչ
Մեր մըրբ, անամօթ Խոկոյն հասկացանք, մասու
Գոռնապան Մանուկն Որ գանապանին ու մազ զի
Որ ձեռվ ծածուկ, Տնամար անբանին ու ամու
Յայտնեց նախ խնամւոյս Մյն խօսքեր յահուրդութ
Յետոյ խղճաւոյս, Ունէր ջոկ խորհուրդ, նայ
Ուէ իմ հայրա բնաւին, Եւ դալըն յանկարծ, առ
Սաստկութեամբ զակին. Զեռվ յուշաբարձ, ու յու
Զեռնից է գնացել Անուլախ ու քուք
Եւ յոյս չէ մնացել . . . Յոյց տալըն չեր սուդ,
Դրիել են գըտնել, Կամ սերտ զգացմունք,
Քահանից յայտնել Եւլ կար մտածմունք
Եւ նրանց հտեւէն, Գիտմամբ խորամանկ,
Որ շուտ հետեւն, Որ նոր ցաւ, վըտանգ
Յետ գալ տալ հաղորդ, Իմ գրլիխն բերեն,
Եւ թէ իսկ ուզորդ, Տան, կայքիս տիրեն.
Խորթ մօրըս օդտին, Եւ այն իսկ հնարով,
Բաղմութեան մօտին, Փախցնեն զօրով
Ծինուել է կըտակ, Աստի ու անտի
Որոյ նըպատակ Ինձ վտարանդի: . . .
Կամ բուն միտքն է այն, Արջ եղեւ բանին
Որ կայք, գոյք համայն

Խնամիս քիչ լըուեց, Կանգնած ըղիտէր
Վըբերըն ըլուեց, Ուր գընաւ պիտէր:
Դէմքով արհամարչ Խոկ երբ հրամարուեց,
Յոյց տուաւ Ճանապարհ, Խնամիս յօժարուեց
Ըսելով որ նա . . . Մայրապետի ջանքով.
Ուր կամքն է գընայ, Իմ աղաշանքով
Չունինք նրա հետ գործ, Որ գնանք, շուտ հասնենք
Չենք անխելք, անփործ, Մեր դիւլ ու տեսնենք,
Գիտենք լաւ ամեն Խնչ է պատահել . . .
Խնչ որ սարքումեն. — Թակէտ վատ, ահ է
Թակ կայ մարդութիւն, Մեղ համար էր այն,
Կայ ճշմարտութիւն, Որ մենք գիշերայն
Բնաւին չենք յաղթուիւ, Ճարկ չէր միայնակ,
Շմօթով խեղգուիւ, Չունելով պահնակ,
Եւ թէ որբերին Վուաջուց գնայինք,
Շնորհիւ Առւրերին, Բացօնեայ մնայինք.
Ո՛չ նա գոնապան . . . Բայց Տէր յաջողեց,
Ը.յլ կայ ջոկ պաշտպան, Կա մեղ չը թողեց
Որոյ միշտ հոգն է, Անյոյս, անպաշտպան
Որ խղճայ, օգնէ, Ծուտ եկին, դիպան,
Զարերին պատժէ, Խառնուեցան մեր հետ
Ու ինչ չափ արժէ . . . Ա անքում մնացած յետ
— Մանուկն ցոփ, Խենէշ Մեր գիւղի կանայք,
Իբրև անբան էշ Տըղայք, քահանայք,
Դէմքով լըպլղուած, Որոց թուումն էր
Լուս, աչով պատած, Յայտնին մեր հայր-տէր . . .

Ըստով յեւ այնոր, Կեռ չ'անցած՝ իսկոյն
 Դարձաւ. մեզ այն օր Գեղածի հանգոյն
 ԵՇել մահսւ չափ. Ապկուելէ . . . մեռել. . .
 Առուգ, զարմացք, սարսափի Առաջել . . . ուսել:
 Գլատեցին ողջին,
 Երբ մօտ Ու լըճին՝ Գլատձառեց մեծ աշ.
 Երիկուայ պահին,
 ՄԵր գիղեր Շահին,
 ՄԵր պատահելով,
 Ու ոտք պահելով.
 Գլատմեց տակուետակ
 Արտով պարդ, իստակ՝
 Թմէ հայրը իսոսրով,
 Ո՛չ ցաւից, որով
 Տանջվումք՝ մեռաւ,
 Ե. Ա. մի թորք պառաւ,
 (Ձամամին խօսքով).
 Ենուով, տեսքով
 Ենտես, անձանաչ
 Ենթելով կանաչ
 Դեղի մի ամանով,
 Խանի հրամանով՝
 Երեն ճար, հընար,
 Հաւին փրկարար,
 Տուել է խել
 Յետոյ կէս ժամէ էլ

Վնրադդ Մակարին
 Եղբայր՝ Խեկարին.
 Որ ձեռք, գլուխն հատած,
 Ողջ գին գիշատած,
 Միւս օրն էր գտնուել
 Ու հողին յանձնուել:
 Եւ թէ մայր ինեղջին՝
 Կորցնելով վերջին,
 Մին ու ճար որդին,
 Ինքն էլ իւր հերթին,
 Գլուխն ծեծելով,
 Համ հեծեծելով,
 Օրկուել է աչքից,
 Խելքից ու ուշքից,
 Եւ այսօր կամ վաղն
 Արտի խորին դաղն
 Կըտանի՛ Ծնըման
 Որդոյն, գերեզման:
 — Ե. Ա. լուր սգալի
 ԵՇել սոսկալի
 Ո՛չ թէ ինձ միայն,
 Ե. Ա. միանգամայն
 Բոլոր լըսողաց՝
 Ոիրտ, Խիղջ ունողաց
 Գաղեց, Խոցոտեց,
 Ե. Ա. փոթոթեց:
 — Իմ ողք, բողք,
 Չըկար լըսող ոք,

Բանեց ինձ սարսափ,
 Ընկայ յուշաթափ,
 Ու ձեռք ինչ գիտում:
 Եւ ո՛չինչ գիտում:
 — Խնամիս էր սառել
 Համարեա' մեռել.
 Սրտում ա՛հ ու վախ,
 Եկուին վայ ու ա'ն,
 Զեռներն խաչ արած,
 Ուշ միտքըն կորած՝
 Չէր կարում խօսել.
 Ինձ բան մի ասել:
 — Եւսպէս լուռ երկար,
 Ո՛վ ինչպէս որ կար՝
 Մնացինք վայր թափուած,
 Տիուր շփոթուած:
 Բայց շուտ յետ այնոր
 Հասաւ մեղ լուր նոր՝
 Թմէ յիշեալ թուրքերն՝
 Սատանի բերքերն՝
 Յետ այն չար գործին,
 Խիկարի թուլի ձին,
 ջուխտով միասին
 Շատիսելու մասին՝
 Յայտնի են եղել
 Եւ որ նրանք վաղ էլ
 Մի ա՛յլ այ արդայ
 (Ձմէպէտ անուղղայ),

Զգել էին գետ
Աւ արել անհետ.
Ուստի այն իսկ օր
Օչան և Վրիգոր—
Գառաւիս տագերը
(Խիկարին ընկերը)
Հուտ ջանք գործ դնելով թաղնելով որդիք,
Աւ շուտ գըսնելով,
Շնասատակ արին
Մայն պիզ, լրբերին
Տերզին քամակում
Խոր, մուժ ծակում
— Եյս վերջին համբաւ
Գատճանեց անբաւ.
Մեղմ մսիթարանք,

Բայց և աչ, վարանք
Ճետ այս դէպքերից
Ենշուշտ թուրքերից
Կըծագին խռովմունք
Եւ այլ վատ բերմունք:
Ուստի մեծ մարդիք,
Հուտ յառաջ գնացին,
Ճետերն քահանայք
Եւ յառաջ գնացին,
Կակ մեր մօտ մնացին
Տըղայք, պատանիք
Որ նրանց ընտանիք
Ջըկրեն աչ, երկիւզ,
Ըստահով գան դիւզ:

LVI.

Ա աղը կէս օր էր,
Երրու տանեւտէրեր,
Քահանայք, ծերեր,
(Ամանք դէնք, սուսեր
Կապած միատեղ՝
Կային՝ հասինք գեղ,
Ուր եկան շուտով
Մեծախումբ գունտով
Մէժ այլիր (*) իրզայն — Եյս մասին Մելիք—

Եւ նանի Միրզայն: (**)

Ելքի ուղիութէր, նչպէս որ կարդ էր,
(Ակամայ հարկ էր)
(Ամանք դէնք, սուսեր
Կապած միատեղ՝
Կային՝ հասինք գեղ,
Ուր եկան շուտով
Մեծախումբ գունտով
Մէժ այլիր (*) իրզայն — Եյս մասին Մելիք—

*) Գառաւիս տագերը
**) Դարձր Գրտիլ:

Մեր հայր տիրականներուն իսիստ մրմանքներուն
Եշնան սիրականներուն իսիստ մրմանքներուն
Չէր ինչ իմացել առողջ Չէի վիճակում ուժ է առողջ
Եւ այլ գաղափար առողջ Ուշ և իմանում առողջ առողջ
Ուստի Գանձարար ինչ հնար գաղափար առողջ
Ուստի հաւասար Որ գնամ առողջ մասներ
Գիւղինք գողագութ Կամ բան չը յայտնեմ
Ողջ միախարհաւոր ինձ մահու մասներ
Կարգեցին պայման Անրջ գնեմ վեհանքին
Որ հօրս թաղման Ենհատ աանջանքին
Չըտան եղանք կամեր Ոհի, ով էր տեսել
Եւ ու քարեկամքը Եւ կամ թէ լսեն առողջ
Ուշ օտարք ու գութ Եւ յստուակ վարմանք
Թէ կող չոքածոք Աւտու ձախորդ բերմանք:
Ովկ եցե ենդրէ ուղուի Ոյր պիտ կըպատէր
Եւ կամ հարկագրէ Որ այս չափ վշտէր
Չը գնան հօրս տանի Տանել կարենար անք
Երբ այս հաստատուն Ովկ ունէր ճպնակն առ ճան
Խօսքը կալկեցին առողջ Որ ինձ պէտ զիմար առաջ
Ռապ շոապեցին առողջ Որ ունէրին մընաբար անեաց
Պրկեւ ձիաւոր պատասխան Օուրկ ամէն կուպա վարով
Որ գնայ յանաւոր ու սոց Ապրեւ լոկ լուսով ան
Պատմէ Անելիքին Որ հայր զը՞ր ատեց
Հանգամանք անցքին Օաւակին զատեց աղու
Ես աւըերս տնկած Տունց գուրի զըրկեց
Քար գլիխ ընկաց առողջ Ամնից զըրկեց մասնաց
Չէի եկեւ Եւ ըուցարժ Հայրը մեծախումբուն
Ուշի կիսամենուզն ելու Ես չունիմ տեղ առուն:

ւա, ճոխէրուստրառ || Օ՞ոչ նղեսագրագլաշ զմ ||
ինձ չըլիս ապրուսած որդ Ալ ատ մահուած ճպրակի աջ և
ինչ էր իմ յանցնեմք, ու օրս վերջապէս չի ալ ։
Որ այս քանի փորձանք է Ալւարդ զատ անջինք այս ։
Ըերին իմ գրիսիրութ է մաղեց յիշանակը ։ Խոսուն ։
Ու բնիք չմրգիսիրութ ու ատմար, դժոնդակ. հասու ։
Մի կոնցանուդահանդ նաև մաղեց նղույթի տունի ։ Յան ։
Որ գամ քմուղամշան ճան, իւր ողջ աղգամնահակ ։ Յան ։
Եւ ելքը ուղարկած ։ Յան ։ Այս ոյց համար ընդունալ
Ու ինչ էլ վրիկանը առաջ ։ Ի իրբ կը սը յիմար ու ։ Յան ։
Չըկան ինձ չամար ։ Ճ Ուրեց համա վարձ մասու ։
Ուղ տուն, իսպ, գումար ։ Կ արան կրուեստ անգարծու ։
Դա կը մնցած իմ ամիսեց ։ Յան ։ Այս քընարու ։ Յան ։
Ինձ մինր գորդ փորեցրու ։ Ու ահաման ճպրով ։ Յան ։
Որ էւ ինչը, չանձար ։ Յան ։ Ինչ միտքն էր գալիք ։ Յան ։
Մնացել ինչ անձար, ուս ու մէտք ինձնառնենայ ։ Յան ։
Օգնել չեն զինապար ։ Ամա ։ Կ ամ գունապանին յամք ։ Յան ։
Ինձ այս սեանքում ։ Ճ Յետոյ թուրք խանիք ։ Առաջ
Քանի ինչ մարդի ։ Ու իս կուրանայի բայ ։ Շաբաս
Եդամայ որդիք ։ Միլունու ։ Հ ուրանայի Յասաց ար ։
Կորան, պիլանցան իդա ։ Օ մտուրբ կրօնառնե ինչ ։ Յան ։
իսկ այլք զուարձաց մենա ։ Ուղըն սուտ առանց ինչ ։ Յան ։
Ուր մեր այս ծառայն, ու Վ յժմ էւ ուր գնամ, մասու ։
Դորա մայր պիտամինաւ ։ Ու օր պիտի իննաման նորմա ։
Ուր իմ նէրն Պըկար ։ Պըկան ընաւ ինչ ելքու ։
Եղայրը խիմար ։ Եւ մարկուսէք արգիլը ։ Պատ ։
Ու խեղճերն անմիտու ։ Ա իւղաւոց պայման ։ Յան ։
Ուրք մէրով ուստի ու այսու մօրը մինդման ։ Այս ։

Օգնական թուրքելլ ։ Պայի ։ Ճ ու պայի արաւական ։ Յան ։
Կաշասի ոգւրքեր ։ Պահանձիրու ։ Անիրա անձրան ։ Նմ ։
Որ ինձ մուլութան ։ Օգուտ, միասանկար ։ Ճ Յան ։
Երձենալումեր առաւ ։ Պայի Յայց չըրս և երաշութագուց ։
Ու պիտի յարգէ առ չա ն մուցեց էր համարկի ։ Յան ։
Եմ աղերս գրկեւ լոր ։ Ամէ և զաւը հարգի ։ Յան ։
Ինձ սրբ վետան պիտի ։ Մ պիտի ներւու ու ։
Երա կիսաւ ապնաքեր ։ Յան ։ Մ մէջ իմ տէր եւսն զու ։
Ուր գնամուազակ ։ Յան ։ Ասկ թէ չը կամեց ու ։
Ոյ ու ապարակամ ասոյն ։ Կ է քարչին անցամ ։ Յան ։
Վէթ ժամ մի հրաման, Վ հից անըզգամ ։
Ես իրու որդի, կնոջն, ինձ տանել
Տեսնմ իմ չօրդի պատու ։ Այր մօն և չանել ու կու ։
Եղօթեմ մօսին, ու յոդ ։ Վ յս վատ վիճակից, ։ Յան ։
Տամ ողջ յետին, Պ յեղերի տակից, սոցայ ։ Յան ։
Պաշեմ ուսք, ձեռներն, Վ պա ես դուստրիկ, ։ Յան ։
Եմ մեղաց բեռներու քղակ ։ Եւ իրբէ փոքրիկ հառն ։ Յան ։
Ու չըլերանան, Վ պիտի չը քանդեն ։ Յան ։
Վէթ թէ մեւնան մազան ։ Պ արտքը, հնաղանդեմ, ։ Յան ։
Եհ, մեղայ, մեղայ, Պ պայ ։ Տ գոյս խօսք չանմ, Պ զու ։
Ես ինքը մեղայ ։ Ու էւ սամրանեմ ։ Յան ։
Ես եմ իմ արժան ։ Վ ստուած միշտ գիտէ ։
Տանջանքի զարժան ։ Ուղը գտղանիք գիտէ ։ Յան ։
Դա հայր էր մէտք, Յ ողյաց յանձն ։ Ետու ։
Դա կ յաւ գիտէր ։ Ե իս ինքն դատէ ։ Եմ մետար
Կոր պարաք, իրաւունք, Վ լաւ կամ վատէ ։ Յան ։
Ես ողջ արաւակն պիտու ։ Կ եանք, այս կամ հայէ ։ (e)

— Այսպէս շատ երկար, Ո՞ւրկար ջոկ. մի մարդ
ինձ հանգիստ չըկար. Քահանի անացիք.
թէ և ես հասուկ՝ . . . Այսպէս և դրացիք
Տանջեցին ինձ սուդ, Խոր քնի մէջ կային,
Իմ լսց, արտասուք:
Ո՞չ քաղց, ո՞չ պատուկ Արկայ էր միայն
Չէին ինձ թուում, Խոնամիս, որ անձայն
Խոր մասձմանց բոլում Խէս քուն, իէս արթուռ
Եփ ես այրվում, Եփ իւ Մըտած սրաբստուն,
Խոանձլում, Խորովվում: Աստած էր կըորհած,
Ուշ տուն էր հանդարտ, Կորած, մոլիրուած.
Ե՞լլ.

Կոր էր լըս ծագել Անուամբ Պահաման
Եզք չէի փակեւ, Բերել էր հրաման,
Միտքըս էր շաղուած, Որ ինչպէս Ահլիք,
Սիրտ, հոգիս մաշուած,
Ո՞չ մեռած, ո՞չ ողջ
Թոյլ էի ամբողջ, Առանց յապազման,
Լոռութիւնն հատաւ, Կատարեն, թաղեն,
Երբ որ ներս մըտաւ,
Ուեր մօտ աիրակին:
Ու մեղմ, տիրագին
Ողջոյն տալցն յետ,
Աստեց շուտ մեր հետ
Պատմեց՝ թէ երէկ
Մի թուրք նոյն գիւղ

(*) Այսիւ, աղջուապահէն. (*) Ճառութական, հասարաւ
իւնիւն.

Կայ այլ և կլտակ՝ Աղ ասաց՝ ՛՛ ա՛յ ես, արագ
Պէտք է բովանդակ Գլխիդ ցաւ, վայ ես, ասու
Յանձնեն կնոջ կամքին, Ենտէր Ճայ զարմին
Վարչութեան, Խնամքին: Ո՞ւրկայ և ոչ մին
Եւ բաց յայնմանէ, Կարգին կառավարա
Խոնին կողմանէ Գարձել ենք տավարա
Կայ այլ մի հրաման, Ասրուկ և գերի
Որ միւսին նրման Զար, պիղծ թուրքերի:
Շատ սաստիկ ճեռվ յարա Խոանն է գլխաւրա
Գրած էն թէ թեռվայս Ովկ է մեղաւոյ ճա ճամաւ
Երկինք վեր ենին Ումից ենք ովական
Ընէ երկրում լինեն Ուր և գնաս, ման գան
Պիտեն անպատճառ Հայոց են տեղեր,
Հայք գտնեն շուտ ձարձրա Բաղաքներ գեղեր,
Խմանան, յայտնեն, Ենք, ամբարտակներ,
(Խբրէ թէ մատնեն), Հին յիշատակներ.
Ենիծեալ ատուն մեր դրութիւն, Ենի Եանրա քեռ որդույն Եր մեր գերութիւն:
Մորժող Հայերին: Չունինք զօրութիւն,
Խոկ թէ ոչ շներին Եյսպան կծւրութիւն:
Կոտացնէ մեր միւն: Ունչւ երբ է պէտք,
Երբ աեց խնամիս Եշնեն թուրք տգէտք
Այս վերջին խօսքերք, Ուեր հին, մեծ ազգին,
Խեղջին ողջ ոսկերք Ուեր զօրեղ բաղկին:
Դողի մէջ ընկան, Եր մեր տէր, տնօրէն
Կոփեց պինտ ծնդան, Խանն է անօրէն.
Շփոթուեց սրսըտաց, Աա ովլ իսկ մեք ովլ
Շոտ և փրկոթաց, Չենք զօրբով, զենքով.

Փողով և թրավ՝ բայս՝ և Երր այն վայրանան և ըստ
Կամ միւս այլ ձևով բժիշկ քահամն անսպասն և զարթ
Շահ քան թէ նու ։ ու առ Ատմելով ծած ու կա ամենու ։
Ե՞ր պիտի իինաց, և ադր Ափակը վուշ, կայծրուկ ։
Խշուէ, տիրանայր միջդամ և անրադդ որբին ։ ու ոյ Ե
Մեղ նա բնուանայ ։ մերա Ախանդստի ճանափին ։ ու ոյ Ե
Մեր աչքը հանէ ։ բազու (1) արքել Քրակարքել ։ ու ոյ
Խնչէ, թէ խօսնէ կը գալ Ամէ Խանեանաքրգեւ ։ ու ոյ
Ճանաւ մեր ու կրին ։ ու ոնա վիարող ։ ու ոն Արքանելուա ։
Դանակ այն չստրին ։ և Ե՛ Նրանկ կին անսելը ։ ու ոն Ե
Չէ մատցել Ել ճարք ։ ու ոն Ամ այլ այսպիսիք զմինի ։
Պէտք կին վիերջու գիշար ։ ու Խարդախանք ։ քըսիք ։ (2) Ե
Եյնպէս է կարծում ըստ հայց ո՛չ այն ու որ չամասն ։
Եա այլ կատարծում ըստ կարծիք չսրահինար գլու ։
Ու գործի նա խան, ու ու Զունեցին անդիք, մատանի
Վրձակ, ինքնիշխան ։ ու ու Եւ ողջ մայն մեղի աղյու ։
Եռաւ թրեան կիրու ։ Եւ Զարերին դարձան յամնի ։
Դուստր ։ ու Ելիքին ։ ու Ա արձ ։ ու կաթու ու զարծան ։
Երեւ հարկ կամ տուրք ։ ու Ե՛ հ, իմ սիրելի բրոնդու ։
(1) ու դարձաւ և մուրք ։ Ա ըդայ շուտ Անելիքն ։ առ Ե
Եպա՛ եթէ երբ կ' ու մասն ։ ա քաջան ըստի մացաւու ։
Կամնոց այն կերպ ։ մաս ։ Ունի շամասի ըստ ու ու ։
Պէտք չեն ջանք, ճգունք ։ Աշխաններ անձերեց ։ ու ու ։
Հայոց աղջուններ բնդոր կ' ու Ախւզորից տէրեր ։ ու ու ։
Կիւնեն կին պղծին, ու ու Ունի զօրութիւն, ու ու պղու ։
Կըհասնի լուծին ։ և անտի Փորձուած խելք սկրութիւն ։
Եյնպէս էր կարծել ու ու Օգոյշ է ըդասատ, ենդ ։
Օւ քանի էր պղծել ու ու Անիշ կառի պատրաստ ։

Խանն է թագավիտէն ք. Արայց մեր տիրական
Վաղոց Արկմիտ հայուսոց Մելիքն հայրական
Դա միակ ծրնակը ու այդ Ուսի խամբը և Հոգածախի
Չեղման բղնաւոյն ձեռոյշ չետաք զ' ոք ու ք
Միւս այց նահանգաց է Տիրաչի մեր պատուիւնը Ո
Ուր չորս Մելքոնց ու Իւաց մեր գաստովին
Որ բնութեան աջակ ենք Գիտէ ք պատ և անանգա Օ
Երկուու, անցուի ինու մի Որ մեր քահանայն զուած ո
Եւ մինչադ Արկապատկեր մենից աւել մաս ո Ենի
Մրած իրայտաւած ու քայ Արսել է ցաւեւս սփրանց Կ
Տւր տունտօնչմ տղիներ Աւա վա՛զ է գնացել Ելքի Ս
Տալով իւր աղջիկ այս ու Ուելիքին պատեւ ու այդ է
Խանին կիւրողանա ըստ — Այս խօսք եր մերջին
Պաշել կամենաց Խոհացան Երբ գիւղի մեջին ու զ Ո
Խոր դլուն անփարձ Ալսուեց կուրողական միջի Յ
Յառաջ դնայ իւր գործ Ըլմուկ, փոթորակ և

Համ ընդգիւմացան, Այսուհետեւ Մեղ մնու հարևան մմաւ,
Խայց չըդիմացան, Ֆակու ՄՕատւոյն (Ք) Կին Եշտան է
Փախան, հեռացան մու պատմեց կազմակերպութեան առ
Երբ սուր և հրացան այս մու կրիւն էր շատ մեծ, Ո
Մերոնք ձեռք առին էր Ենչքան թուրք կային առ Ա
— Մենք ահով, լըսին առ Գիւղով ֆոր և հին զա՞
Զարմացած կայինք, Չը թողին մեկին ներաց ուն
Ու հասու չեինք՝ Աղին ու Բէկին առ առ առ
Խո՛ր այն անցք ծագեց, Թէ շար, Թէ բարին
Ով այնպէս սարքեց, Զարդ ու փշոսր արին առ
Մինից չըպրծանք՝ Մէկին մահակով առ դա
Եկան միւս փորձանք, Ուիսին թխակով առ առաջ
Որ իրր նոր պատճառ, Ումանց և սուրով առ մասաւ
Մեր հետ հակածառ, Հրացանով, Թուրով առ ար
Վզգին անօրէն, Գիւղից դուրս փախցին;
Միշտ և համօրէն, Այսուհետ էլ վախցրին առան
Ժաշնամի կանէր. Որ այսուհետեւ
Կամ վայ թէ բան էր, Ու մի թուրք, ու դե,
Վ. ընդգէմ կամքին Արեւով աչ, Եկիւղ, սուրով
Լինէր Մելիքին, Չեն մանել մեր գիւղով.
Եւ կար իսկ երկիւղ, Ճախ թէ պատճառն էր այն
Որ միայն մի գիւղ, Ար Զալի ծառայն, զանան
Չէր կարող դիմաւ, Տեսնելով կընոջ առ մերու, Ք
Խանին դէմ կենաւ. Եւրեան տան տիրոջ, զան
Ինչ իցէ, մնացինք, Ուէնակ մարագում առարջ
Տուն յետ չըգնացինք, (Այրուին նա կրակում) առ
Մինչև ցած թաղից, Ինքն էլ մանում համառ
Այն կոռու տեղից՝ Աւ խեղին բոնում ասդա

(*) Օատպի, Օատպութի Ա-
պուտաժապութ:

Ասու, շնութեան մտքով. Կցեւով խօսքին՝
Խայց նա մեծ ջանքով մէկ մեր հաց, ոսկին
Պրծնում է ձեռքից մուրքերն են ուտում;
Վ. յն պիտի շան բերքեց. Մեր վերայ կուտում
Եւ երբ նա լալավ, Այսքան անարգանք,
Վայ գլխին տալով, Ամեթանք, տուգանք
Գալիս է մըսնում, Աշը է մեր հեռութիւն,
Գիւղին մէջ յայտնում, Աշը աղգի բնութիւն
Մերոնք համախոն, Էշին չ աղգութիւն,
Վ շտագնած, անգոն, Անչ մեր հայութիւն, Վ չ
Բողոքել էին, Վ չ այսուհետեւ,
Վ ուաշ Զաւ, Վ թեթև, Վ ուաշնը,
Երբ նա այս խնդիր, Պիտի մեղ պահենք,
Զեռվ անխըսիր, Վ արքից չըսահենք.
Ներքել էր, ուստի մուրքաց չըշահենք
Վ. յն շներին լկտի, Կայք և Կոյք շոհենք,
Մերոնք էլ արին, Վ մէն ինչ ատենք,
Կնչ օրէր հնարին, Զանանք, աշխատենք
— Խնամիս այս լսեց, Միշտ գիշեր և տիւ,
Զեռն կուրծքին քսեց, Պահենք մեր պատիւ,
Փառք տուաւ Տէրին, Մեր աղգ, կրօն, անուն,
Որ մեր այցերին, Հաւատ հաստատուն
Հացուեցան, մըսքեր, Լինենք միաբան,
Խոելք, ձեռք ու ոտքեր, Միմեանց պահապան.

LIX.

Տուն էինք դառնում, Քոյք մեր կուսին,
Պատահեց դընում Որ կոռու մասին

Գասամելով, ասաց՝ առ իւրաքանչիւր տուն մըտաւ, ի
ինչպէս էր անսած, ուն կականեց վերթ կըտաւ, և առ
օհէ Զալ Վղային աղջունի բնկաւ, ուշն կնաց? անցնո՞ր
Յայտնի ծառային դիւ իւնձնում միրտ չըմնաժու, ի
Վլուխն են հատել, իչում, երկիւղում ուն ոչ
Մաս մաս յօշատել, իշխն կողդողում, ինչի լա ի
Եւ բաց յայնմանէ, ու զի Ուայ էի կարդում, ույսուր
մնուրքաց կողմանէրս ու մամ գլխին բարդում յարաք
Երկուք սատկեցած, ու ըզովք ունանէծք անցնո՞ւ, ի
Խակ միւսք ցիրու ցան, ուր փոքանք ունանէծք անց, ի
Ծատոնք վերաւոր, ինչ ներաշդիս համար, յաջորդ
Ոտքով, ձիւոր, ու զմաւ ջարին անհամարս, անցաւ
Փախան ու պրծան, մի դառ ու ոգ, ինսամք, աշխատանքու,
Եւ թէ նրբ դարձան ազդա, իւլև նախառանք, իւս իւրա
կուռողք, խաղաղուց, իւնուան և քանիք, անցաւ
Ողջին սիրտ դալուց եց Յատարք, ըստանիք անց
Որ մի երեխայ անց մաս, ինչ են իմ պարծանք, անց
Հինգ ամօք արդայ, անցաւ, Ոիայն ցաւք, փորձանք, անց
Եւ մը Յաջորդին անց, իւր իմ փեսացուք, անց
Անձ եղբօր որդին արդայ, անցաւ, ինացին ինացին
Սպանուած տեսնին պատճի իսկ վերջութ էլ ինչ ու ուստի
Մօտ տան իւր վեստին անց, ու շինչ, ու շինչ, ու
— Այս խօսքեր յետին անց, ու շինչ, ու շինչ, ու
Գասամելու սրտին ըստանք, իւշարչա մուանմայ
Գատաւիս սրտին ըստանք, իւշարչա մուանմայ
Եյնքան շատ գիտան, ինձ էլ ինչ տուն, կայք,
Որ բնաւ էլ մի բան իւր ինչ հետագայք . . .
Չը կարաց խօսել, ըստակ եմ դարձել
Միւս զօյցքըն լսուել իւլ ինչ չեր կարծել,

Եմն, ինչ որ կայ և այս կարող չե պիտակն անցնո՞ւ, ի
Են եմ առարկայ, ինձ էլ ինձ, կամ քան շասել ունց
Հայք, թուրք երկարակայ, — Այս էր իմ մաքումնան
Են եմ խայտարակու անց, Երբ յանկարն ետքամնան
Այսօր կամ միւս օր ամս (Տեսի ես կանգնած անց անց
Խանն, իւր Տըզօրս, ճրքի Դէմքով շատագնան, անց անց
Բանակալ զօրով մզգացուի նանօթ մի կին, և անույ
Խնձ կ'անէ նորով մասանց, Որ ողսրմագին, անց անց
Կարող է տանել, անցաւ, իւր, ծածկեալ ձեռից անց
Խնձ, իւր կին անել ու ու Ֆլուով ու մեսով սպասու
Եւ քանի ամիս, անույանալ (Յայտնեց ինձ դուրս գալ) Այս
Խնձ իմ խնամիս Այս անակնկալ անց անց
Չունի օր, հանգիստ անաշ, Երան գալուստ մեր մօտ, Ո
Արեւով կեանք խիստ, Այս օր ճեր ծանօթն անց
Սա պիտի յըհայ Երանը Ու դրացի անացի զոր նու
Օրամամին զիմնայ անույ և կամ նըշանացի նու ունց
Այս իւր սննդ բառքով, Ինձ դռըս հրաւիրեն,
Երւրաւոր հնարքով անույ, Եւ ըլբարեելն անու ունց
Որան էլ կ'ըթեղէնու միս (Ու ոքին ինձ շատ
Աղջ էլ կ'ըթաղէն անց անուցին նորթ ու վատ),
Խակ յետոյ, ինձ մի լուսուա, Այլ և կասկածու, անունը
Ոյր գորով . . . գանձով, Ուստի ես երկչու,
Կարող է տնել, անց անց (Դէմքով տարակոյն ամանք
Ախոյեան կանգնելու անց, Կայեց յետ կայս ունց
Ու իմ ապաստան ազգացի (Ունացի լուսա, Եւն կին ունց
Միայն մենասան անց, Եկնարկեց կրկնե, ինձ նար
Պէտք է լինել միշա, Խակ երբ խօսք բացի յանց
Եւ նանն ամբարիշա անց, մեւ է էր նշանացին անց)

Վիւսերին անտե՛ս, յողակ կախ է լինելու ամի մաս
Չերք մունջ կամ ըստեմ՝ Եւ ինձ պրծնելու ամ ոչ
ինչ դուրս է կանչում. — Չը կայ էւ հընար գոյա
Չեմ նրան ձանաշուն, միէ իու կուզ կամնար ամ ոչ
ինչ կայ այն կտնչում, Օգնել ողջ լղուան, ուստի
ինչ նա ականջում բոցնեց պիղծ, չարադաւան, մասս
խօսել է ուղում հօմանի թռուրքերն ամենի աստման
է՞ր չէ բաց պարզում, Ա՛ըմատնեն մահի մասին ճամ
Կա քիչ շնչեց, ծ ուստի Մեղնից շատերին. Յ յոդայ
խօսքըս ընդմիջեց, Այսու Եւ այն վատերին ովհ ճամ
Ըսելով մեղմով բամասն Սատկուած գէշերն, մաս ոչ
միէ ո՛չ մի կողմով մաս ու, Այս կամ միւս գիշերն ամ
Չունի վատ գիտմունք, Տանելու համար, ուստի առաջ
կամ ծուռ ինչ դատամունք, Ա՛ըգան անհամար յաջարա
իմ գործի մատին բայս Տաղմութեամբ թռուրքերն
Եւ ո՛չ իմ վնասին, Եւ խանին զօրքեր. . . . ի
Այլ իբր խոստովանք, ամ "Ո՞ր թռուրքեր, զօրքերն,
Կայ ջոկ մի գաւանք, Տանալով աշքերն առաջ
Որ յանձն է առած Զայն տուաւ խնամիս,
Խնդրով մօր մեռած Եւ թէ ողջ ամիս
Գրմաղդ խիկարին, Ա՛աքուին, պատառուին, առաջ
Եւ Տէր Իրգարին Միւս կողմը առուին
Յայտնել ինձ շտապով Չեն կարող անցնել
Շատ ծածուկ կերպով Աւ մահից պրծնել
Որ ես թաք կենամ, թռուրքերն Զայերին,
կամ թէ չեռանամ Տան ու տեղերին,
Դիւղից մի այ տեղ Երբ Ա՛ըկարենան Յ զայր
Շուտ արիւնահեղ Ինչ ինչ շարանան,

Վառենալ, վնասելու ուստի Քոյ բան չէ այս կին
Ուստի վերջն է հասել ան Զայնեց ասատկագին
խանին, թռուրքերին կանամիս, ցոյթ տալով ամ
իմի բերքերին ա. յաւ Ար նա դուրս գնայով անում
մաղլ ինի կըսիւ, մարդու մաղլ մեղ հանգիստ ան ի
մէ կուզ ցըրին ողու Բայց նա կ այն խիստ ան
կան Հայոց գեղեցք բամի խօսքով չը լլուեց ան ան
Ոստ, հեռու տեղեր, Այլ փոքր ինչ ծըռեց
Բայց երբ կիմանան Դէպ ՚ի դուրս երես,
Ինչպէս կըդիման Ա ան Ա ան Ա ան
Վանց հրատիրման սղմուն Իբրև կոյս խոհեմաս դա Ա
կարկուտի նրման ան Ենձ ըզդաստ պահեմ մաս
կը գած, կըթափուին, Վապհով տեղում, Ա ան Ա ան
Ու տեղ կըկապուին Չըմամ մեր գեղում,
Վզգովին մեծ խումբ, մի լընեմ այլոց, Ա ան Ա ան
Եւ հեշտ քանց մի ումզ Ա՛ընկնեմ ձանկ գայլոց, Ա ան
կուլ կըտան խանին Եւ հետոյ քիչ մրգեց
Յետոյ այն ծանին Շուտ ձեռըն ձգեց
կիմանայ, որ լուս Դէպ ՚իւր աջ գրպան,
Շայ ենք, մեր անուն, Անեց մի բաղպան,
Ու երեսին ջոր, Ա ան Ա ան Ա ան Ա ան
Պիտի ընդհանուր Ա ան Ա ան Ա ան Ա ան
Չըկորցնենք, պահենք, Ա ան սոր կար անցաւ,
— Լաւ, բայց և էր զոհենք Եթէ ես անցաւ ան ան
(Ծնդմիջեց այն կին) կենալ եմ ուղում, մզգմ.
Սանդուխտին անդին, Ա ան Ա ան Ա ան Ա ան
թողենք, որ մընայ, Ա ան պահեմ այն բաղպան,
Ա ան գերի առ գլխայ, Ա ան պահեմ ինձ ինձ անցաւ,

Եմն կողմունքով լար որդույ մերինամասով [.]
Արտօց մասունքով, ըմբառական Արտի մտօք յատամի, ով է [.]
Որ հինուց կան գրած աստիք Երբեւ յիշատափնեն, ով է [.]
Դասն միջում, կարած և... Տուել է ինձ այն ունի այս [.]
Ա երջը կըմիշմաց այսուհետաղպանն ... նոյն հետապնյա [.]
Եպ՝ ասաց կամաց՝ ամ ըստ Գուուրս թըռոււ, վլրւաղ, մի [.]
Թէ մայր Խոհկարին խազութելնաց վաղ ՚ի վաղ և... այս [.]

Կէսն էր գիշերին, Մնքուն, տարակյան [.]
Մեր տանուտէրին Զեռներունիաչ արած [.]
Չայն լսուեց դրսում, Իրբեւ ջուր տարած [.]
Ինձ պատեց սարսում, — Ունք նստած կայինք, [.]
Չիմացայ՝ ընդէր: Երբեմն և լայինք, [.]
Խնամիս իմմօտ էր, Կարծելով թէ մեր [.]
Եա շուտ նշմարեց, Գործըն լաւ լինէր, [.]
Եչքերըն լարեց, Ծուտով և պիտէր [.]
Դէպ ՚ինձ լուս, երկար, Գաւլյայտնել այր՝ տէր: [.]
Որպէս թէ զգար Եթէ ինքըն ո՛չ, [.]
Եւ նա ինձ պէս ա՞չ՝ Գոնէ իւր կընէջ, [.]
Որ կայ վնաս, ո՞չ շահ: Կամ մի այլ ումեր, [.]
Ինչ իցէ մնացինք, (թէ կամքն էր, որ մեր, [.]
Դուրս եւ շըգնացինք, Ենէինք անհոգ): [.]
Ո՞ինչև որ Տէր՝ հայր Կայող էր մի լոկ, [.]
Ենքըն մեր մօտ գայր, Խօսքով ուղարկել, [.]
Կամ մեզ հրաւերեա ճօւ Արեց ցաւից փրկել: [.]
Պատմել ողջ իրեր: Խայց մեր կասկածանք, [.]
— Եմպէս մինչ ՚ի լոյս, Օսւր էիս, պրծանք:

Ծուտ տանջող մտքեց, Եւ թէ այն մասին, ունի (.)
Երր Տէր՝ հօր ետքեց Բոլորք միասին: [.]
(Որ ֆամ էր գնացեւ): Նու Նոգեոր տէրեր, ունի այս [.]
Լոյսն էր լրացել Խշանք և ծերեր [.]
Տիրակինն եկաւ, Կերելն երդումն [.]
Ուել նօսքով սակաւ ։ աթերքի բերդումն [.]
Տըւաւ քաջայդու Վ երջ դընել բանին: [.]
Պատուիրանք, Խրախոյս: Ուստի և խանին [.]
Ըսաց՝ ինչ էլաւ, Ծուրք են սաղարկել: [.]
Արեղ շահ է և լաւ, Յայտնի անարգել: [.]
Թէ ողջ ժողովուրդ Որ էլ միւս անգամ: [.]
Ունին մի խորհուրդ, Ա ստահ, ինքնակամ: [.]
Չըմնալ գերի, Ճորտ Չըլինի ձեռնարկ: [.]
Թուրքաց հետ խառնորդ, Գործոց վատ, անարդ: [.]
Թէ ոչ մեր միայն, Խան է նա տիրող, ունի: [.]
Երջ և ամենայն Բայց բնաւ չէ կարող: [.]
Նեղձ այցոց տանջել, Եւ կամ պահանջել: [.]
Ո՞իսին ինքներն Խորհուրդն են, Կարգել, Օմէ զօրով, յայտնի: [.]
Պատրաստ են զօրք էլ Ծանրաբով, գալունի, Օմէ հնարբով, աղջիկ: [.]
Խարձնել թուրք տաճիկ: Դէւ միւս այլ կողմանց, Գիփակայ, Պարտին: [.]
Եւ ամեն աներից: Բայց ենք քրիստոնեայ: [.]
Ա արանդու (*) տէրից Աւենք սուրբ հաւատ, Եւ ո՛չ վարք ինչ վատ: [.]
Խանին աներից:

(*) Արէլլու աշխաղաբար.

(Օգնել ենք զորքով, 16) Աշւ ոչ ակամայ հմտութառ
Մասնաւոր տուրքով, իրեւ հպատակ դաշտ այս յ
Ռ.Հ. միայն կամաց զորք Ամամ ճորտ՝ հարկի տակ: ու յ
ուղած և զբաղեցնել Հայոց ու մասը 1

Հայոց մեջ մղման Հայոց մեջ մղման
Վ.յ զրուցի կեսում Եւ ինչ կայ մեղ ձար,
Լ.սուեց ձայն դրսում, Միմիայն, պայման՝
Եւ նոյն իսկ հետայն Մեր ֆրկչին հոաման
Մ.ըտաւ քահանայն "Որ համբերեսէ
Օանրաքաշի շեմքով Խոպառ՝ նա կեցցէ:<"
Ո. ախուր գէմքով Ծայց գու, իմ որդեակ
Ողջոյն տալոյն յետ Ընմեղ ես էակ,
Կ.սուեց ինամույս հետ, Ի՞նչ գործ գործեցիր,
Ռ.րաւ հարց ու փորձ Ի՞նչ ցաւ փորձեցիր,
Պտտաց բան ու գործ Ընկար գոնէ գուռն,
Հ.այոց Մելիքաց, Տեսեր շատ բան ծուռն:
Խ.անին, միւս թուրքաց, Մեռաւ վաղ քո մայր,
Յ.ետոյ երբ պրծաւ, Մնացիր և անհայր,
Շ.ուտ գեպ 'ինձ դարձաւ, Կային ջուխտ եղբարք,
Ա.սելով: "Հսուուած Որոց սուրբ վարք, բարք
Էւր մեղ աստ տուած Ո՞չ մեր այս գեղում,
Կ.եանքում վաղանցուկ, Ռ.Հ. ամեն տեղում
Երբ նեղ ու անձուկ Գոլիելի էին,
Ճ.ամպով և տանում Պիտէր լինէն
Ու մեր գեմ հանում Քեղ տէր, օգնակ ան,
Հ.ալածանք, փորձանք Մեռաւ ոչ բնական
Մ.ենք ենք, մեր յանցանք, Մահուլ աղին
Ի.սկական պատճառ:

Հայրություն բնութեամբ) Զ.մկ գործ նենդառընամ (Ս
Կամ անգիտութեամբ, Ենամօթ խեթի մօրդէն) Եջ
Գործքով անիրաւ Ենայ, Որ զաքքը զաքք տանը հօրդ
Խայտառակ արաւ Ենայ, Յօանել ես մատնելաւանան
Միշտ եւ ամեն տեղ Ենայ և մասնել առ նուն
Եւր անուն, իւրցեղ ու օալ Եղի ձեռքով, ոչու
Ենպատեաւ միւկին ան Եայտնի Եւ առըքով ու ոչ
Գրաւեց սիրու հոփին, ու իսկէ մեր Հայերին անարու
Եւ մինչեւ անգամ Եց Խաթիր կէս գիշերին և յաղաւ
Լիրըն, անզգար ամուսնութիւն, ու ոչ
Ռ.յ կերպ բան բանեց Ն. Արանք եկած ինին ու ուժ
Որ խանին խանեցն բաժ Արղոպատծ, տայտծ և ոչ
Լիսել ձեռնամուխ մասնաւ Եւ թէ կայ կարած առ ուր
Կարել շռատ ձեռնագիւն, ա Քսակում միւրազպան բարու
Խոլեւ քեզ իւր կին, իւ Եց Նրանում թանգ բան
Կ.ոյն և մանկագիւն ու Որ թէ առ գրանէն բայու
Զեր կայը, զոյք, ըսկինալ Ամամ, զողին մասնէն լատ ոչ
Ծայց Տէր է վակյու բաջ Արաւատանայ մեծ վարձաւ այ
Լ.շ ոչ ինչ չըկայու իւն Հ.յ Խաթիր յանկացն ար
Կայք, բան չ ըմնացին ու Բացուել և այսօք յան
Ողջ ձեռնից կնացին, ճայր Գեղազմայնպէս որ ճայր
Մ.եղ խիստ նեղեցին ան Մինչև անգամ մինացի և ու
Շոբդ գեղեցիւառ նայ Ա արանգեցի կին և ու ու
Գիշերով անկարգ ու Ենքնին յանձն առաւ ու
Շամածէկ ես անյարդար ու մին երբ իսուրով մես առ
Հ.ողի տակ արին յէ Յ մատամ անիրսէ ու յարաւ
Ռ.յ օրգեք ասրինամք և Տակն ու վասի պարաւ և Ա.՛
Կայ վտանդառը Յու ծառ Ողջ գիշերն, թաքըն զուաւ

Անացած գոյք ու տուն... (թէ) և զորի անմել) Եւ թէ նոյն իսկ կին, թէ գոյլ ենք, և կամ նայ բազգանդ թանկադին, Իրանց հետ միակամք թուր ժամամին խօսքով, Եւ ի՞նչ շահ, ի՞նչ պէտք է կեղծեաւ հընարքով Երբ յիմարք, տէտք Երբ Տէր Քրիստովարին յա Նեշտ կըհաւատան առ Եւ մօր Խիկարին մասունք թէ ի՞սկ է ձեր տանարար կողմանէ ուղղած ով Նորդիողութեան փորձանք, առ Տէրել է եղած ով ով Ամ թէ կասկածանք Մեր տուն և տուել արդա, Այլ զորդ է շիտակ Վարդ ու շատ գոյլել առա, Այլ զորդ է շիտակ Եւ Ա չէ իմացել, առաբորինք ես պահպանում Դու էլ չեմ բացել, Ա Օածուկ բազգանում Տազգանդամ կայ դրածա, Ա չէր և երկրայ Ամամամին հնարածնադմ թէ միւս խարեբայ Ճորդ անուամբ կամ, Եւր խօսքով, խրատով Որ ծալը է կատակ Առ կարող էր շուտով զայ Պատ այն տարօրէն, Վարդ իմացել համել Արած է թուրքերէն Եւ ջոկ տեղ տանել Վար մասին միայն Ուր սատանին բերք Թէպէտ տուտ, ունայն Զգէին քեզ ձեռք Այլ Այլ վըտանգաւոր Ամ ըսպանէին Մեր մի բան կայ որ Եւ կամ տանէին Ա Եր տան այն պահել Ա չէ ի՞չ խեղձ Անդուխտ, Ա ատ է և ահ էլ Դու սրբ ես, պանդուխտ... Կարող են խօսել Ա Եր էլ վըհատիր Այս բամբասել Ա յա Այս կեանքում պատիր Հատոնք և մեր գեղ Ա ուշ ունայն,

Աշխարհս ընդունայն. Աղջ Անկար սար, Ճորեր Այսօր կեանք անահու ար Անուան քո ծընողք, Դաս Ա աղըն ցաւ կամ մահամ Նշն՝ քեզ նըշանողք, Կան օրեր յաջող, Ա բացաւ, քո հասկաւ ազ կան և անցածող, Ա ու Ա Ըստեսեր պըսական անդ Այսօր ես հարուստ, Ա Ա յդ նախասահման Անիս փառք, ապրուստամ Եր Տէրին հրաման Ա իւս օրն ըլքաւոր, Ա իսեմ շատ գըժար Ա մըշուառ, սըգաւոր, Ա իւնիս դու յօժար Անէն են մեր կայք, կեանք, Ա որ աշխարհ մըտնել Ա Շինչ մեր կնքեանք, Ա որ ինքդ քեզ մատնել Անինք մի սահման Ա իւս վատ ցաւերի, Ա մահ, հող, գերեզման Ա որ նոր դաւերի, Ա մահ Եր կեանք, փառք և գանձ, այն փուչ յիմար Ա նլախճան, անանց, Ա այելից համար Ա Եր գործոց մատեան, Ա սուռած քեզ օրչնեց Անաշառ ատեան, Ա պաշտպանեց, օգնեց Մեր պատիմ, տանջանք Ա օր տունից զատեց, Ա մեր վայելչանք Ա խանից պապեց, գոյն Ա Զեռքին են Տէրին Ա ուրեմ ինչ ազդութան Ա վարհում վերին Ա որ քեզ խօսք, երբ գուշ Ա ոյնպէս գուշ, որդեմ կայ Եւ առանց խրատու Ա Չես անբաղդ միակ Ա Փորձելով շատ սեւան ու Ա շխարհիս բարիք, Ա անդույս Ա ատթար ուկաք, անցքեմ Տառապանք, Հարիք, իշխան Ա նիրաւ գործքին լին Ա սառն են անբաժան Ա իսես լիովին ամառն Ա թէ դու տաժան իրան Որ էլ գլխոփին գլախ որ Փիս կարգ ապրել բայ ու Փորձեցիր օրեր, Ա աղոփ Փիս կարգ ապրել բայ ու

Վիւզում կեանք ալարել: Եթերեւ տղաւը անձ սեղած: Ե
կըսիր թիւ պատռէքր, Ապա՝ միատեղ գտնի ոռու: Ե
Տուր թարբեր քաղ առեւքը և խնամայոց հետ լոցինյա, Ե
Քո ստեղծող Տէրին: Օ արմացած միացին մայ
Նըրան սուրբ սէրին: Ար իսկ կար լըստակ, և ամբ
Կուսութեան բարքով: Եւ մի այլ պիտակ ոռու: Ե
Ճգնութեան վարքով: Լախարդի գրերով: և սմբակ
Եւ գու ջոկ տեսակ, Այսայս տառերով:
Կըստանաս պըստիր ամեյ: Չըմաց էլ երկար
Անթառամ ամսին, ա Քահանայն բնի կար Յա: Ե
Յաւիտեան կիսուքին: և օաւեց, գրաւ ծոցին, և այս Ա
Յետոյ քիչ կացաւ: Ա Սաց շար օձին և գիմեն: Ե
Կրկնեց, թիւ սոյ ցու: Միտքը իմացաւ, և այս Ա
Կամ վատ գրոյց ու բան Աշաք, հետացաւքին: ու Ա
Չըժափին ու բազպանին: Եւ պատման մանաւային: Ե
ամենց բաց առանու: Անդուն ըստուք ու Ա
ումբութեան բամախացաւ:

Աիրտըս էր մաշնածոյ ոյ Աւ միթե վատ էրդոյ ոյ Ա
Յայշ միտքը շաղուած մատ է երբ իմամայի ոյս ոյ
Քահանին խրամակ մատ է Մեռաւ և իմշայիր մայուն Չ
Բացուած և որչիրդով պատ է Պատ կին կրկին ու զայտ է
Նորիս էր յօժար, բայս ։ Ըլպահեց կարգին, ամանը ։
Չէր թուում դըմար ման ։ Ինձ տունից հանեց, ու ու Ը
Նեռածալ գեղից, պահաւ ։ Հալածեց, վանեց, պահաւ, ։
Իմ տեղից, ցեղից, պահ ։ Փախչէի, գնայի, պահաւ, ։
Մոռանել ցաւեր, ու ու ։ Կուսանց, մայի ու մասու ։
Նօր կայը, տուն աւեր, ։ Անգիստ աւ զօմքու, ։ Են ոյ
Էշ վաղ ըլպինէր, ։ Ենիըրով մըտքով ։ Անորի

Զըդատէ Տէր իրիսու, Այլ և այլ նօսել
 Այլ տայնրան հանգիստ, Ռնդդէմ բան ասել
 Եյս էր իմ դիմունք, Այլ մեզ ինը վրնաս,
 Իմ խորին մտածմունք, Դու միշտ ողջ մընաս,
 Երբ իբրեզ զարթնաձ կայ մեզ բնակարան,
 Տեսի էր մընեած, Կայ պիլայ ազօթարան,
 Դարձած երեկոյն, Կան ջուր և չոր հաց,
 Տեսի և խկոյն՝ Ոիրտ և հոգի բաց: Հ ճա
 Որ միւս անկիւնում Եւ էլ եմ կին մարդ,
 Եղօնէր էր անում Պառաւ մեղապարտ:
 Խնամին լուս, չոքած Շատ կեանքս է գնացել
 Գլուխն վայր թեքած: Ու քիշն է մնացել
 Խոկ երբ վերջացրեց, Այեղ ի՞նչ կայր, ի՞նչ փաղ
 Կա երես դարձրեց Այեր վերջնու մահ, հող...
 Ու ասայ ինձ, թէ Աստուած Ճանաչենք,
 "Մենք յայսմ հետէ Որի թէ կ'օժաշենք,
 Պէտք չէ Էլ հոգանք, Աստուած ունենակք,
 Այլ մնանք, ինչպէս կանք. Ո՛չ ինչ չունենանք,
 Ծոյլ գայ մեր Այլիք, Աստուծով կենանք,
 Ինչ կայ անելիք՝ Արանով պարծենանք,
 Կա և ժողովուրդ, Որոյ և յուսով, Անու մ.
 Կանեն ջոկ խորհուրդ, Այենք բոլոր կուսով պահ
 Եւ ինչ միասին, Ա'իլնենք ապահով, Անուն
 Մեր գործոց մասին ըգտնենք մահով,
 Քննեն ու դատեն, Կեանք անենց, անահ,
 Աըճուն, հաստատեն, Միշտ փաղաղ, անմահ,
 Պիտի ընդունենք,
 Իրաւունք չունենք, Ասացի ինամոյս,

Վմենից աւել ան ուն, Իմ մեղաց համար:
 Պէտք չէ շատ ցաւել Ո՛չ, չէր հարկ, յարմար
 թէ էր պիտի տանջին Խնձ ո՛չ ու շանալ
 Վործերով չնչին Ա՛չ և վշանալ
 Իմ միոք, սիրտ, հոգին, Եյժմ էլ իմ միոք, ևնէք
 Էշ և երկոքին՝ Չեն գտնուր արգելք,
 Դու և քահանայն Եւ ժամալածառ
 Եամ միոք ամենայն Լինելու պատճառ
 Մարդիկ ինձ համար, Չունիմ բնաւին
 Ենչափ, անհամար Այս բոլորովին
 Կրէիք վաս վիշտեր՝ Յօժար եմ պատրաստ
 Երբ հարկ և հեշտ էր Նագնել կոշտ ու հասաւ,
 Չը մեալ աշխարհում, Ու շոր վանական
 Եյ ջանենպարհում . . . Օնէ և անագան . . .
 Էշ պիտէր հանգչել, Բայց . . . անըստելի . . .
 Ա աղամեռ կորչել Այլ և աշուելի
 Ենել, սիրավառ Կայ խորհուրդ ծածուկ
 Մակարըն թըլըւառ, Որտիս ջերմն անձուկ
 Կամ Խիկար եղայրն Ատան ինձ հրաման,
 Եւ նրանց անրախտ մայրն: Տեսնել գերեզման
 Են, ե՞ս եմ պատճառ, Զօրլս տարաբաղդ
 Ես հոգեվածառ, Վամ յայտնի կամ գաղտ,
 Ես եմ պատժապարտ, Որ ինչպէս ցանկամ
 Արանք անբիծ, անպարտ, Վէ՛թ վերջին անգամ
 Եւ այնքան յանցանք Նամբուրեմ, լիզեմ
 Այնքան վատ փորձանք, Օնողութիւն ուղեմ . . .
 Միւսերն էր տեսին . . . Կա յոգոց հանեց,
 Չէ թէ էր իմ մասին Այելմ պատասխանեց,

ՁԵ՞ այո՞ գաղտնի Ա Այսոր իսկ մասին, զի՞մը
Պէտք է ո՞չ յայտնի, Պիտի միայն ասենք, զաշը
Որ ոք չխմանայք, Բէշ ժողկ սպասենք՝
Ունի կամք և նաև Որ ծածուկ գլունէ
Ձեւ մայրպետ կուտին Տեղան մեղ յայտնէ,

LXIII

Առաջ եր լուսացել, Առղ ու քար կլանում; Առաջ
Ա եր էինք կացել, Աչքերն են կարմրած Դաս; Ա
Առաջ դուռն բացել, Եւրանն զլրփրած՝ Ա
Լուս նստած մնացել. Ը ըղթայով կապած, Ա
Մըսին միմեանց հետ Երեւըն կըսպած: Ա
Կոյր կոյն և մայրպետ: Բնկած է միտեղ, Ա
Յետ բարսվ տալզյն Բնկարդ վատ, առգեղ: Ա
Ու Խօսքի դաւայն, Զըկայ ո՛չ ինչ ճար, Ա
Մայրպետն պատմեց. Մահն է չարաշար: Ա
"Ձէ Սսոտուած շատ մեծ Երբ լսեց խնամիս,
Պատուհաս ղրիկեց, Ձէ շաբ մշնամիս Ըստին:
Եւ մեզ էլ փրկեց. Հասել է պատմին: Ա
Թամամն անիրաւ Վակել է բաժին: —
Լաւ պատիժ կերաւ Ծուտաքի կանգնեց
Կատաղի մի շուն, Աւ խաչակնքեց, Ա
Մանելով նրա տուն Բոկըսեց խընդալ: Ա
Գուխտ ձեռքն է կըծել Բատուծուն վանք տալ:
Յաւի մեջ գըճել Ար այն վերահաս
Երգէն նա ջրալախ Հասցեց պատուհաս
Ախտից ա՞չ ու աեւ, Երբ ապիրատին
Չայներ է հանում, Զարեաց արմատին:

Եւ ասաց վերջնամին, մինու Չենք կմը ըստ դատիչ գրաւ թէ և այս մեջ մեջու մեջու մին, ու ու Ո՛չ եւ գանգախեր բանն ու ու ու Գոհութիւն Տէրին՝ առաջ Պէտք շնուր փերնդ առա առ ԱՄեր ողջ բաներին, այսու Ո՛չ աշքարայ տուտամն այս բրու պիտանի, ոչ զայլ Երբ, ովայի մին ու ասու Եղջիջ կենդանից և յաս ՅՆկերը թշնամին զայս այս կ'ըմսն ապացոյց զայս ու Տեսնէ մի վատեմք դժուուր Եւ յն պատճին գեղքը ցոյց է Խնչպէս իմ խորթ մօրը ցոյց Երբ այս խճաք պրծմած առ Այն գժրազդ պիտի պօքածու ԱՄայր պիտըն դարձաւ առ Որ ըրկեց Անարուածու Դի Դէպ ինձ և ասաց ու յ ։ Ա. Ա. Ընդհանուր պատճին մագչու մէկ ես իմ լըսանից Ալլ Եր Փրկչի առավիր այսու իսորթ մօրըս փորձանիք ՀՅ Աղջ պարուք Ես ըրկնաւու Սըսպիտեմ պարծանք, պայմ Եր ամեն բանուանի ընդուռ Փառք ինձ համարիւ տաղ ՈՒիրենք մենք միմեւ մացն Ա Ու մեղքանիր եղին Շնորհ առ գննի ու ու մարդու ու ու Ու աշխանած կայ մահցաւան Վ է. թշնամիու մամաս Չենք անմահու անահու ու Ու Եղջ վատըն կամնու մա Ե Անային անմահու առ Ու Փոխանակ ջարդի, մէջու ու Ե ինչպէս ամեն մարդու մ Ե Յնկանկան բնանին դու Ու Պէտք ինքըն ինքըն է Ե Տուած պատահերիւ ամ Ե Պատիւ է գրկման սցցմ Ու մեղք է պայտը Կամ կեանք ից զականին ու Ե Ափսաւի ինայից աղջու Ե Եկին կամ միսամիս առ Ե Այն մարդուն համարդու Չենք բնաւ այրու մասին Ալլ վասն և յիմարդ աշխ

Վարքով է անցցնում Խանին զործքերումն ա...
Խւրկեանքը կողցնում է և չէ, չըկայ ներումն
Պառաւստ միթօփասաց զարդ թող նա սատակուի
Քիչ մնաց ու ասաց, և Արակում տապակուի
Երաշ, բայր մայրպետ, Պէտք չէ ափսոսալ
Քո խօսքերն թէպէտ չչաւել վըսկըսաւ.
Պատուէր են, մեղ խրատ, Քո խօսք առաջին
Բայց պիրագապիրատ Այն էր, թէ զերջին
Ծամամին համար, ուր Պատիժըն ղըրկեց
Որ՝ (չկայ համար) Ասուուծ մեղ վըրկեց....
Ինչքան մեծ չարիք Ես էլ լրու մնացած
Հատ երկարտարիք, Կայի զարմացած, ու
չացրեց ողջ աղքին, Չ'էի հաւատում ողջ ուրուց
Կորցրեց ինը հոգին՝ Անչափ, անպատում
Միթէ պէտք ցաւել.... Աւրախութիւնից՝ ոչի զարուց
.... Մեղքերըն քաւել.... թէ միթէ ի իւնից
Սատանան արաւ.... Աւտաղի մի շան՝ համանշան
Դակ նրան տարաւ.... (Այս էր նըշան՝
Գըժուքին անշէջ պատժի բաժին),
Միթաղ գեհենին նմջէ Այն ժահրու իժին,
Շահ, մայրպետ, դու էլ Կըծագէր վընաս,
Խնքըդ ես տռաւել Ամահուան պատուհաս:
Ընէծք շատ անդամն (Վարդ ուղիղն ասեմ՝
թէ նա չսրագամ) (թէ և բամբասեմ
Եւ մեր չայ Աղքին, Խնքըս իմ վերայ, —
Եւ սիրու ու հոգին Ես բաց, աշկարայ
Ծառըքաց է մասնել, Ծատ ուրախացայ,
Կայ միշտ նրան մատն էլ Յաւերս մոռացայ՝

Երբ մի ուրիշ կին զեռնից թնաժամանակ՝
Տերաւ լուր կը կին՝ Մի և նոյն ժամն
”Ճէ պրծաւ... գընաց...” Այն ցաւից բռնուեցաւ
Կապկըսած մընաց. Աւ խելքն խառնուեցաւ.
Մարդ չէ մօտենում, Կատաղեց, ընկաւ.
Չ’են էլ պատահում. Ճէ և ողջ տակաւ.
Վ. Աւ հարկաւ պիտին, — Եւ ի՞նչ աւելցնեմ,
Չուանով ճիտին, Օուր գլուկ ցաւացնեմ,
Քաշ տալով տանեն. Ըար ուրախացնեք,
Աւ գիւղից հանեն. Ծափ ել զարմացնեք.
Գոկ հեռի տեղում Փառք տուինք Տէրին,
Պարտակեն հօղում: Ար այն չարերին՝
Պատճառ՝ այն վատ ցաւ, Խործոց համեմատ,
Ճէ ոք մօտեցաւ՝ Կտրեց կեանք, արմաւ
Կը փոփի, եւ Ճար լուրեւ վարձ, վաճար,
Գըտնեւ չէ հընար, Յոյց տուաւ ինձ ճար՝
Ինչպէս դռնապանն, Վշարչս ատելու,
Երբ առար գուլպան Շողիս պաշտելու . . .

Յետ մթանալոյն
Եւ ժամից քաւոյն
Խնամնոյս, մայրպետին,
Եկին ներս մըտին
Տէր — Հայր քահանայն
Եւ միւս կոյս Խնայն:
Կըստեցին շարքով, —
Մեծ ու փոքր՝ կարգով.

Յետոյ քահանայն
Ըսաց ինձ՝ թէ այն
Իմ բարի խորհուրդն
Աճոեց ժողովուրդն
Որոյ հետ կըսորդ
Եր և մեր Յաջորդ
Ուրեմն ես անա՛ս
Կիլնեմ հարսն անմահ

պատմեց, ափսուզաց, սասկէ Սուրբ կրօնիդու վարքիդու 1
Հետոյ ինձ ասաց, առ Եւսական յարգիդու ու ոչ
"Յոյար պինթ պահիր, Արդեակ Տէր ընդքեզու 1
Միշտ հոգիդ շահմբու առ Աւր իցես և մեղ յառաջու 1
Տէրըն քեզ հետ էտքա Պահիր քո մշաքում աշխանի
Եւ յախան հետեւ ոչ առ Խնդրիր աղօթքամի ոչ ոչ
Չըկայ ահա կընաս ասաք Որ Աստուած օգնէ, յամցի
Շափահով կրմաս աղջու Պահիր զօրտցնեմ ոչ ոչ
Կուսանաց վանքում Եւ Ալլուանից գաւառ յուսու ոչ
Քո բոլոր կեանքում Եւ ողք Եղբ թըշպւառու 1
Աստանին յաղթիր, ամս 1 Չըմաննը Ճորտա սպրակ 1
Միշտ և աղջոթիր ժարման 1 Ինենք ժիր կդրուկ ոչ
Հոգոյ հանգստեան ճաց 1 Բարձր և աղատ ոչ ոչ
Հօրդ յափսեան անդ Երմ հարազատ աղաման
Մաղթիր մինչ անդամ իրավառառ անդ մեր նախնեաց 1
Եւ քո քարական հաղոց Եւ ո՛չ թըշպւանց ոչ ոչ
Մարդկանց բարութիմնց 1 Ալ շտահաբ գերի ինքնառու 1
Թէ և ճարաւթիւն, անդ 1 Իսկ երբ նամ մերի ոչ
Կամ վընահա գոկանքա 1 Անզած իւր բնրամ զանք
Երած են քեզ նրանք 1 1 Ասց թէ կան շատ ոչ ոչ
Բռողնումնեա շաշնարի, ասս 1 Մարդկեա ողեկից մամայ 1
Բռող և արհամարհ մաշ ինձ ահից թուրքից, շա 1
Փառք կայք, կալուածք քառնեն 1 ին շեա պես և համելի 1
Պահիր հաստատուն 1 Մենաստան մըտնելու 1
Դէպ ՚ի Տէր յոյս սէր 1 Խնամիս շուտ ձայնեց
Համ իսորձանք տեսեր, թէ 1 Տէր ։ Հայրն յայտնեց
Համ համբերեցեր, 1 Խորհուրդ իղձ սրտին ամբ 1
Միշտ հաստատուն կացիր 1 Որ երբ իմ որդիս 1

Արժանայ կարգին՝ (Ասաց Տէր—Արդար) Ես էլ այն վանքին, Շատ ցաւոց տարիո, Ասր պիտի նա մնայ, Քիչ էլ համբերիր, Աւտաւել եմ անխնայ Արտեսնես բարով, Խողնել ի՞նչ ունիմ Շապիսվ, ուրարով Ազգ, գոյք, տեղ, տունիմ, Դուք քո Անդուխտին Գընալ ծառայել . . . Դասում սուրբ ուխտին, Խճ էլ ինչ վայել Օրերն են անցնում, Որ յուսով բաղդիս, Մեղ այն է մընում Առանց Ամանդուխտիս, Որ ինչպէս կարգ է, Մենափ կեանք վարեմ Այել ու վարք է, Ի՞նչ պիտի Ճարեմ Անդուխտըն հոգայ, Ես այս հասակում, — Ինչքան հընար կայ, Յաւերի կրակում . . . , Իրան պատրաստել, Ուշ, սէրս առանձին Կարգալ ու սերտել, Դրէպ ՚իմ հոգեծին Գիշերներն, զարթուն, Դուստրիկս Անդուխտ, Վաղմոս տուն առ տուն, Եւ վաղուան իմ ուխտ Շարական, տաղեր, Պէտք է վանք տանեմ, Քարոզ և փոխեր, Մինչև գլուխ հանեմ, — Յետոյ անցաւ քիչ, Ողջանան վէրքերս, Ասաց՝ պահպանիչ, Մահ փակէ աչքերս . . . Ելան և հետայն, — Դիմացար երկար,

ЛХV.

Ա աղն՝ կէս օր էր, Եւ երբ մենք կայինք
Պէտք էր, որ շորեր Կըստած տարակ' սյս,
Պատրաստել տայինք,

Որ յետ մօտ գալցյն, Կըստեցին շարքով,
Ու ողջոյն տալցյն՝ Ա այելու կարգով,
Ասաց՝ շնորհաւոր, Խսկ ես և Շատախին
Քոյլը մեր կրօնաւոր, Պառաւիս մօտին
Ահա՛ քեզ շորեր, Վնացինք լուռ կանգնած:
Որ մենք քո քոյրեր, Վեր տան սէրն յոգնած,
Մայրպետի ինամքով Քրտինքըն սըրբեց,
Եւ մեր իսկ կամքով Շակատը շըփեց:
Տալիս ենք նուէր, Ապա ծանր, հանգարա,
Քեզ՝ մեր նոր քուէր, Ասաց ինձ. ՝քեզ զարդ
Որ Տէր յաջողէ, Եւ հագուստ հարուստ,
Ողջ, կենդան թողէ, Կամ շըեղ ապրուստ
Կըդանք, կըտեսնենք Եւ չեն հարկաւոր,
Եւ ուրախ կիշենք, Դու իբր կարգաւոր,
Երր և քո հանդէս Վեր Փրկչին խօսքով
Կիշնի մերին պէս, Ոչ կայքով, ոսկւով,
Կըհանես կարգիդ, Ընցաւոր փառքով,
Հարկ է և փառքիդ: ”.... Վ. Ալ մաքուր բարքով
— Ես ուրա՞խ և գոհ, Նեղ, խոնարհ հոգւով,
Հայց լուռ, մըտախոհ Սուրբ սրտով, մտքով
Կայի զարմացած, Պիտիս միշտ կենալ,
Դա էլ չէր բացած Զոկ հոգս չունենալ:
Եւր բերած շորերն, Ուստի և Մելիքն,
Եշին մեր Տէր—տէրն, Քո ողջ ունելիքն՝
Մայրպետը, Վնայն, Վնշարժ, շարժական,
Երդար քահանայն, Նին, նոր, հայրական
Գիւղապետ Պետին Կայք, գոյքըդ յայտեի
Եւ ժամհար Շատախին:

իմամամբն ձեռնից Տարի սրբաթուոս ուն. Դ
Դուրս եկած մասնից, մատուհի ինսամիդ վրա. Ո
Առել է իւր ձեռն, Զէ բաժնում քեղնից ըստ
Եւ այս ձանր բնոն Եւ բաց ՚ի ձեզնից,
Կարդով ձիշտ, յարմար Կան երեք կոյսեր, աշխ
Տանելոյ համար՝ մաս Որ քեզ պէս յոյս, սէր Դ
Տանել է վարձու մասնու Ունին գէտ ՚ի Տէր ու ա
ջ, ոկ հոգաբարձու ուստ. Այս շաբաթ պիտէր
Կա ոմնէ գիտուն, աճ ուր Օրհնել ձեզ Յաջորդն, աշ
Խելքով հաստատուն. Ըստ Բայց ես եմ միջնորդն,
Դործունեայ, հմես Որ այն ձէս լինի ու ա
Եւ շատ հետամուռ. Սուրբ Վատուածածնի Յա
Ինչքան շահ, օգուտ Օր վերափոխման: Յարդ
Կամ արդիւնք, բերք շուտ Այն օր է թաղման այս
Զեռք դպրու իցեն, Եւ անբաղդ քո մօր Հ
Երդէն կարդած են Քեզ էլ ինչ խօսք նոր համ
Գիտեն ուղարկել ուղարկել Ես արտասուք մի Յա
Լիսվ անարդել ուղարկել Բաց ուրախ հոգւով, բայ
Քեզ, և անոնատու Օլորդան չոքեցի, ու աւ
Անհնեն որ և դուք ուղարկեցի, ու այս
Քո ծախքով, քրտամք, Ասելով աշյր տէր,
Եւ ազգիդ անուամբ Յան Վատուած իմ Տէր,
(Անչպէս յուսով կանք) Անդունել իմ դոչեանդ ու ա
Ծինս ջոկ մի վանիք Վատրա՛ս եմ միշտ գոհ,
Չես մենակը որդեակ, Յետոյ շուտ բերին յարդ
Երկրորդ մայր, դայեակ, Ուշ տեղ բաց արին յարդ
Քո տէր, առաջնորդ, Ան ճոմից երկու աստիք Բ
Յաւերիդ բաժնորդ Աշակ, վերափու

Պատի, լածանց համար ու Անձնձ համբերութիւն, ովասի
կապայ, քղանոց, պահ ճանձրութեան վը ը
Եւ ծաղկանըկարու ու Նանել ֆանգութեան ոզոփ
Մի կանաչ ուրարէն մ. Ու ուժիս դրսուարին ուստ
Այս ողջ համեսթիքն ու Անձն որ ինչ բարին անձրու
Պարկել էր Մելիքն, ուստ Միշտ առաջնորդէ, ու ան
Որ հետակցսերին ուստաց սինձ, ուղի հորդէ անց ուստ
կարածուշորերին սիոզոյ Գրէպ ՚ի կեանք վերին ու
Խանեցին մի տեղ ու Ատեմ պատրին մի դաշնուի
կարգով պատաշեց անձ Այել չանք սնութիւն անձ
Օրհնեցին Յետոյ ամ անիրե սին, հնութիւն արձ
ինչպէս էր պիտոյ զանցան Օարդ, պարանքս հանեմը
Ընորհամար արին, Այս ու սկըն հագնեմ անուի
Գնացին ժամհարին Յա ու Եւ ու արտաքին ուստ
Յանձնեցին որ նա յոցալ Զեով, այլ սերքին Յա ան
Յոյց տալու գլույ յոցալ իրերով բարքով հուրդն անց
(Խեկ չեր հիաման), Եւ Ասկ ամբիծ վարքով ու այ
Խճ հօրս գերեզման նիզ Պարտքերս կատարեմ, Հ
Ես շուտ յետ այնոր ու Ուշ կեանքըս վարեմ, աղջ է
Ասի շորերս նոր, և պատասխան Եսկ ու աղջ Օ
Շըրի միւս սենեակ, ան կանաց մօտ եկի սպո. Օ
Շըրի մենակ, ան մոց և յանամիս շուտ եկաւը ըստ
կարճ աղօթեցի, ան ու իմ վզովս ընկաւ անց աղջ Օ
Տէրից մաղթեցի յանապատ խոր յոգուց հանցու ու անց
Որ տայ զօրութիւն ան, Եւ Վատասուեց, օրհնեց արմ Հ
Անյան նոցա ԵԽVI.
Դիք ու անձ սղանու
Քիչ միջոց անցաւ, անց Աղջերն էին քուն անց անց
Եւ երբ մընացաւ, Դուրս գնացինք թագուն

Ճամկոչեց հետավելքնաշ ճմ. Որ պիտեր թաղերը դառք
Ենց կացինք գետով. բայտ ինձ, որբ չըթողեց. ապաս
Փոքր ինչ հեռացանք, մաս էշ սէ արժանաւոր աշ
Շատով մօտացանք ու լույն մահին դարժանավ ԱՌ
Դիւղի գոտունքը բին, ում դո աշ սեղք գործեցի, ցա ուն
Ուր այգին կրին առա ուղի ԱՌ ատ, ծովալ կարծեցի Նու Բ
Մօտ, ջրի վրակինք ու ճմ էշ ս ցաւիս պատճառաշ ու ու
Եւ ճամպի տակին, ու ած Ա արքովս բիրտ, յամառայի
Ճամհարըն կանգնեց նաև ինձ էր Տարկ պատճելու ու
Ու կամաց ձայնեց ամա Ամեւ կուղ Քրտուելուրդայի
Յոյց տալսվ մատովս աղջիւա վնասոց զիկանք մնշո ()
Կորափլէն, մօտավ որդո ՕՏանշանք անտրդանք քայլու ()
(Փոխան կամողի) բայս դու այր էր իս որդի, դու Շ
Մի կուտակի հօգիո չ ու այլ Բայց եռ տըմարդի միջամբ
Ու աշ աւեօթ այս լուս կերպով վարուեցայ մնանք
Գերեզման քո հօր կունդ, լիսելքով տարուեցայ առ ալ
Ես զգացի անչափ դիմա Հմեւ ինձ զերթ պանդ են ()
ԵՌ, գող բասարափայտ Ո՞րթեր, ես հնագանդ ճմ է
Իրեւ իսելագաբ դիմաձ Զ Պէտք էր լինեի ուս ոյ—
Կանգնեցի երկարոց աստ Չափից չելնեի ուշաց առ Ա
Զօրը չեր պատում մամալ ա և էր մեռնեի, իս հայ Ա
Շունչըս եր հապում առ Եւ շըտեսնեի ուս կը զու Ս
Ու երջը քի ծանցաւ արդի ա ԵՌ, իմ սկ որեր ու ծաղը
Երբ յու շըտ գարձաւ, ու ու Ո՞րտամաշ ցաւեր ու ու ա
Ընկայ, չոքեցի, ընկառու — ԵՌ, յսպէս ես լարով
Ուղեր երգեցի՝ Եւ շըքած մալով
Դառնագին լարով. Զեռներս դէպ 'ի վեր
Ա այ գլխիս տալով իսունած, ինչ որ էր

Արտիս ջերմաթախծանք՝ Յաձայնավատացը գործութեան
Արի աղախանք, ո ասէ թիմէ այն իմաստած լուսը
Վազօթք պաշտամանք, մարտ Տեղի մօտափոսումը կա ի
Որ հօրժամիալանք ոչ (Ժամկոշնմեպսումն) ժամը
Եւ իմ մեղքայանցանք՝ ոչ (Ժամզածիկան վագայինը)
Որոց մէջ ընկանքը և դիմի մէրժառայնն այլ
թէ՛ մասդիմութեամբ, չաթար չոկ, միմեանց մօտ՝ զմը
Կամ թէ՛ գիտութեամբ, Չար սատպնացիս ազդուունի
թէ՛ զիտմամբ, կամայ, մասմամն և նիմանց չէ ոչ
Եւ թէ՛ ակամային դաշտ Պահապանն գրան ։ Յա Յա
Կերէ մեղքաստուած, ուստի Այս խօսքին փոխան, այս ։
— Խսկերթի հանդարտուած Տուի պատուախիան, խոնա ։
Կայի ես շաբաթ, յոյժութիմէ ՝ ինչ հարկ, կարիք ։
Գլուխս հողիկ դրած՝ այս Յիշելնրանց չարիք, ու ։
Խնամիս մօտացած մոզգ ։ Մատուած ինքն արած կամ ։
Վսաց թէ անցաւ իմ մէ Պահապան իրաւու ։ Յա Յա
Գիշերըն, վեր կաց, Պարտը էր առաջին,
Եւ մի լինիր լաց ...” Որ ես իմ վերջին
Ես անձարացայ, Ուշոյնը տայի սաւ ։ Յա Յա
Տեղից բարձրացայ. Իմ հօր, և գնայի ։ Յա Յա
Վպածունր դրի սաւ ։ Ա անք հանգիստ սրբութիւնը ։
Կո՞ր աղօթք արի. Ու տքով անզրդոված արա ։
Եւ երբ կրկնակի ։ Ու իւս պարտքը մէ այնու ։
Կերեցման պագի ։ Որ թէ գու միայն սաւաթ
Լալովյետ դարձայ, Տաս ինձ կամք հրահան, ոչ ։
Փոքր ինչ հեռացայ, Տասնեմ գերելցան ։ Յա Յա
Պառաւը կանցեց ։ Երազդ Պակարին. Յա Յա
Ու ձեռնը բըսեց, Խնամիս ժամչարին ։ Յա Յա

Նարցը Եղանակած Երբանածաէ Ամսէ Ել Կրկնեցի այսուի
Ըստ կիմք գնայ մա ժանեւ շատ օրհնեցի այս ձևը
Ո այ թէ ուշանայ ձի խնդրեցի Տէրից ազնոյ
Պիտի ժամադանայ մասէ Որ նրանց սուրբ սէրից ու
Եւ թէ քնած է գիշեցանի Ես չը հովանամի այսու
Կայ անջուղ երկիր գնութիւնը Ուր և հեռանամը այս բառը
Ո եր չար վճնամից այս Պահեմ միշտ մտքում այս
Ժուրքերի կողմից այս Նրանց իմ ողջ կեանքում այս
Ես էլ լրացի ամսութիւնը Ակփորձ հասանք տունը
Ու ինչ չասացի ամսութիւնը Չըկար ոք անքուն այս
Բայց գնալով մտքումն այս այրպետը միայն այս
Օ ածուկ աղօթքում գու Եւ միւս կոյս լնայն այս
Ո ակարին եղջորն անգիտելով այս բանը այս
Եւ նրանց անբաղդ մօրն Երբե պահապան անունը
Օ իշեցի արարքն ճառուն Անքուն մեր տընթէմիամատ
Բայրի վարք ու բարքն Եին մեղ մընում այս բառը
Այսու զի զուու ՀՅ.

LXVII.

Ա աղ առաօտանց Խն ողջունեցին այս այս մի այս
Ո ներ ողջերս սրտ անց Եւ ընդունեցին
Երթք մատուցինք Յայց տալով յարգանք
Եպա հստուցինք Ուր և նրանուսանք
Դոհօթեան պարտիք Մեզ տուին ջոկ խուց
Պատոյ հաւաստիք Ծուտ և ողջ ծախուց
Տանտէր քահանին նոյ սա Կարգուելուս մասին
Եւ կողն Շաշանին Բոլորք միասին այս զուու
Գնացինք մի տեղ վանք Անխաւ հօգացին այս առաք
Ուր բոլոր կոսանք իսկու ի իոլ սարքեցին այսուն այս

— Ուրբաթ իրիկունաց Ծուտով նա եկաւ այս այս
Ո ենք գիշերն հսկուն Անցաւ ժուկ սակաւ այսու
Ո նացինք խորանում Ժամը օրհնեցին այս
Երբ ժամն էր լրանում Մեզ դուրս հանեցին
Խոստովանուեցանք Եւր ժամն աւարտուեց
Դասում շարուեցանք Պուտ Պուտ կարգուեց
Յետ աւարտելոյն այս Յաջորդն ելաւ ըեմն այս
Եւ հաջորդուելոյն այս ըար Մեզ էլ գեմ ար գեմ այս
Ժոյւ տունին մեղ գնայ այս Տարին կանքնեցրին
Խուցերում կենալ այս այս շատ չգրացրին
Հասաւ երեկոյն այս այս Յետոյ Աբրամին այս այս
Մեզ յարաջագոյն այս այս Բըռնած գաւաղանն այս
Տարին վանք բորբիկ Պուտ Նըստեց աթուին
Ու հաջորին շապիկն այս Խաչըն աջ ձեռին այս
Եւ ինչոր հարկն եր այս Բակըսեց կաշման
Հանգէսին Կարգն եր զոյս Կարգը կատարման այս
Լաւ պատրաստեցին Ու Երեք երիցւնք ճառի նման
Երբ աւարտեցինք այս Պուտ սարկաւագունքն այս
Մեզ իորբան տարին այս Ու իսարտաֆիլակ
Կոչ իորբան տարին այս Կանգնած ըեմն տակ
Ծատ քիչ ժուկ տեկց այս Որ նախնեաց գիրքով
Եկաւ ժողովից յաջալ Մաշտոփի կարգով
Եմբոխ բազմաթիւ այս Յետ կարդալըն շատ
Որ տալով պատի այս Եղօնքներ և նրան այս
Յաջորդի կարգին այս Երբ սապան հրաման այս
Եւ նրա միջ փառքին Հատիկ հաշանման հուցաք
Ուղք կանգնած գրառմ Ու եր գլուի մազեր այս
Եին բարտառմ այս Խուղեցին վարսեր ամք Օ

Եւ ողջ մեր ծամեր կոտոր, Դօքաշոք սեղն դայդ: ||
Յետոյ գառ մոմեր, ա արտ լուր բաժնիկաման, ի քան Ո
Աւել բանալի, ո՞ց յնա Ծուշվայն հեռսին քմիջամ: ||
Ո՞իւս պատկանելի որ ո՞ւ Դնելով իմ ձեռքին ա պայչ
Մեր նոր պաշտօնին եւ ո՞ւ Խնձ շուռածեցին յոտուու
Չորս աստիճանին երա իո, Յետոյ ձըգին աց նոտար
Մեր ձեռքը տալով քրոջա Ձախ ուսումք ուրար, ա ամք
Եղօթք կարդալով, ո՞ւ թի Արդաշեն երկար յորաց ա է
Սորվեցրին կարգեր, միդաշ Նոր նոր աղօթքներ: Արտի
Խնչ որ մեղ հարկ էր, ո՞ւ Որ ինչ իսկ կարգնուրուու
շանգերձ խրատներով: — Եյս կերպ ստացանք: ||
Շատ քարողներով, Ես և միւս կուսանք: Ա և
— կատարուեց այսպէս: Ո՞վ էր արժանիւնը միդաշ
Եյն օրուան համդէն: ... Խնչ աստիճանի, միդաշ: ||
Միւս օրն, կրկին, իւր գըրոց ուսմամբ, ո՞ւ Հ
Յետ պատարագին, Սարօք, գիտութեամբան: ||
Խնձ միայն դուրս մերին, — Միւս շաբթի կեափին, ո՞ւ
Շէմի տակ տարին: Ա անք գնալոյն մասին, ո՞ւ
Ուր նոյն իսկ կարգով, Եյրբ արին խորհուրդ: Ա և
Յաջորդն իւր ձեռքով: Մեր ողջ ժողովուրդ ամեցայ
Տուաւ ձեռք անօթք, Եյր ամենեքին, ո՞ւ ա ա
կարդաց շատ աղօթք: Ա կամքով Մեմբքին: Ա ամք
Յետոյ օրչնելով, ո՞ւ Ճուցին յարմար սիզն: ||
Չեռն գլխիս գնելով: Ես և հարկ ինձ համար: Ա և
Մրաւ ինձ հարցմաւնք, Որ գիւղում չըմեմի դոյչա: ||
Պաշտօնիս ցուցմունք, ո՞ւ Կը լուսամ, հեռանամ, աղմ ա է
Եպա՝ երբ հագցրին: Ուր ևս կամենամ, մայ զի՞ս
Զգեստ գպրի, տարին: Միայն շուշնամբարաց: Ա և

Ես վստահ, ուրախ, Երբորդ օրն հասինք
Չըկրելով էլ վախ, Հալեձորի վանքն,
Չըդժուարացայ, Ուր և միաբանքն: ||
Ծուս յօժարուեցայ, Ուր Այրպետն և կուսանք
Գնալ Ուսնեաց գաւատ, ո՞ւ (Ա և ին չ գովասանք ամուսնութեացաւ
Ուր մեր այցը թըշուառն, Արանց սէրին, պատուին):
Հեռի շար ինձնից, ո՞ւ ուտով ցոյց ատունեն: Ա և
Ո՞իւս այլ վատ իրանից: Ո՞ի խուց միասին մասի ան:
Լաւ էին սպրում, և գոյն Խնձ, Եննայ կուսին, արտի
Եղատ կեանք վարում: Ա և իմ պառաւին: Ա և
Եւ ուր շատ կային, ո՞ւ Ո՞իւսք բոլորվին զան հմ:
Ուր նոր կթէ: Ֆին լուց Եյր բուեցին դեղում և յուղի:
Ա անքեր յմենաստանք հմ: Ա մենն մի տեղում: Ա վճար
Եյլ և շատ կուսանք ու Ո՞իւս օրն Տէւ-Վրդարը: ||
Ուստի ամիւս օրն ըրեցնուու: Խնձ ինչ պատկան կար եւն: ||
Խնչ որ յետ իմ հօրն Զեռքով պառաւին,
Կային անկո՞րուստ, Յանձնեց լիովին
Ժէ՛ գոյք, Ժէ՛ հագուստ, Մայրպետին, պրծաւ,
Ժէ՛ արծամեղէնք Եւաւ թուղթ, գարձաւ
Եւ այլ նիւթեղէնք՝ Խնձ երկար խրատեց,
Բերին ցուցակով Եւել հաստատեց
Տուին ինձ կարքով: Խմ սիրտ, միտք, իմ յոյսն.
Եկին ձիաւորք, Եւ ոյն և Եննայ կոյսն
Շանօթք, մերձաւորք: Եւր կողմից կրկնեց
Երգար քահանայն, Խրատներ, և օրհնեց.
Եւ մի կոյս՝ Եննայն, Յետոյ նրանք տուին
Որոց հետ շուտով, Խնձ և պառաւին
(Յաւալից սրտով): Ա բաժեշտի ողջոյն
Գիւղից դուրս գնացնիք: Ուր գնացնին իմոյն . . .

զախա՞ն մոյ Արքամբա՞ն: ովագուշ առայս ոչ
ովայս մի ունենա՞լ ուսի յա խոցեց Ս
Յետ այնոր ինչ չկերպ և Ազգին բարութիւն ունեց Ս
Մարեցի երբ ես ամուսին Յաղթելով խանին ու առ Ե
Կալուած գընեցի և այս ժողորբաց իշխանին յանու
ջոկ վանք շինեցի ըստու Պիտիոց կ զրուցեմ այս դան
Եւ թէ մինչև այս խոռո Գրչի տակ գընեմաց դան
Խնչ միանգամայն ըստու Պարզ և իսկապէս առ Ա
Ենցաւ Ազգանուամայ և այս Երբ և ինչ կերպ են առ
Եր են անուանում և Տեսի Ալսեցի անձի առ
Խնձ անբաղդ կամ ով Մըտքում գարսեցի ու այս
Ալրով և փնամով Ծիգնայ Միհայն թէ յաջողէ ու այս
Պահեց մեր երկիր ի առ ինձ կենդան թաղէ ացաւ Ա
Թուշուան վշտակիր այս Ամյոյա ապաւեն և այս
Յոյց պատառ արութիւն և Ամեղծողը առ ամենաս

ԱՐԵՎԱԿԻ ՏՊԱԿԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅ

1. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	76
2. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	2	66
3. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	801
4. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
5. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
6. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
7. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
8. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
9. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
10. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
11. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
12. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
13. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
14. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
15. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
16. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
17. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
18. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
19. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
20. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
21. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
22. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
23. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
24. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
25. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
26. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
27. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
28. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
29. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
30. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
31. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
32. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
33. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
34. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
35. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
36. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
37. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
38. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
39. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
40. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
41. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
42. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
43. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
44. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
45. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
46. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
47. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
48. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
49. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
50. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
51. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
52. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
53. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
54. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
55. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
56. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
57. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
58. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
59. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
60. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
61. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
62. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
63. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
64. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
65. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
66. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
67. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
68. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
69. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
70. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
71. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
72. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
73. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
74. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
75. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
76. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
77. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
78. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
79. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
80. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
81. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
82. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
83. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
84. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
85. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
86. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
87. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
88. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
89. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
90. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111
91. Եղանական Տեսակ Անուն կարաման Ա-22:	1	111

ԵՐԵՎԱՆԻ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԿԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

9365

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0935734

